



# รักลูก ต้องปลูกนิสัยที่ดี

วิธีสร้างลูกหลานให้เป็นพลเมืองดี



พระพรหมมิ่งมงคลธารมณี (ปัญญานันทมกคิกขุ)

# รักลูกต้องปลูกนิสัยที่ดี

## วิธีสร้างลูกหลานให้เป็นพลเมืองดี



...พระธรรมเทศนาโดย...

พระพรหมมงคลจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ)



เพื่อความเจริญแพร่หลายแห่งธรรม

และความเจริญงอกงามแห่งปัญญา



© 2013. All rights reserved. OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike  
ภายใต้สัญญา 3.0 Unported License. ห้ามเผยแพร่โดยไม่ขออนุญาตก่อนได้. โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อ  
การค้า และต้องไม่ผิดกฎหมายลิขสิทธิ์/ฉบับนี้เผยแพร่ด้วยความดีของใจ. ห้ามเผยแพร่เป็นลายลักษณ์



## รักลูกต้องปลูกนิสัยที่ดี

พระพรหมบัณฑิตจากรัศ (หลวงพ่อบัญญาอินทิกัญ)

การพิมพ์หนังสือธรรมเป็นอนุสรณ์และที่ระลึก นอกจากเป็นการจัดทำสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ที่คงอยู่เป็นนานแล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญธรรมทาน คือ การให้ธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญว่า เป็นทานอันยอดเยี่ยมอีกด้วย ผู้ปฏิบัติเช่นนี้จึงชื่อได้ว่าแสดงออกซึ่งญาติธรรม พร้อมไปกับการมีส่วนร่วมเผยแพร่ธรรม เพื่อส่งเสริมสัมมาทัศนคติและธรรมปฏิบัติ อันจะอำนวยประโยชน์สุขที่แท้จริงแก่ประชาชน

ท่านที่ประสงค์จัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดี มีคุณภาพ เพื่อเป็นที่ระลึกในทุกโอกาสของงานประเพณี อันเป็นการใช้จ่ายเงินให้บังเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด โปรดติดต่อที่...ธรรมสภา

เลขที่ ๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กทม. ๑๐๑๗๐  
โทร. ๐-๒๔๔๑-๑๕๘๘, ๐-๒๔๘๘-๗๙๔๐ โทรสาร. ๐-๒๔๔๑-๑๙๑๗

การให้ธรรมะขณะการให้ทั้งปวง การรับธรรมะและนำไปปฏิบัติย่อมชนะการรับทั้งปวงเช่นกัน



## คำกล่าวปิด

คำกล่าวที่ว่า “เด็กที่ดีในวันนี้ คือผู้ใหญ่ในวันหน้า” นั้น ถ้าต้องการให้บุตรหลานเป็นคนดี เป็นคนมีคุณภาพ ไม่เป็นปัญหาของสังคม และเพื่อเติบโตเป็นผู้ที่มีคุณภาพสืบไปในภายภาคหน้าได้นั้น ปัญหาจึงมีอยู่ว่า บิดามารดา ตลอดจนผู้ที่มีเด็กอยู่ในอุปการะควรจะทำอย่างไร

เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า สังคมในปัจจุบัน บิดามารดา ห่างเหินจากบุตรหลานมากเพราะปัญหาเศรษฐกิจที่รัดตัว การอบรมบุตรหลานจึงเป็นปัญหาที่น่าหนักใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะบุตรหลานจะดำเนินชีวิตไปในทางใดนั้น ครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันมีสิ่งยั่วยุให้บุตรหลานของท่านไปในทางเสื่อมมีเป็นจำนวนมากมาย ซึ่งถ้าบุตรหลานของท่านขาดการชี้นำที่ถูกต้องก็จะเป็นคนที่มีปัญหากับตัวเอง ครอบครัว และสังคมได้

ธรรมชาติของท่านเจ้าคุณปัญญานันทภิกขุ เล่มนี้ จะประกอบด้วย การสร้างจิตใจของบุตรหลานให้มีคุณธรรม เป็นเครื่องประดับประดาจิตใจ วิธีเลี้ยงดูอบรมบุตรหลานของบิดามารดาให้มีความกตัญญูกตเวทิตะ และการนำธรรมะมาใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนถึงชีวิตในวัยเด็กของท่านปัญญา

เพื่อเป็นแนวทางให้แก่บิดามารดาและผู้มีเด็ก ๆ ในอุปการะทุกท่าน ในการอบรมสั่งสอนให้บุตรหลานของท่านมีชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมอย่างไรรี้อย่างไร

หวังว่าธรรมกถาเล่มนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับบิดา มารดา และผู้มีเด็ก ๆ อยู่ในอุปการะทุกท่าน ในการที่จะประพฤติตนให้เป็นแนวทางที่ดีของบุตรหลาน และการนำบุตรหลานไปสู่ความมีชีวิตที่ก้าวหน้า เดิบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ไม่สร้างปัญหาให้กับครอบครัวและสังคม เพื่อพัฒนาประเทศชาติในอนาคต

ด้วยความสุจริตและหวังดี  
ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข



หน้าที่ของพ่อแม่ คือแนะนำ อบรม สั่งสอนลูกให้เป็นคนดี

# สารบัญ

## รักลูกต้องปลูกนิสัยที่ดี : วิธีสร้างลูกหลานให้เป็นพลเมืองดี

๑.	รักลูกต้องปลูกนิสัยที่ดี	๑
	• รักลูกต้องปลูกนิสัยที่ดี	๕
	• การปลูกนิสัยที่ดีสำหรับลูก	๕
	• สร้างคุณธรรมเป็นหลักคัมภีร์ครองจิตใจ	๖
	• ใช้ศาสนาเป็นเครื่องประดับประดาจิตใจ	๗
	• พึงนำลูกให้อยู่ห่างจากสิ่งชั่วร้ายทางอารมณ์	๙
	• แนะนำลูกให้เข้าใจถึงหลักธรรมะ	๑๐
	• หมั่นสนทนาให้ลูกมีความเข้าใจในชีวิต	๑๖
	• ให้อ่านหนังสือและอดออม	๑๗
	• ให้อ่านหนังสือและควบคุมตนเอง	๒๐
	• ให้อ่านหนังสือคุณค่าของเวลา	๒๒
	• ให้มีระเบียบวินัย	๒๔
	• ให้ช่วยตัวเองและผู้อื่น	๒๗
๒.	อบรมลูกปลูกนิสัย	๓๕
	• พุทธบริษัท : ผู้มีปัญญา	๓๗
	• การเข้าถึงธรรมะที่แท้จริง	๓๙
	• ธรรมะปลอม	๔๒
	• ธรรมะที่แท้	๔๔

• อบรมลูกปลุกนิสสัย	๕๑
• วิธีอบรมลูกปลุกนิสสัย	๕๑
• หมั่นสั่งสอนและอบรม	๕๒
• ฝึกให้มีความอดทนและบังคับตนเอง	๕๔
• เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก	๕๕
• อุปสรรคของการอบรมลูก	๕๗
• นำลูกเข้าหาธรรมะ	๕๙
• มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	๖๐
• แนะนำผู้อื่นให้เข้าหาธรรมะ	๖๒

๓. กตัญญูกตเวทิตะ	๖๙
• ร้อนกายอย่าร้อนใจ	๗๑
• ธรรมะเป็นยาครอบจักรวาล	๗๒
• สร้างคุณค่าให้ชีวิต โดยทำหน้าที่ให้สมบูรณ์	๗๓
• ชีวิตมีปัญหาเพราะขาดความกตัญญู	๗๓
• ความกตัญญูกตเวทิตะเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ	๗๖
• ความกตัญญูกตเวทิตะ : คุณธรรมที่ขาดเสียมิได้	๗๗
• แนวทางสร้างความกตัญญู	๗๘
• เคารพบูชาต่อสิ่งที่มีอุปการะ	๗๘

• เคารพบูชาต่อผู้มีอุปการะ	๗๙
• ดำรงวงศ์ตระกูล	๘๒
• ดำเนินชีวิตตามแนวทางของบรรพบุรุษ	๘๓
• รักษาและถนอมน้ำใจ	๘๙
• สร้างความสำคัญให้กับท่าน	๙๒
• กตัญญูทเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี	๙๕
• พึงระลึกไว้เสมอว่า พ่อแม่ คือพระในบ้าน	๙๖
• เทิดทูน บูชา และสำนึกในพระคุณของท่าน	๙๗
• นิทานสอนใจเรื่องความกตัญญู	๙๘
• กตัญญู : รากฐานของการสร้างทุกสิ่ง	๑๐๒

๔. ชีวิตวัยเด็กของท่านปัญญา	๑๐๓
• วันเกิดท่านปัญญา	๑๐๗
• ชีวิตวัยเด็กของท่านปัญญา	๑๑๐
• ความเป็นอยู่เมื่อเยาว์วัย	๑๑๐
• เริ่มต้นการศึกษา	๑๑๓
• ชีวิตเด็กวัด	๑๑๖
• เข้าศึกษาในโรงเรียน	๑๒๖
• บทเรียนจากชีวิตวัยเด็ก	๑๒๗



๕.	ธรรมะมีไว้ใช้แก้ปัญหา	๑๓๕
	• กฎของธรรมชาติ	๑๓๘
	• ทุกสิ่งเป็นอนัตตา	๑๔๑
	• ธรรมะมีไว้ใช้แก้ไข	๑๔๔
	• สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง	๑๔๕
	• ใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งทั้งปวง	๑๔๘
	• มีความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ	๑๔๙
	• ทำจิตให้เป็นอนุสัย	๑๕๐
	• เป็นอยู่ด้วยจิตที่มีปัญญา	๑๕๒
	• ธรรมะกับการแก้ไขปัญหาชีวิต	๑๕๓
	• ใช้ธรรมะเป็นยารักษาปัญหาชีวิต	๑๕๕
	• ไม่สร้างมโนภาพให้ตนเอง	๑๕๗
	• เฟ่งสิ่งที่อยู่เฉพาะหน้าด้วยปัญญา	๑๖๔



รักลูกต้องปลูกนิสัยที่ดี

...วิธีสร้างลูกหลานให้เป็นพลเมืองดี...



.๑.

รักลูกต้องปลูกนิสัยที่ดี



ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจ ฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

วันนี้ร่างกายส่วนล่างมันผิดปกตินิดหน่อย มันมาเยี่ยมทุกปี กลัวจะล้ม ปีหนึ่งก็มาเยี่ยมสักครั้ง ๒ ครั้ง คือปวดหัวข้อที่เท้า ที่หัวแม่เท้า พอปวดแล้วก็ปวดรุนแรง คั้นโหนปวดจัดก็ไม่ต้องหลับต้องนอนกัน เพราะว่ามันปวดตื้อๆอยู่ตรงนั้น ปวดเหมือนกับเอาอะไรมาทุบอยู่ตรงนั้น คนไม่เป็นไม่รู้ แต่ถ้าคนเป็นก็บอกว่า ‘เหมือนผม’ ว่าอย่างนั้น เรียกว่า แนวร่วม...ก็มีเหมือนกัน เป็นกันหลายคน มันเป็นคืนวันที่ ๒๘ เป็นนิดหน่อย วันที่ ๒๙ ก็ขึ้นเรือบินไปไชยา สุราษฎร์ฯ



ลงจากเครื่องบินก็เดินไขกเขยกไปเยี่ยมท่านเจ้าคุณพุทธทาส ท่านก็ปกติตามประสาคนมีอายุ ๗๙ นั่งคุยกัน พาพระฝรั่งไปด้วย ๒ รูป คือท่านสุเมธ ปะภากะโร แล้วคนอังกฤษชื่อมิลเตอร์ ยอร์ชซาฟท์ ไปเยี่ยม พักที่สวนโมกข์ ๒ คืน เมื่อคืนนี้ไปพักที่เกาะสมุย

อาตมาไปที่สุราษฎร์ ไปร่วมในงานศพอดีตท่านเจ้าคณะจังหวัดคืนที่ไปพักนั้นเขาให้แสดงธรรม ยืนไม่ได้ต้องนั่งบนธรรมมาสน์ เสร็จแล้วกลางคืนวันนั้นมันปวดจนนอนไม่หลับเลย มีหมอมานะเขี่ยตอนเช้ามาดูหมอกคนแรกมาดูแล้วบอกว่าแบบนี้ต้องไปหาหมออีกคนหนึ่ง เขาเก่งหมอกคนนั้นมาตรวจอะไรต่ออะไรไปตามเรื่อง ถามหลายเรื่อง แล้วจัดยามาให้ฉัน ครั้งแรก ๔ เม็ด แล้วต่อไป ๒ เม็ด ๆ ฉันแล้วค่อยยังชั่วขึ้นมาหน่อย คือยังพอเดินได้ ไขกเขยกได้ แต่ถ้ายืนนานก็ไม่ได้เลยต้องเอาเก้าอี้มานั่ง ข้อเท้าปวด แต่ปากไม่ปวดไม่เป็นไรเพราะว่ายังพูดได้อยู่ ไปไหนไปได้ แต่ว่ามันรำคาญตรงปวดข้อเท้าแต่ต้องไปตามหน้าที่ที่ได้รับนิมนต์ไว้ เพราะว่ายังพูดได้อยู่...ไม่เป็นไร ในวันนี้ก็เรียกว่ายังพูดได้ไม่มีเรื่องที่จะต้องพัก เพราะการพักโดยนั่งพูดหรือนอนพูดมันก็เหมือนกัน เลยมาพูดกับญาติโยมต่อไป

## รักลูกต้องปลุกนียลยที่ดี

วันนี้เป็นวันทำพิธีบวชสามเณร มีทั้งหมด ๑๕๓ รูป ชั้นแรกจะรับเพียง ๑๐๐ รูป คนนั้นมาคนนั้นมา คณะกรรมการเขาก็รับเพิ่มขึ้น คือว่าในการบวชสามเณรนี้อาตมามอบงานให้คณะกรรมการ อาตมาไม่รับผิดชอบให้กรรมการรับเอง เพราะว่าถ้าอาตมารับมันก็ยุ่ง คนนั้นมาขออีกคน คนนี้มาขออีกคน...มันก็ยาว แต่มีใครมาหา อาตมาก็บอกว่ไปทีคณะกรรมการ ให้คณะกรรมการแล้วอาตมาเข้าไปเกี่ยวข้องไม่ได้เพราะว่ามอบให้เขาแล้ว เขาบอกว่าให้ท่านรับ รับไม่ได้ กรรมการรับถึงจะรับได้ คณะกรรมการก็รับ รับเพิ่มขึ้นเป็น ๑๕๓ จะบวชตอนบ่ายนี้แหละ แล้วก็บวชพระด้วย ๑๔ คน วันนี้ แต่พรุ่งนี้บวชมาก ๓๐ คน พวกหน้าร้อนที่นี้บวชหน้าร้อนไม่โฆษณาเพราะว่าถึงไม่โฆษณาก็มากแล้ว ขึ้นโฆษณาก็จะมากเกินไป ไม่ต้องโฆษณาอะไร

## การปลุกนียลยที่ดีสำหรับลูก

การบวชสามเณรน้อย ๆ หน้าร้อนนี้มีนโยบายดังนี้

ต้องการดึงเด็กเข้าวัด เข้ามาอบรม ถ้าพูดตามสมัยใหม่ก็เรียกว่าเข้าค่าย ‘เข้าค่ายพุทธบุตร’ วัดนี้เป็นค่ายของพุทธบุตร คือบุตรพระพุทธเจ้า



เอาเด็กน้อย ๆ มาเป็นบุตรพระพุทธรเจ้า ทำการอบรมเสียเดือนหนึ่ง แล้วให้ลาสิกขาออกไปศึกษาเล่าเรียนต่อไป

### สร้างคุณธรรมเป็นหลักค้ำครองจิตใจ

พ่อแม่ที่มีความรักลูกก็อยากจะให้ลูกเป็นคนดี มีคุณธรรมประจำจิตใจ เรื่องคนดีนี้อยู่ที่มีคุณธรรมถ้าไม่มีคุณธรรมแล้วก็ดีไม่ได้ มีเงิน มีความรู้ มีความสามารถ แต่ถ้าไม่มีคุณธรรมเป็นหลักค้ำครองจิตใจก็เรียกว่ายังเอาดีกันไม่ได้ จะได้ดีต่อเมื่อมีคุณธรรมเป็นหลักค้ำครองจิตใจที่มีคุณธรรมนั้น มันค้ำครองความรู้ให้เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ คุณความสามารถให้เป็นความสามารถที่มีประโยชน์ คุณทรัพย์ที่ตัวมีจากมรดกของพ่อแม่ให้เป็นทรัพย์ที่มีคุณค่ามีประโยชน์ แต่ถ้าขาดคุณธรรมแล้วใช้ความรู้ผิด ใช้ความสามารถผิด ใช้อะไร ๆ ในทางผิดทั้งนั้น มันจึงเกิดความเสียหาย ดังที่เราเห็นปรากฏอยู่ในสังคมในยุคปัจจุบันว่าคนที่มีความรู้ความสามารถแต่เอาความรู้ความสามารถไปใช้ในทางที่ผิด ที่ได้เอาไปใช้ในทางที่ผิดก็เพราะขาดคุณธรรม ไม่มีคุณธรรมเป็นเครื่องค้ำครองจิตใจ

คนขาดคุณธรรมนี่จะเป็นอะไรก็เป็นไม่สมบูรณ์ เป็นมนุษย์ยังไม่ได้แล้วจะไปเป็นอะไรได้ มันไม่สมบูรณ์ทั้งนั้น อันนี้เป็นปมเสียของสังคมมนุษย์ในยุคปัจจุบัน เพราะว่าชาวโลกนึกว่าให้มีความรู้ ให้เก่งในทางใช้

ความรู้ก็นึกว่าจะเพียงพอ แต่ว่าความจริงมันยังไม่พอเพราะว่ามันยังขาดอะไรบางอย่าง ซึ่งเป็นเครื่องคุ้มครองชีวิตให้ได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยเหมือนรถนี้...แม้เครื่องจะดีสักเท่าใด แต่ถ้าหากขาดห้ามล้อก็จะใช้รถนั้นเป็นประโยชน์ไม่ได้ เพราะห้ามล้อมันไม่มี หรือมีแต่ไม่ดีอาจจะไปชนท้ายรถคันอื่น ชนเสาไฟฟ้า ชนคนตาย เกิดเรื่องราวมากมายจนได้ชีวิตคนเราก็ก็นั่นแหละ มันต้องมีอะไรเป็นเครื่องห้ามล้อจิตใจบ้าง จึงจะเป็นคนดีสมตามความมุ่งหมาย

### ใช้ศาสนาเป็นเครื่องประคับประคองจิตใจ

เครื่องห้ามล้อใจนั้นไม่มีอะไรจะดีไปกว่าหลักธรรมะในทางศาสนา ศาสนาเป็นห้ามล้อจิตใจ เป็นเครื่องประคับประคองจิตใจให้ก้าวหน้าในทางที่ถูกที่ชอบ เราจึงต้องอบรมคนให้เข้าถึงศาสนา

สมัยก่อนนั้นมันไม่ยากเท่าใด คือสมัยก่อนนี้การอบรมสวดกเพราะว่าเด็กไปอยู่วัดกันทั้งนั้น การศึกษาเล่าเรียนสมัยก่อนอยู่ในกำมือของพระ เด็กผู้ชายนี่พอเติบโตหน่อยก็ส่งเข้าวัด ไปเป็นคนอยู่ในวัด ได้เรียนหนังสือกับพระ หนังสือที่อ่านก็เป็นพวกหนังสือเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในทางศาสนา แล้วเขาแต่งเป็นกาพย์เป็นกลอนให้อ่านง่าย เป็นกาพย์ยานี เป็นฉันทหรือเป็นกลอนแปด เพื่อให้อ่านสบายใจมันจะท่องจำกันให้ยืดยาว ๆ ยาว ๆ



ถ้าเราเข้าไปวัดไหนก็จะได้ยินเสียงเด็กอ่านหนังสือว่ากันดัง ๆ ท่านสมภารก็เอากะเชนกอยู่ที่หมอนใกล้ ๆ นั้นแหละ ถ้าเสียงเจี๊ยบเมื่อใด ก็ยกหวายฟาดเสื้อทีหนึ่ง พอฟาดเสื้อปุ๊บก็จะมีเสียงจาวขึ้นมาทีหนึ่ง แล้วก็เจี๊ยบไป ที่เจี๊ยบไปนี่เด็กก็นึกว่าหลวงพ่อลับแล้ว เลยมันก็เจี๊ยบ พอเสียงอ่านเจี๊ยบ ท่านสมภารก็ฟาดเพียวลงไปทีเสื้อ เด็กก็จาวขึ้นมาอีกต่อไป เป็นกันอยู่อย่างนั้น

แต่ว่าเด็กวัดสมัยก่อนก็หาทางเลียงเหมือนกัน คือว่าใช้กระดานไม้เขียนหนังสือ กระดานยาวแผ่นแค่นี้ กว้างสักสิบกว่า แล้วใช้เขม่าทาให้ดำ เอาดินสอพองมาเขียน คัดจากหนังสือเอามาอ่าน หัดคัดลายมือไปด้วยในตัว พอเขียนเสร็จแล้วอ่าน ๆ พอบทจะชี้เกี๊ยจเขียน ชี้เกี๊ยจอ่าน ขึ้นมาก็ลบกระดาน ใส่่น้ำมาก ๆ เอาไปผึ่งแดด ผึ่งแดดแล้วก็ไม่ได้ทำอะไร อาจารย์ถามว่าทำไมจึงเจี๊ยบ กระดานยังไม่แห้งหลวงพ่อก็ไม่มัน ...กระดานยังไม่แห้ง แล้วก็ยังไม่แห้งจริง ๆ ด้วยเพราะว่ามันใส่น้ำเยอะ กระดานไม่แห้งก็เทียวออกไปวิ่งไปเดินออกกำลังได้ แต่พอกระดานแห้งก็ต้องมานั่งคัดลายมือ...เขียน แล้วอ่านต่อไป เรื่องของเด็กเป็นอย่างนั้น มันเป็นเรื่องธรรมดา พอตกกลางคืนก็ได้ยินเสียงพระสวดมนต์บ้าง ตัวสวดเองบ้าง จิตใจก็อยู่กับศาสนาเป็นเวลาหลายปี มีความรักพระพุทธศาสนา รักธรรมะ เคารพสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า เขาออกจากวัดไปเขาก็กลัวบาปรักบุญ ทำอะไรเขาก็ไม่กล้ากระทำความชั่วอันเป็นเหตุให้เกิด



ความเสียหาย จิตใจซื่อสัตย์ นั้นมันเป็นเรื่องสมัยก่อน มาในสมัยนี้เรา มาพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าในทุกแง่ทุกมุม เช่นการศึกษาก็เปลี่ยน จากมือพระมาอยู่ในมือของชาวบ้าน โรงเรียนก็เพิ่มขึ้น อะไร ๆ ก็เพิ่มขึ้น แต่ว่าอาชญากรก็มากขึ้นด้วยเหมือนกัน

### พึงนำลูกให้อยู่ห่างจากสิ่งชั่วร้ายทางอารมณ์

เหตุที่เกิดอาชญากรรมมากขึ้นก็เพราะความเจริญในทางวัตถุ มัน ยั่วจิตใจคนให้ก่อกรรมทำเข็ญได้ง่าย ไม่มีอะไรเป็นเครื่องห้ามล่อจิตใจ เพราะการศึกษาในโรงเรียนนั้น แม้จะสอนเรื่องศีลธรรมบางชนิด ๆ หน่อย ๆ ครูผู้สอนก็ไม่ตั้งใจจะสอนเพียงแต่ให้นักเรียนจำไปตามเรื่องตามราว ไม่ได้ กวดขันในการประพฤติการปฏิบัติให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ชอบ

อีกประการหนึ่ง สิ่งชั่วร้ายมากในสมัยนี้ ยั่วให้เด็กไปเที่ยว ไปสนุก เช่นไปเที่ยวตามสถานที่ที่เป็นลานสเก็ต แล้วก็ไปเล่นสเก็ตกันจน ลืมเข้าเรียนหนังสือ ไปเที่ยวกับเพื่อน ดูหนัง ฟังเพลงต่าง ๆ ซึ่งมีมากมาย

ความจริงกฎหมายเขาก็ห้ามไม่ให้เด็กอายุเท่านั้นเท่านั้นเข้าไปสู่ใน สถานที่เหล่านั้น แต่ว่าผู้เป็นเจ้าของสถานที่เหล่านั้นจะไปกวดขันให้เขา ขาดทุนทำไม เด็กก็เข้าไปสนุกกันได้ สนุกหนักเข้าก็ลืมการเรียน ลืม พ่อลืมแม่ ลืมหมดทุกสิ่งทุกอย่าง แม้จะเอามาวขงก็ตาม



บางทียังไม่ทันบวชด้วยซ้ำไป เอามาอยู่วัดวันที่ ๒๘, ๒๙ พอวันที่ ๓๐ เป็นวันบวช ก็หายไปจากวัดเสียแล้ว ยังไม่ทันบวชก็หายไปแล้ว ไทราไปบอกที่บ้าน แม่ก็บอกว่าไม่ได้มาบ้าน มันไปไหน ตามหา โนน! ไปเจอแถววงเวียนใหญ่ ผีงอนาโนน เลยถามว่าแถวนั้นมันมีอะไร มันมีหลายอย่าง เด็กชอบเลยไปคบเพื่อนแถวนั้น จับตัวเอามาส่ง ให้พ่อมาส่ง แต่พ่อก็เหลือเชียวเหมือนกัน มาส่งเพียงหน้าประตูวัดไม่นำเข้ามาพบพระ พอส่งเข้าประตู

เหมือนกับเอาไก่มาปล่อย หรือเหมือนเอาหามาตั้งวัด ไม่กล้า เอามาปล่อยในวัด ปล่อยไว้หน้าวัด หมามันก็จะต้องเข้าวัด แมวก็ต้องเข้าวัด แต่เด็กมันไม่ใช่หมาไม่ใช่แมว เอามาปล่อยหน้าวัด แทนที่จะเข้าวัด พอพ่อกลับมันก็ดักขึ้นรถตรงนั้นแล้วก็หนีต่อไป ผลที่สุดก็บวชไม่ได้เพราะไม่มาให้บวช อย่างนี้มันก็มีเหมือนกัน ลำบาก เรื่องอย่างนี้ลำบากเพราะว่าสิ่งสนุกมันมาก มันยังจิตใจเด็กให้เพลิดเพลินสนุกสนาน

ประกอบกับพ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาให้ลูก มัวแต่ใช้เวลาในเรื่องการทำมาหากิน หาเงินหาทองมาเลี้ยงครอบครัวแต่ไม่ได้ปลีกเวลามาคุยกับลูกบ้าง ลูกก็เกิดเหงา เด็กมันเหงามันก็อยู่บ้านไม่ได้ เมื่ออยู่บ้านไม่ได้ก็ต้องไปหาความสนุกนอกบ้าน ไปพบเด็กที่มีความเป็นอยู่แบบเดียวกัน มีอารมณ์เหมือนกันก็เลยสนุกเพลิดเพลิน ไปเที่ยวเตร่เออหาความสนุกสนานต่อไป อันนี้มันเป็นความบกพร่องทั้ง ๒ ฝ่าย คือ

ประการต้น ความบกพร่องของพ่อแม่

ประการสอง คือความบกพร่องของสิ่งแวดล้อม ที่เราปล่อยให้มีสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีเกิดขึ้นในบ้านในเมืองของเรามากเกินไป จนเป็นสังขยัวยุทธธรรมเด็กให้ไปสู่ความเสียหาย เด็กเหล่านั้นจึงเสียผู้เสียคนกันไปตาม ๆ กัน

ส่วนเด็กที่ยังพอจะงูไปได้ ในภาษาธรรมะเขาเรียกว่า “เวไนย” เวไนย นี้หมายความว่า ‘พอจะงูได้’ ผู้ที่เป็นเวไนยนี้มันพอจะงูไปได้ มันอยู่ในจำพวกดอกบัว ๔ เหล่า พวกที่ ๓ คือพวกจะงูได้ พวกที่ ๓ นั้นคือพุดให้ฟังนิดเดียวก็เข้าใจ นี่เขาเรียกว่าดอกบัวชั้นลอยน้ำ พร้อมทั้งจะบานแล้ว ดอกบัวที่จะบานในเวลาต่อไป นั่นก็เรียกว่าพอพุดอธิบายก็เกิดความเข้าใจ ดอกบัวชนิดที่ ๓ นี้พอจะงูได้ พอฝึกได้ แล้วก็นำไปทางไหนก็ได้แบบนี้มีอยู่ แต่ถ้าไม่มีคนชักงูมันก็ไปไม่ได้ หรือว่าสิ่งแวดล้อมมันจะงูไปเสียก่อน แทนที่จะให้พระงู ฝึกงูไปเสีย เด็กเหล่านั้นก็ไม่มีโอกาสพบพระทำให้เกิดความเสียหาย

### แนะนำลูกให้เข้าใจถึงหลักธรรมะ

ทางวัดพิจารณาเห็นว่าควรจะช่วยเหลือสังคม คือพ่อแม่ให้ได้มีความเข้าใจ โปร่งใจจากเรื่องนี้บ้าง ด้วยการจับเด็กมาให้บวชเป็นสามเณร



ชั่วระยะเวลาหนึ่งของการปิดภาคเรียน จะรับให้มากก็ได้ แต่มันมีปัญหาที่สถานที่ ที่ไม่พอจะให้อยู่ อาหารนี้ไม่กลัวเพราะว่าคนมากอาหารมันก็มากขึ้น แต่ที่นี้มันขยายไม่ทัน สร้างไม่ทัน แล้วก็ไม่มีที่จะสร้างให้มันมากไปกว่านั้นได้แล้ว ต้องอยู่ในสถานที่จำกัด วัดบางแห่งเขารับมากตั้ง ๑๐๐ - ๒๐๐ แต่ว่าได้ศึกษาดูแล้วว่ามากเกินไปนี้ ไม่ค่อยจะไหวเหมือนกัน ดูแลไม่ทัน

เรื่องเด็กนี้ลำบาก ห้ามอย่างนี้ออกอย่างโน้น ห้ามอย่างโน้น ออกอย่างนี้ มันมีหวัศคิดตลอดไปร่งแจ่มใสในการที่จะหาทางออกในทางสนุกสนาน เวลากลางคืนนี้ ให้นอน...นอนเงียบ พอพระอาจารย์ไปแล้ว มันก็ลุกขึ้นทำอย่างนั้นอย่างนี้ หยอกล้อกันตามประสาเด็ก อาจารย์ไม่อยู่ที่นี้ถ้าอาจารย์รู้ทัน เอ้า, ตั้งอาณัติขึ้นห้าม มันก็หยุดดีเหมือนกัน หยุดทันทีแต่ก็หาทางออกทางอื่นต่อไป เพราะฉะนั้นอาจารย์นี้ต้องคุมกันแจอยู่ตลอดเวลา

ที่วัดนี้จึงใช้พระ เรียกว่านักเรียน ๑๐ คน ต้องใช้พระ ๑ รูป เป็นพี่เลี้ยง แต่ปีนี้เห็นจะต้องเพิ่ม เพราะสามเณรมีมาก คือสามเณร ๑๔ องค์ต่อพระดูแลรูปหนึ่งก็พอจะดูแลได้ทัน พอจะควบคุมกันได้ แต่ถ้าควบคุมมากเกินไปนี้ไม่ไหว...ลำบาก ถ้าไม่มีใครดูแลก็ทำให้เกิดความเสียหายได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงรับเพียงจำนวนจำกัดเพื่อให้ได้คุณภาพดีกว่ามากด้วยปริมาณแต่ไม่มีคุณภาพ อย่างนี้ก็ได้ จึงรับเพียงเท่านั้น

พ่อแม่บางคนมาสาย คือว่ามาหลังวันเขาปิดรับสมัครก็รับไม่ได้ ก็เสียอกเสียใจ บอกว่า “ไม่ต้องเสียใจหรอก เพราะว่าเราไม่เป็นลูกศิษย์ พระพุทธเจ้า” ลูกศิษย์พระพุทธเจ้านี้ต้องตื่นตัว ต้องว่องไว ต้องก้าวไปข้างหน้า ตื่นตัว หมายความว่าหูต้องคอยฟัง ตาต้องคอยดูว่าเขามีอะไรกันบ้าง ที่วัดชลประทานฯ นี้เขาจะมีอะไร วันนั้นเขาจะมีอะไร หูต้องเอียงฟังไว้ มาวัดก็ต้องดูที่เขาติดประกาศไว้หน้ากุฏิ ที่หน้ากุฏิมี ๒ ที่

ที่หนึ่งนั้นไม่ใช่ประกาศแต่เป็นการติดสิ่งจูงใจ เป็นรูปภาพเป็นอะไรต่ออะไร เป็นสิ่งจูงใจ เวลาเดินเข้ามานี้หยุดดูก็ได้ ดูแล้วจะได้ประโยชน์ แม้เป็นภาพแต่ก็เป็นภาพเตือนใจ มีข้อคิดเขียนติดไว้ข้างล่าง เพื่อสะกิดใจคนดูให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร มีทั้ง ๒ ด้าน ประกาศอันนั้นติดตั้งอยู่ชานานกับทางเข้ามาทางนี้ ดูแล้วก็จะได้ประโยชน์

อีกป้ายหนึ่งนั้น ป้ายแรก พอเข้ามาถึงซ้ายมือก็มีป้าย ๒ ข้าง โดยมากก็เป็นเรื่องบอกกิจการงานภายในวัดว่าจะทำอะไรบ้าง มีอยู่ในสถานที่นั้น เช่นว่ากิจการจำเป็นในปีนี้ก็เขียนบอกไว้แล้วว่า

๖ เมษายน เป็นวันรับสมัครผู้บวชเข้าพรรษา

๘ มิถุนายน เป็นวันซ้อมสวดมนต์ที่ให้ท่อง

๒๐ กรกฎาคม เป็นวันเริ่มบวชนาคเข้าพรรษา

๑ สิงหาคม เข้าพรรษา

๓ พฤศจิกายน ทอดกฐิน



ว่าไว้หมด เรียกว่างานสำคัญที่วัดนี้จะต้องทำนี้ ได้บอกไว้เรียบร้อยแล้ว  
ถ้าเราไปอ่านก็รู้ว่าอะไรเป็นอะไร

ประกาศสามเณรก็มีติดไว้ว่าจะบวชเณรเมื่อไหร่ ปิดไว้หลายวัน  
แล้ว แต่ว่าไม่มีใครสนใจอ่านก็เลยไม่รู้ แล้วก็บอกว่าไม่ทราบ บอก  
“ไม่ทราบ” ไม่ได้ รัฐบาลออกกฎหมายอันใดแล้ว ใครจะปฏิเสธว่าไม่รู้  
กฎหมายศาลไม่ให้ภัย ต้องลงโทษตามกฎหมาย นี่เขาประกาศอยู่ทุกปี

วัดนี้ประกาศยืนยันแล้ว วันที่ ๓๑ มีนาคม บวชสามเณร แล้ว  
ก็เขารับวันที่เท่าไรก็ได้ประกาศให้ทราบเป็นระยะ เราก็ต้องมา ที่มาช้านี้  
ก็เพราะว่าไม่ค่อยได้มาวัดนั่นเอง รู้จักวัชลประทานา แต่ไม่ค่อยได้มา  
เลยซ้ำ แต่ถ้าคนมาวัดอยู่ทุกวันอาทิตย์นี่ยอมรับทราบ ว่าเหตุการณ์อะไร  
บ้างที่เกิดขึ้นภายในวัด เราควรจัดควรทำอะไรก็ได้ทำได้ด้วยความ  
เรียบร้อย ไม่เสียหาย

อันนี้ก็มีการประกาศให้ทราบให้รู้ เป็นเรื่องที่เราควรสนใจในเรื่องที่จะ  
ทำภายในโอกาสนี้ว่ามีอะไรบ้าง เมื่อรู้แล้วก็ต้องรับมา โดยเฉพาะวันรับ  
สมัครสามเณรนี้ พอเปิดพริบเดียวก็เต็มเข้าไปตั้ง ๑๐๐ แล้ว คือเขา  
จองกันอยู่แล้ว พวกที่ไม่ประมาณ มีความว่องไว มีความตื่นตัว จองอยู่  
แล้ว พอเปิดรับสมัครก็เข้าแถว ไม่เท่าไรก็ครบ ๑๐๐ แต่ที่รับเพิ่มนั้น  
เพราะเป็นของนักเรียนโรงเรียนบางโรงเรียน เช่นโรงเรียนบดินทร์เดชา  
นี่เขามาจองไว้จำนวนเท่านั้น ก็ต้องรับของเขาทั้งหมด แล้วก็มาแถมพวก

อีกนิด ๆ หน่อย ๆ ก็เลยรับควบเข้าไป จำนวนจึงเป็น ๑๕๓ เป็นอย่างนี้ เมื่อบวชแล้วก็ต้องเอาจริงจังในการอบรมสั่งสอน พระที่เป็นกรรมการ เขาวางหลักสูตรออกไป พิมพ์ออกเป็นเล่มว่าควรจะทำอะไรบ้าง ควรจะทำอะไรบ้างในรอบหนึ่งเดือน เขาวางแผนไว้เรียบร้อย แล้วก็ปฏิบัติตามแผน

พระซึ่งเป็นนักศึกษาวิทยาลัยลงขันธ์ที่อยู่วัดนี้ ปีนี้ไม่ให้ไปไหน ปีก่อน ๆ ไปช่วยที่นั่นไปช่วยที่นี่ แต่ปีนี้आตมาบอกไว้ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ว่า อย่าไปเที่ยวลัฏญากับใคร วัดไหนว่าจะไปช่วยงานอะไร เพราะว่างานวัดเรามากก็เต็มมืออยู่แล้ว ให้อยู่ช่วยงานที่นี่ ท่านก็ไม่ไป

ให้ช่วยกันทำงานอบรมสามเณรเหล่านั้น ให้ได้เข้าถึงธรรมะ ให้ได้รู้จักพระพุทธเจ้าถูกต้อง ให้รู้จักหลักคำสอนอันพึงปฏิบัติประจำวัน ให้รู้จักคุณค่าของการเกิดมาเป็นคน ว่าเราควรจะมีอะไรบ้างสำหรับชีวิต เราควรจะทำอะไร ควรจะคิดอะไร ควรจะทำอย่างไร

อันนี้ต้องลองกัน อาตมาก็ต้องให้การอบรมกันตามวาระ คือตามว่าง ว่างเวลาไหนก็ไปกัน ไม่จำกัดว่าเช้า สาย บ่าย เย็น ว่างกลางคืนก็ไปเรียกมากลางสนามหญ้า มาคุยกัน คุยกันในกุฏิโน่น..กุฏิปัญญานันทะ...กุฏิสี่เหลี่ยม... เขาติดป้ายไว้อย่างนั้น แล้วก็เรียกมาประชุมกันในสนามหญ้า...คุยกัน หรือว่างตอนเช้า...คุยตอนเช้า วันไหนว่างบ่ายก็คุยกันตอนบ่าย แล้วแต่เวลาว่าง จะได้พูดอบรมบ่มนิสัยจูงจิตใจของเณรน้อย ๆ ให้ความเข้าใจในชีวิตดีขึ้น



## หมั่นสนทนาให้ลูกมีความเข้าใจในชีวิต

สามเณรองค์ใดที่บวชมาแล้วตั้งใจเรียนตั้งใจปฏิบัติ มันเกิดผล เมื่อออกไปศึกษาเล่าเรียน พ่อแม่ได้มารายงานผลว่า เรียนหนังสือดีขึ้น มีความประพฤติดีขึ้น การใช้จ่ายสตางค์ก็เปลืองน้อยลง นี่แสดงว่าได้ผล จากการที่เราเอามาพอกอหังการทำให้เป็นผู้ไม่เหลวไหลต่อไป คือรักพ่อแม่ ถูกทางขึ้น รักตัวเองถูกทางขึ้น

**ลูกรักพ่อแม่ถูกทาง** ก็คือไม่หาเรื่องให้พ่อแม่ร้อนใจ...การจ่ายสตางค์เปลืองก็คือการหาเรื่องให้พ่อแม่ร้อนใจ พ่อแม่ก็ต้องวิ่งเต้นหาเงินหาทอง ลำบากเดือดร้อนกันไปตาม ๆ กัน เพราะว่าเงินทองมันก็หายาก มีอะไรก็ลำบากเวลานี้ เด็กมันไม่รู้ ขออะไรพ่อแม่ก็ให้ทุกที ก็นึกว่าคุณพ่อคุณแม่นี้เป็นแบบค์ใหญ่ที่เบิกได้ทุกอย่าง เอาเวลาไหนก็ได้เลยเบิกกันใหญ่ นี่ก็เสียนิสัยเพราะเราให้สตางค์เขามากเกินไป เวลาให้สตางค์ก็ไม่ได้สอน ขอแล้วก็ให้ไป ๆ ไม่เรียกมาสอนเสียบ้างว่าสตางค์นี้มันได้มาอย่างไร อาหารนี้มันมาอย่างไร เสื้อผ้านี้มันได้มาอย่างไร บ้านเรือนอยู่อาศัยนี้ได้มาอย่างไร ไม่ค่อยคุยให้ลูกฟัง ไม่ค่อยมีเวลาว่างที่จะสนทนากับลูก

ความจริงเรื่องในบ้านนั้นเป็นบทเรียนทั้งนั้น ถ้าเราว่างเราก็พูดกับลูกได้ เช่นว่าพูดให้ลูกฟังว่า ที่ดินที่เราอยู่นี้มีเนื้อที่เท่าใด ที่ดิน



ประเทศไทยนี้มีเนื้อที่เท่าใด สองแสนตารางไมล์กว่า แต่ที่เราอยู่นี้มีเนื้อที่เท่าใด มี ๕๐ ตารางวา วาหนึ่งก็กว้างเท่าที่ลูกยืน ทางมือออกดูขี้นี้ที่แค่นี้วาหนึ่ง หันหน้าไปข้างโน้นก็วัดไว้ว่าตารางวาหนึ่งมีเท่านี้ นี่มี ๕๐ ตารางวา คุณพ่อคุณแม่ซื้อที่ดินมาเพื่อสร้างบ้าน ก็บิ๊จึงได้ที่ดินมาเป็นกรรมสิทธิ์ พูดให้ลูกฟังเสียบ้างซิ ลูกมันจะได้รู้ว่า แหม..ลำบากนะกว่าจะได้ที่ดินมาสร้างบ้านนี้ กว่าจะให้เรามาเดินกระต๊อบเล่น มารังเล่นนี่มันต้องใช้เวลา แล้วก็พูดให้ลูกฟังเสียบ้างว่า พ่อนี้มีเงินเดือนเท่าไร คุณแม่มีเงินเดือนเท่าไร แล้วใช้จ่ายเดือนหนึ่งนี่มันพอใช้ไหม พอกินพอใช้ไหม กว่าจะได้มาเป็นมาอย่างไร ที่ดินนี้ซื้อมาก็บิ๊จึงได้กรรมสิทธิ์แล้วสร้างบ้าน กว่าสร้างบ้านนี้เสร็จต้องสะสมเงินก็บิ๊จึงได้เกิดบ้านนี้ขึ้นมา ได้รับความสะดวกสบาย

### ให้รู้จักประหยัดและอดออม

เวลากินอาหารเราก็คุยเรื่องอาหาร ว่าอาหารมีอันนี้ ข้าวราคาเท่าไร ปลา เนื้อ ราคาเท่าไร ไข่ราคาเท่าไร

เดือนไหนจ่ายเงินค่าน้ำประปา เรียกลูกมาประชุมบอกว่า นี่ค่าน้ำประปาเดือนนี้เราเสียเท่านี้ ค่าไฟ คุณพ่อคุณแม่เสียค่าไฟเสียเท่านี้ ถ้าเราไม่ประหยัดไฟเราก็จะเสียค่าไฟเพิ่มขึ้น ถ้าไม่ประหยัดน้ำก็จะเสียค่าน้ำ



เพิ่มขึ้น ต้องสอนให้เขารู้ว่าประหยัดไฟจะต้องประหยัดอย่างไร เมื่อใด  
ไม่ต้องให้แสงไฟก็ปิดไฟเสีย อย่าเปิดไฟทิ้งไว้ในห้องแล้วไปนั่งดูโทรทัศน์  
๑ ชั่วโมง ไฟในห้องไม่เกิดประโยชน์อะไร แต่มันต้องเสียลต่างค์ทุกวินาที  
ของการใช้ไฟฟ้า

น้ำประปาก็เหมือนกันถ้าเราเปิดไว้ไม่ใช้ น้ำก็ไหลไปทีละหยด ๆ  
แล้วมิเตอร์มันก็ขึ้น มิเตอร์อยู่หน้าบ้านเรียกลูกไปดูที่มิเตอร์บ้าง แล้ว  
ก็ให้ไปเปิดก๊อกดูน้ำ พอเปิดก๊อกน้ำ...มิเตอร์มันหมุนไป นี่เป็นเครื่อง  
วัดเงิน ถ้าเลขขึ้นไปเท่านั้น ๆ ก็ต้องเสียเงินเท่านั้น ถ้าเราใช้มาก เปิดน้ำ  
แรง ๆ มิเตอร์หมุนแรง ถ้าหมุนแรงก็เปลืองน้ำ เปลืองน้ำก็เปลืองเงิน  
แต่ถ้าเราใช้น้อยเปิดค่อย ๆ อย่าให้มันไหลแรงเกินไป มิเตอร์มันจะหมุนช้า  
เมื่อหมุนช้ามันก็เป็นการประหยัดเงิน ไม่ต้องสิ้นเปลืองมากเกินไป

อาบนํ้าก็ต้องสอนลูกให้อาบเป็น อาบอย่างไรเรียกว่าอาบเป็น  
ไม่ใช่ตักขึ้นรดหกรดไป ไม่ทั่วร่างกาย รดบนหัวสักชั้นหนึ่ง รดด้านขวา  
รดด้านซ้าย ค่อย ๆ ประคองรด ไม่ใช่ตักขึ้นมาลาดลงไปเสียงดังซ่า ๆ  
น้ำมันสูญไปเสียเปล่า ๆ เข้าไปสาธิตการอาบนํ้าในห้องน้ำก็ได้ วันนี้แม่  
จะสอนเรื่องการอาบนํ้า ตักน้ำมาให้เขารดค่อย ๆ รดลงไปบนหัว รดด้าน  
ขวา รดด้านซ้าย รดที่ขาลงไปถึงหน้าแข้ง แล้วถูสบู่ แล้วก็ล้างจาก  
ข้างบน บนหัวก่อนให้หมดคราบสบู่บนศีรษะ แล้วก็ราดลงมาโดยลำดับ  
มันค่อยหมดไปเป็นตอน ๆ ไม่ใช้นํ้ามากเท่าไร

ลองตักน้ำใส่ถังพลาสติกใบขนาดพอสมควร ขนาดเท่าที่เอามาถวายสังฆทานนะ ตักให้เต็มถังพลาสติก วันนี้อาบน้ำเพียงถังเดียว ให้อาบน้ำเพียงถังเดียว ให้ใช้วิธีอาบน้ำถังเดียวให้พอ ถูสบู่ด้วยแล้วอาบน้ำให้พอ ลูกจะอาบน้ำอย่างไร ลองคิดปัญหาเรื่องนี้ นี่คือการลอนเด็กให้รู้จักประหยัดน้ำ การใช้ผ้าเช็ดตัวเราก็ต้องหัดให้ซักอย่างประหยัด อดออมโดยวิธีใด อันนี้คุณแม่รู้ ถ้าหากว่าสนใจ แต่ถ้าว่าไม่สนใจก็ไม่รู้ ไม่รู้มันก็เปลือง เปลืองทั้งน้ำทั้งไฟฟ้า เปลืองทั้งค่าน้ำทั้งค่าไฟฟ้า เปิดเมื่อเวลาต้องการใช้ไฟฟ้า ถ้าไม่ใช้ก็ไม่ต้องเปิดไฟ ท่องหนังสือที่จำได้แล้วนี้ไม่ต้องเปิดไฟก็ได้ ท่องปากเปล่าไม่ต้องเปิดไฟ เปิดไฟดูทีหนึ่งแล้วก็ปิดไฟเสีย ท่องต่อไป พอจำแล้วก็เปิดดูอีกที แล้วก็ท่องต่อไปก็จำได้

เล่าเรื่องให้เด็กฟังว่า พระสมัยก่อนนี้ไม่มีตะเกียงใช้ เอาใบไม้แห้งที่ทันทกวาดเอามากองรวมไว้แล้วก็จุดใบไม้แห้งจุดขอนไม้ให้ไฟมันติดก่อนไม่ให้มันดับ พอจะให้สว่างมากก็เอาใบไม้มาใส่ตรงขอนไม้ที่ไฟติดอยู่นั้น พอใส่แล้วมันก็ลุกฮือขึ้นอ่านหนังสือได้วรรคสองวรรค ท่องได้ ๒ วรรค ไฟมอดไปก็ท่องไป พอจำดีแล้วก็จุดให้สว่างอีกท่องไปอีกได้ ๒ วรรค พอมีดก็หยุดท่องพอสว่างก็อ่านต่อไป ท่านเรียนหนังสือจนจบได้ความรู้ได้ความเข้าใจ

เวลานอนก็นอนหนุนหมอนมะพร้าว ลูกมะพร้าวมันกลิ้งได้ เวลาพลิกตัวหัวตกจากมะพร้าวก็ต้องลุกขึ้น ลุกขึ้นแล้วก็ท่องหนังสือต่อไปเขาเรียนกันอย่างนั้น เรียนด้วยความขยัน เรียนด้วยความอดทน



## ให้รู้จักบังคับและควบคุมตนเอง

ชีวิตคนเราในปัจจุบันนี้มันสะดวกไปหมดทุกอย่าง น้ำเปิดป๊อปมันก็ไหลบางทีมันก็ไม่ไหลเหมือนกัน นั่นเป็นความผิดของการประปา ไม่ใช่เรื่องอะไร แต่ว่าสมัยนี้ผู้อำนวยการการประปาเขาจัดเก่ง คนไม่ค่อยพูดทางหนังสือพิมพ์ ในช่วงนี้ไม่ค่อยตำการประปาเพราะได้ผู้จัดการดี ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ เขาเรียนมาอย่างนั้น คือเรียนเรื่องจัดการเรื่องอะไรต่าง ๆ เวลานี้ก็มีน้ำประปาดี

ในคลองประปาน้ำเต็มเปี่ยม นั่งรถผ่านทีไรก็เห็นน้ำเปี่ยมฝั่งหน้าแล้งน้ำก็ยังเปี่ยมฝั่ง แสดงว่างานมันติดต่อนี่ไม่ขาดสาย ก่อน ๆ นี้หน้าแล้งน้ำประปาลดลงไปตั้งเมตร...แห้งขอด แสดงว่าเครื่องสูบน้ำที่โน่นมันไม่ปกติ น้ำมันก็ไม่ได้เต็มคลอง เดียวนี้น้ำเต็มคลองเปี่ยมอยู่ตลอดเวลา คือน้ำดิบ เมื่อน้ำดิบอยู่ในคลองเต็ม โรงสูบที่สามเลนมันก็ทำงานได้สะดวก เมื่อบูบน้ำจะตาก็ปล่อยออกจากถังได้ ประชาชนก็ไม่ลำบากเรื่องน้ำ

ถ้าเกิดการเลี้ยวขึ้นทีใด โทรศัพท์บอกปั๊มน้ำ เจ้าหน้าที่ต้องไป คือการควบคุมมันดีขึ้นด้วยการตั้งใจทำงาน เป็นคนหนุ่มที่หัวไวคล่องแคล่วทำงานดี มันก็ดีขึ้น น้ำประปามันก็ไม่ค่อยติดขัด เปิดทีไร...ไหล ลมหายใจแต่พอเปิดทีไรมันไหลแรงไหลง่าย เราก็กินใหญ่ เปิดมาก เช่นว่าขณะลูกชายแปร่งฟัน เปิดน้ำประปาทิ้งไว้แล้วก็แปร่งฟัน แปร่งเรื่อยไปมัน

แปร่งซึ่ม ๆ ไป น้ำมันก็ไหลเรื่อยไป อย่างนี้สูญเปล่า กว่าจะแปร่งเสร็จ  
น้ำไหลไปเท่าไร อันนี้ต้องหัด เอ้า..รองน้ำครึ่งขันแปร่งพื้น บ้วนปากให้  
พอด้วยน้ำขนาดนี้ หัดจำกัดไว้บ้าง จำกัดการใช้น้ำ จำกัดการใช้ไฟ จำกัด  
อะไรไว้ทุกสิ่งทุกอย่าง

เมื่อเราหัดให้ทำใหม่ ๆ ลูกอาจจะรำคาญ หาวว่าคุณแม่นี้กวดขัน  
ในเรื่องความเป็นอยู่ แต่ว่าพอทำไป ๆ เขาจะชินกับการเป็นอยู่อย่างนั้น  
เมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่จะรู้จักบังคับตัวเอง ควบคุมตัวเอง

พระพุทธเจ้าสอนว่า *คฤหัสถ์* ครองบ้านนี้ต้องมีความซื่อสัตย์  
ต้องรู้จักบังคับตัวเอง ต้องมีความอดทน จะต้องมีความเสียสละ เราต้อง  
หัดเขาแล้ว แม้เด็กยังไม่รู้จักชื่อธรรมะว่า “ขรवासธรรม” นี่คืออะไร  
แต่เราหัดให้เขาซื่อสัตย์ หัดให้เขาบังคับตัวเอง หัดให้เขาอดทน หัดให้  
เขามีความเสียสละ ด้วยการปฏิบัติกิจในชีวิตประจำวัน นั้นแหละเด็ก  
ของเราจะประพฤติธรรมจนติดเป็นนิสัย

เมื่อเขาประพฤติธรรมติดเป็นนิสัย เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ เขาก็  
จะอยู่อย่างมีธรรมะ เขาจะเป็นคนบังคับตัวเองได้ เขาจะเป็นคนอดได้  
ทนได้ เขาจะเสียสละได้ ในสิ่งซึ่งไม่จำเป็นแก่ร่างกาย ไม่จำเป็นที่จะต้อง  
กินต้องใช้ เด็กของเราจะมีธรรมะประจำใจ มีธรรมะเป็นหลักประจำใจ  
อะไรมันก็ดีขึ้นหมด มันต้องทำ ทำไปตั้งแต่เด็ก ๆ ฝึกไปเรื่อย ๆ



## ให้รู้จักคุณค่าของเวลา

ความจริงนั้นแม้เด็กตัวน้อย ๆ เราก็ฝึกได้แล้ว เช่นฝึกให้รู้จักกินเป็นเวลา นี่เด็กเล็กนมก็ต้องให้กินเป็นเวลา ไม่ใช่พอร้อง...แล้ว เอานมยัดปาก ร้อง..แล้ว เอานมยัดปาก มันก็พำเพ็ญอย่างนั้น มันไม่เป็นเวลา เราให้กินให้นอนเป็นเวลา อาบน้ำแล้วให้นอน อย่าไปยุ่งอย่าไปรบกวนเขา แม้แต่เด็กน้อย ๆ เขาก็อยากจะอยู่คนเดียวบ้างเหมือนกัน แต่นี้เตี้ยคุณยายอุ้ม เตี้ยคุณย่าอุ้ม เตี้ยคุณแม่อุ้ม คนนั้นอุ้ม “โอ๊ย น่าเอ็นดู ๆ” นั่งชมเด็กอยู่อย่างนั้นเด็กมันก็รำคาญ มันอยากจะนอนบ้างเหมือนกัน มาแว้วชมอยู่อย่างนี้มันไม่สบาย พอตีมนมอะไรเสร็จแล้วให้เขานอน เขาก็หลับปุ๋ย...สบาย ตื่นขึ้นยังไม่ถึงเวลากินก็อย่าให้กิน แม้จะร้องบ้างก็ร้องไปเถอะอย่าให้เขาเอานมไปให้ เพราะยังไม่ถึงเวลาร้องก็ไม่ใช่ไร ให้มันร้องไปอย่าไปยุ่งกับมัน มันร้องเหนื่อยมันก็หยุดเอง

ความจริงเด็กร้องมันก็ตีเหมือนกัน มันได้ผายปอด ออกกำลังกาย ยกไม้ยกมือ ยกแข้งยกขา เวลาร้อง ดูซิ..เด็กมันบริหารร่างกาย บริหารปอดไปด้วยในตัว มันร้อง ๆ ก็ไม่มีใครเอาใจใส่ มันก็นึกว่า “เอ..กูร้องแยเหนื่อยเปล่า ไม่เห็นใครเอาใจใส่ หยุดร้องดีกว่า” แต่พอร้อง...แล้ว คนมาอุ้มมันก็นึกว่า อ้อ..ถ้าทำอย่างนี้แล้วคนมาทุกที ทีนี้มันก็ร้องทุกที พอมีอะไรก็ร้อง ๆ ๆ เพราะมันรู้ว่าพอร้องคนมา ร้องแล้วคนมา ก็เลยใช้วิธีร้องเป็นเครื่องเรียกร้องความสนใจ

พอโตขึ้นมันทำอย่างนั้นอีก พอไม่ได้อะไร ก็กระต๊อบทำบ้าง ทำหน้า  
เจ้าหน้าอ ดื้อกซกหัว เด็กบางคนเอาหัวชนฝา แต่มันเลือกชนเอาที่  
ฝาบาง ๆ หน่อย มันรู้เหมือนกันว่าควรจะชนตรงไหน แม่ตกใจเลยต้องรีบ  
บอกว่า “เอาไปลูก” นี่มันเสียมาตั้งแต่เป็นเด็กเมื่อกินนมด้วยซ้ำไป  
เพราะไม่หัดให้เป็นเวลา ไม่ให้นมเป็นเวลา ไม่อาบน้ำเป็นเวลา ไม่ให้ถ่าย  
เป็นเวลา

การหัดให้ทำอะไรเป็นเวลา เช่นถึงเวลาถ่ายก็ต้องยกมานั่งที่ถ่าย  
นั่งไป เวลานี้มันต้องถ่าย วันแรก ๆ นั่งนานไม่ออก ไม่เป็นไร นั่งไปก่อน  
หัดอย่างนั้นมันก็รู้ว่า อ้อ..ถึงเวลานั้นต้องมานั่ง นั่งแล้วก็ต้องอ้อออกมา  
ออกมาแล้วก็อาบน้ำ ล้างอะไรให้สะอาดแล้วก็ให้นอนต่อไป เลี้ยงเป็น  
เวลาหมด ทำอะไรเป็นเวลาก็ทำให้เด็กรู้จักคุณค่าของเวลา ว่าทำอะไร  
ต้องเป็นเวลา โตขึ้นก็ต้องกินเป็นเวลา ไม่พรั่าเพรื่อ กินอะไรก็กินให้  
พร้อมเป็นเวลา รับประทานอาหาร กินข้าวกินของหวาน กินนมกินอะไร  
ก็ตามเสร็จไป พ้นจากนั้นไม่กิน ตู๋เซฟต้องปิดล็อกกุญแจ ไม่ใช่ว่า  
เดี่ยวเปิด ๆ เปิดบ่อย ๆ ท้องเสีย ฟันเสีย นิสัยก็เสีย เสียหลายเรื่อง

แต่พ่อแม่ไม่ค่อยคิดถึงเรื่องอย่างนี้ นึกว่าให้ลูกสบาย ให้มีกิน  
มีใช้สบาย นั่นแหละคือการทำลายลูกในอนาคตข้างหน้า แต่ถ้าเรากวดขัน  
ไว้ ให้กินเป็นเวลา ทำอะไรเป็นเวลา มันก็ดีขึ้น



## ให้มีระเบียบวินัย

เด็กไทยไปเรียนเมืองนอก ไปอยู่บ้าน เขาเรียกว่าไปอยู่ในครอบครัวก็นึกว่าอยู่เมืองไทย ไปเที่ยวเกล่เกล่ ถึงเวลากินข้าวไม่มากิน เขากินเสร็จแล้วก็เลิกกิน มาถึงก็เข้าไปในครัว เสียงก็อึกแก๊ก ๆ แหม...นึกว่าอะไร นึกว่าแมวอะไร พอเข้าไปดู อ้อ! แมวไทยนั่นเอง แมวเดิน ๒ เท้าเสียด้วย ไม่ใช่แมว ๔ เท้า ก็เรียกมาดูมาว่า บอกว่าเมืองนี้เขาถือกันอย่างนี้ เขามีระเบียบในการเป็นการอยู่ แหม่มพูดบ่อย ๆ รำคาญ...ไม่อยู่ ต้องไปหาผู้ปกครองเด็กให้ไปหาบ้านใหม่ให้ หาได้เดี๋ยวก็นิไม่อยู่อีก ผู้ปกครองบอกว่า แหม! เด็กไทยนี่มันลำบากจริง ๆ เดียวย้ายไปอยู่บ้านนั้นเดี๋ยวย้ายไปบ้านนี้ หนัก ๆ เข้าก็เลยว้า “เธอนี่ไม่ไหวแล้ว ฉันจะส่งกลับ” นึกกลับว่า “ลองซิ ใครจะส่งใครกลับกันแน่” มันคุยโตเสียด้วยว่าพ่อมันใหญ่ จะเอาผู้ปกครองเด็กกลับบ้านเสียด้วยซ้ำไป มันเป็นอย่างนี้

นี่ก็เพราะว่าพ่อมันเลี้ยงลูกไม่เป็น แม้จะเป็นใหญ่เป็นโตก็เลี้ยงลูกไม่เป็น ลูกก็เลยไปแบ่งเอากับผู้ปกครองเด็กนักเรียนอีก บอกว่าใครจะถูกใครส่งกลับกันแน่ ว่าอย่างนั้น มันทำเสียด้วยนะ นี่เป็นปัญหาเพราะว่าเราเลี้ยงโดยไม่มีการทำอะไรให้เป็นเรื่องเป็นราว เด็กมันก็เกิดปัญหาดังที่เราเป็น ๆ กันอยู่เวลานี้



อันนี้มันต้องแก้...แก้นิสัย สร้างคนใหม่ สร้างจิตใจใหม่ให้เป็น  
พื้นฐานของชาติไทยต่อไป เวลาที่ฐานมันแย่...ไม่ค่อยดี ฐานไม่มั่นคง ฐาน  
บิดฐานเบี้ยว อันนี้คนอยู่บนฐานมันก็เสียผู้เสียคนไปตาม ๆ กัน เพราะฉะนั้น  
ต้องสร้างฐานใหม่ตั้งแต่เริ่มเป็นเด็กมาทีเดียว ตั้งแต่อยู่ในท้องด้วยซ้ำไป

เมื่อผู้หญิงตั้งท้องนี้ต้องประพฤติธรรมแล้ว ต้องรักษาจิตใจ  
ความคุณธรรมทำให้เป็นคนใจเย็น ใจสงบ ไม่ทะเลาะกับใคร ไม่ริษยา  
ไม่พยายาหาอาณาตจของใคร

อันนี้สามีก็ต้องรู้ว่าแม่บ้านกำลังตั้งท้อง เหมือนกับคนกำลังเพ่ง  
เขียนภาพลอย ๆ งาม ๆ ถ้าเราไปทำให้เขายุ่งใจ ภาพแทนที่จะลวยกลายเป็น  
ภาพยุ่งไป เขียนมนุษย์กลายเป็นยักษ์ไปโดยไม่รู้ตัว เพราะใจมัน  
ไม่สบาย พ่อบ้านของเราก็ต้องรู้หน้าที่ ต้องกลับบ้านตามเวลา อย่า  
ไปเที่ยวเตร่เถลไถล กลับมาให้แม่บ้านสบายใจว่าพ่อเจ้าพระคุณนั้น  
ไม่เถลไถล ไม่ไปหาความลวนอกบ้าน หรือว่าไม่ไปหาความลวนกับคนอื่น  
แต่กลับมามีบ้านตามเวลาแม่บ้านก็สบายใจ เมื่อแม่สบายใจลูกก็สบายใจ  
มันกระทบกระทั่งถึงการสร้างจิตใจของเด็กในท้อง

อันนี้เป็นเรื่องที่ต้องช่วยกันทั้งพ่อทั้งแม่ ถ้าไม่ช่วยกันมันก็ยังมี  
ปัญหา เกิดออกมาแล้วก็ไม่ใช่ว่าจะให้แม่เลี้ยงคนเดียว พ่อก็ต้องช่วย  
เลี้ยงด้วย เวลาไหนพ่อว่างก็ต้องมาดูแลลูกบ้าง อาบน้ำให้ลูกบ้าง ช่วยเอน  
นมให้ลูกรับประทานตามเวลา โกวเปลให้ลูกนอน อะไรต่ออะไร ให้รู้ว่า



มีหน้าที่เกี่ยวข้องกัน ไม่ใช่ให้หน้าที่ของแม่ฝ่ายเดียว พ่อก็ต้องช่วยด้วย เด็กเติบโตขึ้นในอ้อมอกของพ่อของแม่ ยิ้มกับคุณพ่อ ยิ้มกับคุณแม่ ถ้ามีแต่คุณแม่คนเดียว ยิ้มกับคุณแม่ หันหน้าไปด้านอื่นมีแต่ความว่าง ไม่มีคุณพ่อ เพราะว่าคุณพ่อไม่ค่อยเอาไหน อย่างนี้มันก็ไม่ได้เรื่อง จึงต้องช่วยกันประคับประคองรักษาคิดใจของเด็กให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อย

ในครอบครัวนี้ ถ้าพ่อบ้านแม่บ้านประพฤติธรรมเหมือนกัน มีความเชื่อตรงกัน มีศีลตรงกัน มีปัญญาเท่าเทียมกัน มีความเสียสละเท่าเทียมกัน ลูกก็เป็นสุขมาก มีความสบายใจ เพราะเห็นคุณพ่อคุณแม่ประพฤติธรรมนั่นเอง

คนประพฤติธรรมอยู่ร่วมกันเป็นสุข แต่ผู้ไม่ประพฤติธรรมอยู่ด้วยกันเป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า อยู่ร่วมกับคนไม่ดีมีความทุกข์ในทางตรงกันข้าม อยู่ร่วมกับคนดีมีความสุข คนไม่ดีก็คือคนขาดธรรมะ คนดีก็คือคนมีธรรมะเป็นหลักค้ำครองจิตใจ ถ้าเราได้อยู่กับคนดีเราก็มีความสุข มีความสบายใจ อันนี้เราก็ต้องเป็นคนดี เป็นคนดีในครอบครัว เป็นคนดีในการงาน เป็นคนดีในสังคม ไปไหนก็ต้องไปดีไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่กันและกัน มันก็ไม่มีอะไรที่เป็นปัญหา เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่พ่อแม่จะต้องสนใจ แล้วก็ต้องช่วยกัน

นี่เอามาไว้วัดเพียงเดือนเดียว วัดก็ช่วยกล่อมเกล้าอัธยาศัย หัดให้เป็นคนกินง่าย อยู่ง่าย เคยนอนเหมือนที่บ้านก็เปลี่ยนไปเป็นนอนใหม่

เป็นทีนอนมีเลื้อจันทบูรผืนหนึ่ง แล้วก็นอนบนพื้นธรรมดา หรือมีเตียง... แต่ว่าเตียงก็ไม่ค่อยมีหรอก คนมันมาก ไม่ไหว...ซื้อเตียงไม่ไหว ก็นอนบนพื้นธรรมดา ปูเลื้อ แล้วก็นอนเป็นเวลา พอถึงเวลานอนก็ต้องนอนถึงเวลาตื่นก็ต้องตื่น

พระพี่เลี้ยงจะต้องไปปลุกให้ลุกขึ้นพร้อมกัน เข้าห้องน้ำ ถ่ายอะไรต่ออะไรไปตามเรื่อง แล้วก็ออกมาสวดมนต์ไหว้พระใกล้รุ่ง ตอนเช้าก็ไปบิณฑบาต...ไม่ได้ไปทุกคนหรอก คนไหนร่างกายเล็กเกินไปก็ต้องไปอายุมันเท่ากันแต่ร่างกายไม่เท่ากัน คนไหนพอไปได้ก็ไปกับพระ คนไหนไปไม่ได้ต้องทำงานกวาดขยะ จัดที่ฉันทาน้ำมาวางไว้ มีอะไรก็ให้จัดให้ทำ ให้รู้จักใช้ชีวิตรับใช้ผู้อื่น

### ให้ช่วยตัวเองและผู้อื่น

เราอยู่บ้านนี้ คุณพ่อคุณแม่ไม่ค่อยได้หัดลูกให้รู้จักรับใช้ผู้อื่น แต่คอยเรียกคนอื่นมาใช้ตลอดเวลา ถ้ามีคนใช้ด้วยยิ่งไปกันใหญ่ มีอะไรก็คนใช้ เรียกแม่ต๋อยแม่แต้วมารับใช้...มันใช้เขาเรื่อย จะกินน้ำก็เรียกคนอื่นเอาน้ำมาให้ จะทำอะไรก็ให้เอามาให้ นี่มันสบายเกินไป เป็นชีวิตที่สบายเกินไป เรามีคนใช้ก็อย่าให้ลูกเรียกคนใช้มาใช้อย่างนั้น ให้ทำเรื่องอื่นที่มันหนัก ๆ เช่นหุงข้าวต้มแกงให้เขาทำ แต่ว่าเรื่องเล็กน้อยส่วนตัวของลูก



นี่ยาไปรบกวนคนใช้ ให้ใช้ตัวเอง ให้พยายามใช้ตัวเอง แล้วก็สอนให้รู้ว่าการได้มีโอกาสรับใช้ผู้อื่นนั้นเป็นเรื่องคนดีมีคุณธรรม

การมีโอกาสรับใช้ผู้อื่นนั้น เป็นเรื่องของคนดีมีคุณธรรม ความถือตัวมันก็ลดลงไป ความสำคัญตัวว่าฉันใหญ่มันก็จะน้อยลงไป เราไม่เพาะนิสัยการถือตัวให้เกิดขึ้นในเด็ก ไม่เพาะนิสัยหยิ่งให้เกิดขึ้นในเด็ก ว่าฉันเป็นลูกคนนั้นฉันเป็นลูกคนนี้ หรือว่าฉันเป็นผู้มีลตางค์มาก อย่างนี้ไม่ได้เป็นนิสัยไม่ดี คือสร้างนิสัยดูถูกดูหมิ่นคนอื่น แล้วก็ยกตัวข่มคนอื่น ซึ่งเป็น “อุปกิเลส” ที่เกิดขึ้นในจิตใจแล้วทำจิตใจให้เศร้าหมอง

เราไม่ควรเพาะนิสัยอย่างนั้น แม้กับคนใช้ก็ต้องพูดด้วยวาจาสุภาพ ต้องแสดงความเคารพต่อคนที่มีอายุมากกว่าตัว ใครทำอะไรให้แก่ตัว แม้เล็กน้อยต้องขอบคุณเขา ต้องยกมือไหว้ ต้องขอบคุณเขา อันนี้ต้องหัดไปตั้งแต่เบื่องต้น แล้วให้รู้จักว่าถ้ามีอะไรที่เราพอที่จะได้ช่วยเหลือคนอื่นได้ การเข้าไปช่วยเหลือนั้นแหละเป็นบุญเป็นกุศล เป็นเรื่องที่ดีที่สังคมต้องการ หัดลูกให้รู้จักบริการคนอื่น ไม่ใช่ให้คนอื่นคอยบริการตนอยู่ตลอดเวลา อันนี้ต้องหัดเหมือนกัน หัดเด็กให้เป็นอย่างนั้น แล้วให้ทำงานทุกอย่าง เราสอนเด็กให้รู้ว่า...

งานนี้คือหน้าที่ของชีวิต การทำงานนี้เป็นการมีเกียรติ การได้ช่วยเหลือคนอื่นก็เป็นเรื่องมีเกียรติ แล้วอย่าเลือกงาน ถ้างานนั้นเป็นงานสุจริตแล้วทำเถอะ ไม่เป็นเรื่องเสียหาย แต่ถ้างานนั้นเป็นงานทุจริต

ไม่ใช่เรื่องดี เราไม่ควรกระทำ ให้เขารู้จักเลือกงาน ในทาง ๒ แ่ง คือว่า “ดี” หรือ “ชั่ว” ถ้าดี... แล้วก็ได้ ไม่มีการทำ งานดีไม่มีความตกต่ำ งานชั่วนั้นแหละคืองานต่ำ งานดีแล้วดีทุกเวลา ทุกสถานที่ ทุกบุคคล ทุกเหตุการณ์ เราต้องพูดต้องสอนให้เขาเข้าใจ ให้ทำได้ เช่นว่าให้ล้างกระโถน ก็ได้ ให้เด็กล้างกระโถนได้ ให้ล้างจานได้ ให้กวาดขยะได้ ทำอะไรได้ อย่างนี้มันก็ดีขึ้น

ไปที่วัดป่านานาชาติ ดูฝรั่งทำงาน ฝรั่งอยู่เมืองนอกไม่ได้ทำงาน อย่างนั้น มาอยู่ที่นี่ปี ๒ ใบ ใส่เข้าไปในคนหาบ ๒ คนหาบ ไปหาน้ำ ปี ๒ ใบหาบ ๒ คน ไปตักน้ำในบ่อแล้วเอาไปใส่ห้องล้าง ตรงโน้น ห้องล้างตรงนี้ ห้องล้างมันหลายแห่ง เพื่อคนไปมาจะให้สะดวก น้ำในล้างต้องเต็มอยู่ตลอดเวลา ฝรั่ง ๒ คนก็ช่วยกัน หาบน้ำไปใส่ที่นั่น ที่นี่ แล้วฝรั่งนั่งหุงข้าว นั่งล้างจาน กวาดขยะ เทกระโถน ทำได้ทั้งนั้น

ก่อนบวชต้องหัดอย่างนี้ก่อน หัดให้รู้จักรับใช้คนอื่น หัดให้ทำงาน งานสุจริต ทุกอย่างเป็นงานมีเกียรติ เขาก็ทำไป อยู่ปีหนึ่งถึง ๒ ปีจึงจะให้บวช เขาก็ทนทำอยู่อย่างนั้น ตั้งใจจะบวชจริง ๆ ก็ทำได้ เขาทำทุกอย่างได้เรียบร้อย การฝึกอย่างนั้นเขาเรียกว่าลดความถือตัวถือตน ลงไป หรือพูดง่าย ๆ ว่า ลด “อัตตา” คนเราอึดตามันเยอะ เพาะขึ้นไว้

เรามีลูกมีหลาน ก็เพาะเชื้อแห่งความถือตัวถือตนไว้ในตัวเยอะ งานนั้นทำไม่ได้ งานนี้ทำไม่ได้ ไม่สมควรดีศรี อะไรต่าง ๆ เลยกลาย



เป็นคนเลือกงาน ไม่ทำงานทำการเท่าที่ควรจะทำ มีความรู้แต่ไม่ทำงาน เพราะงานมันไม่สมศักดิ์ศรี เงินเดือนมันน้อยไป นี่คือการอบรมผิดทั้งนั้น ทำให้เด็กเข้าใจผิดในเรื่องอะไรต่าง ๆ เกิดเป็นปัญหาขึ้นในชีวิตของเด็ก เหล่านั้น กลายเป็นคนมีโรคทางจิต มีโรคทางประสาท เพราะว่าไม่ได้ทำงานแล้วก็นึกว่าตัวนี้เป็นคนเก่งอยู่ตลอดเวลา เก่งจนเลยคนไปเลย นี่คือความเสื่อมในสังคมที่เราเป็นกันอยู่ในปัจจุบัน

เพราะฉะนั้น เราจะต้องสร้างเด็กในรูปใหม่ เด็กมาบวชเป็นสามเณรจะต้องทำงานทุกอย่าง พ่อแม่มาเห็นบางทีตกใจ เห็นลูกทำอะไรอย่างนั้น นี่แหละการฝึก ฝึกให้กวาดขยะ ฝึกให้ล้างชาม ฝึกให้ล้างห้องน้ำ ให้ทำอะไรต่ออะไรของที่ตัวใช้ ช่วยกันขัดช่วยกันถูห้องน้ำ ช่วยกันทำความสะอาด ภูบ้านภูเรือน ต้องสอนให้ทำ ให้เขาได้รู้ว่า

งานคือการกระทำที่มีเกียรติ ทำงานคือการมีเกียรติ ไม่ทำงานคือการไร้เกียรติ คนเอาเปรียบคนอื่นคือคนไม่มีเกียรติ แต่คนที่ได้ทำอะไรตอบแทนแก่คนอื่น เป็นเรื่องมีเกียรติ ให้รู้จักรับใช้คนอื่น

การรู้จักรับใช้ผู้อื่นนั้น คือการทำลายตัวตนเบื้องต้น เพราะเรารับใช้คนอื่นได้ ถ้าเรถือตัวก็รับใช้คนอื่นไม่ได้ ช่วยเหลือใครก็ไม่ได้ มันไม่สมเกียรติไม่สมศักดิ์ศรี ธรรมะมันจะค่อยๆ จางไปจากจิตใจเพราะความคิดเห็นแก่ตัว หรือความยึดมั่นในตัวตนมากเกินไป แต่ถ้าเราไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่อะไร ๆ ของตัวแล้วเราทำได้ทุกอย่าง งานที่เป็นประโยชน์เป็นคุณแก่มนุษย์ เราทำได้ จิตใจก็สบาย มีความสุขในชีวิตประจำวัน

นี่เป็นเรื่องที่จะต้องฝึกฝนอบรมสามเณรน้อย ๆ เป็นประจำวัน  
ตลอดเวลา ๑ เดือน ก็คงจะได้ติดไปบ้างในเวลา ๑ เดือนนี้คงจะติด  
ไปบ้าง ถ้าเขาเป็นพวกที่ติดได้ จูงได้ (เวไนย) ก็คงจะติดไป เอาไปใช้  
ที่บ้าน อันนี้เมื่อไปบ้านแล้วคุณพ่อคุณแม่ต้องสืบต่อ สิ่งที่พระให้ไปอย่า  
ให้หายไปเสีย อย่าให้สิ่งแวดล้อมละลายจิตใจ กลายเป็นคนที่ไม่เอาไหน  
ต่อไป เราต้องช่วยประคับประคองเขา แล้วก็หมั่นพาลูกมาวัด จะได้  
มาพบปะครูบาอาจารย์ จะได้มาเพิ่มเติมความรู้ความสามารถในด้าน  
ธรรมะให้แก่เขาให้มากขึ้น

ถ้าเราได้ช่วยกันกระทำความดีที่กล่าวนี้ทั่ว ๆ ไป ทั้งประเทศมันก็เจริญ  
ขึ้น จิตใจคนเจริญขึ้น แต่มันขาดอยู่อันหนึ่งที่ทำไม่ได้ คือขาดพระที่จะ  
ทำงาน พระยังไม่พอใช้ มีอยู่แต่เป็นพระที่สำหรับเฝ้าวัด มีพระเยอะ  
สำหรับเฝ้าวัดแต่ที่ที่จะเอามาทำงานทำการนี้ไม่พอ ที่ยังไม่พอก็เพราะว่า  
หลักการของคณะสงฆ์เราในการสร้างพระเพื่อให้ปฏิบัติงานนั้นยังไม่เรียบร้อย  
ไม่สมบูรณ์ ไม่ได้คิดสร้างคนเพื่อทำงาน คิดแต่จะให้มีคนอยู่ก็แล้วกัน  
แต่ไม่ได้เพาะให้ใจมีการงานให้ทำงาน เราจึงหาคนทำงานยากอยู่ในเวลา  
ปัจจุบันนี้

นี่ก็ต้องแก้ที่อยู่เหมือนกัน แต่มันแก้ลำบาก เรือมันใหญ่ จะวิ่ง  
ไปแก้หัวเรือที ห้ายเรือที กลางเรือที ไ้คนแก้มันจะสิ้นใจเสียตรง  
นั้นแหละ ตรงวิ่งไปวิ่งมานี้เอง มันต้องหาทางว่าจะทำอย่างไรที่จะกระตุ้น  
เตือนให้เกิดความคิดในการสร้างลรรค์ ช่วยกันทำงาน



วัดนี้ก็มีนโยบายในเรื่องนี้ ก็เลยเอาพระบ้านนอกบ้านนามาอบรมกัน เรียกว่า “อบรมพระธรรมทายาท” ทำมา ๔ ชุดแล้ว แต่ว่าการโฆษณายังมีไม่ค่อยเท่าไร และก็ได้เรียกร้องความช่วยเหลือจากทางฝ่ายราชการ แต่อย่างไรก็ทำไปเท่าที่จะทำได้ ปีละ ๑๐๐ กว่า ๑๐๐ องค์บ้าง ๑๐๐ กว่าบ้าง สุดท้ายแต่ผู้สนใจมาก็ให้การอบรมไปเลี้ยงท่าน เพราะอาหารยังพอจะเลี้ยงได้อยู่ ปัจจุบันก็ยังพอมิใช่ไม่ต้องรบกวนอะไรกับญาติโยม ชาวบ้าน ก็ทำได้สำเร็จกันไปเป็นชุด ๆ พระที่ได้รับการอบรมแล้วกลับไปอยู่ที่เดิมก็เปลี่ยนชีวิตจิตใจ คือว่าตื่นตัวขึ้น ว่องไวขึ้น รู้จักเรื่องที่จะจัดจะเกิดขึ้น มันก็ดีขึ้น ได้ประโยชน์ เมื่ออบรมแล้วไปทำงานแล้วก็เรียกกลับมาประชุมกันใหม่ มาล้อมนากันเจิบ ๆ เพื่อจะได้รู้ว่าใครไป ทำอะไรบ้าง ได้ประโยชน์อย่างไร มีอะไรขัดข้อง มีอะไรควรปรับปรุง แก้ไขต่อไป ทำกันอยู่อย่างนี้ ทำมา ๔ ชุดแล้วออกพรรษาแล้วก็ทำอีก ตามเรื่องที่จะทำได้

อันนี้เป็นงานที่ต้องปลุกกระตุ้นให้ทุกคนได้ลุกขึ้นช่วยกันทำงาน เพื่อพระศาสนา ศาสนาเราก็จะได้ยังยืนต่อไป ถ้าเราไม่ช่วยกันรักษา ศาสนาก็จะล่มจมไป การบวชลามเนร การบวชพระ การกระทำความทุกอย่าง จุดหมายมันอยู่ที่นั่นแหละ คือให้พระศาสนาตั้งดำรงอยู่เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่เพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย ถ้าพระศาสดาดำรงอยู่ แต่ไม่เป็นประโยชน์ก็ได้ ต้องให้เป็นไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข



แก่เพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย ต้องหาคนทำงาน สร้างงานที่เป็นประโยชน์  
จึงได้ทำมาโดยตลอด ญาติโยมก็ได้ช่วยเหลือ เจือจุนกันมาโดยลำดับ  
ตามที่อาตมาบอกให้ทราบ ถ้าไม่บอกก็ไม่เป็นไร ที่ไม่บอกนั้นแปลว่า  
ไม่เหลือปากว่าแรง ก็ว่าไป ไม่บอกให้โยมทราบ แต่ถ้าเมื่อใดเหลือ  
กำลังมากต้องออกปากบอกแซกช่วยแบกหาม ต้องบอก มันเหลือกำลัง  
แล้วก็ต้องบอกทุกที ถ้ายังไม่เหลือกำลังก็ทนแบกไปก่อน เพราะยังมี  
กำลังพอแบกได้ งานมันจึงได้ดำเนินมาดังที่กล่าว

วันนี้ก็พูดเรื่องเกี่ยวกับการบวชสามเณร ให้ญาติโยมทั้งหลาย  
ฟังเล็ก ๆ น้อย ๆ เวลาเที่ยงครึ่งจึงจะเริ่มประชุม บวชสามเณรกันต่อไป

สำหรับวันนี้ก็ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้ ในที่สุดนี้ก็ขออวยพรให้  
ญาติโยมทั้งหลาย จงอย่าเจ็บอย่าไข้ จงมีความเจริญก้าวหน้าทางจิตใจ  
ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า จงทั่วกันทุกท่านทุกคน เทอญฯ





.២.

ឧបនមន្តកប្បន្តករិយ



ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรม อันเป็นหลักคำสอน  
ในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจ  
ฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

**พุทธบริษัท : ผู้มีปัญญา**

วันนี้เป็นวันอาทิตย์แรกของปี เหมือนกับวันอาทิตย์ปีเก่าที่นั่นแหละ  
ไม่ได้แปลกอะไรกัน แต่ว่าโลกสมมติว่าเป็นวันใหม่ เราอยู่ในโลกก็ต้อง  
เข้าใจเรื่องสมมติ เรื่องบัญญัติ เรื่องสัจจะ อะไรเป็นเรื่องจริงแท้ อะไร  
เป็นเรื่องสมมติ เราก็ทำไปตามเรื่อง ทำไปตามความนิยมของประชาชน



สิ่งใดดีมีประโยชน์เราก็ทำ สิ่งใดไม่ดีไม่มีประโยชน์เราก็ไม่ทำ เราต้องเป็นผู้ฉลาดในเหตุในผล ไม่ทำอะไรด้วยความมกมาย ไม่ทำอะไรด้วยลัทธิแต่ทำตามเขาว่า แต่เราทำด้วยปัญญา เราคิดเราตรองอย่างรอบคอบ แล้วเราจึงจะทำลงไป การคิดแล้วทำนี้บัณฑิตไม่ติ ถ้าทำโดยไม่คิดบัณฑิตติเตียนได้ว่าเป็นคนทำโดยไม่รู้ไม่เข้าใจ วิชาของพุทธบริษัทต้องเป็นบุคคลประเภทมีปัญญา มีความรู้มีความเข้าใจอะไรถูกต้อง แล้วก็ทำด้วยเหตุด้วยผล ด้วยปัญญา จึงจะเป็นการชอบการควร

ในวันปีใหม่ที่ผ่านมาแล้ว ญาติโยมทั้งหลายก็ได้สนุกสนานกันตามแบบประเพณีที่เขานิยมกัน ตามสมควรแก่ฐานะมาแล้ว พ้นมาแล้ว แต่ว่าวันอาทิตย์พวกเราทั้งหลายก็ได้มากันอยู่ตามปกติ ไม่ว่าจะเป็นใหม่จะเก่าเราก็ทำกันอยู่อย่างนี้ มาฟังธรรม มาสวดมนต์ มาเจริญกรรมฐาน ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า เพื่อความเจริญเพื่อความก้าวหน้าแห่งชีวิตของเราต่อไป ในปีนี้ เราควรทำอะไร?

ก็อยากจะให้ถือหลักไว้ในใจว่า เป็นปีแห่งการเข้าถึงธรรมะเพราะเวลานี้มักจะมีคนพูดกันว่า ปีนั้นทำเรื่องนั้น ปีนี้ทำเรื่องนี้ ทางราชการเขาว่าปีนี้เป็นปีของเด็กสากลว่าอย่างนั้น อันเรื่องปีเด็กสากล นี่ก็คือให้พ่อแม่เอาใจใส่เรื่องเด็ก เตียวจะพูดเรื่องนี้ด้วยเหมือนกัน แต่ว่าในเบื้องต้นนี้เรามาทำความเข้าใจกันก่อนว่า ในปีนี้เราควรจะต้องถือว่าเป็นปีแห่งการเข้าถึงธรรมะ

## การเข้าถึงธรรมะที่แท้จริง

การเข้าถึงธรรมะ เข้าถึงอย่างไร? เราจะต้องเข้าถึงด้วยการศึกษาด้วยการปฏิบัติ มี ๒ แง่ เรียกว่าการเข้าถึง เข้าถึงด้วยการศึกษาคือศึกษาด้วยการฟังบ้าง ศึกษาด้วยการอ่านบ้าง ศึกษาด้วยการคิดจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของเราบ้าง ศึกษาด้วยการฟัง นี่เป็นเรื่องเก่ามีมาตั้งแต่ยุคโบราณ เพราะในสมัยโบราณนั้นไม่มีการเขียนหนังสือ ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในเรื่องอะไรต่าง ๆ ต้องไปฟังจากปากของผู้รู้ เพราะฉะนั้นผู้ที่ไปฟังจึงเรียกว่าสาวก

สาวก แปลว่าผู้ฟัง พุทธสาวกก็คือผู้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าของเราทั้งหลายได้ตรัสรู้ธรรมะแล้วนำธรรมะไปประกาศแก่ประชาชนด้วยการพูด ให้เขาฟัง มีคนเข้ามาฟังยอมรับนับถือคำสอนของพระองค์ ก็เรียกว่าเป็นพุทธสาวก

พระพุทธเจ้าของเราได้เที่ยวไปในประเทศอินเดียหลายหนหลายแห่งก็เพื่อประกาศธรรมะแก่ประชาชน ให้ประชาชนได้เกิดความรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตใหม่ เป็นแนวทางที่พระองค์ได้ค้นพบ เป็นประโยชน์ เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ดับร้อน เป็นไปเพื่อนิพพาน คือตัดความทุกข์ได้อย่างเด็ดขาด นับว่าเป็นของใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดีย ในสมัยนั้นยังไม่มีใครพูดไม่มีใครสอนแบบที่พระพุทธเจ้าพูดสอนมาก่อน ประชาชน



ที่มีปัญญาเป็นดอกบัวเสมอ น้ำ พร้อมทั้งจะรับแสงอาทิตย์เมื่อได้มาฟัง คำสอนของพระพุทธเจ้าในรูปใหม่เกิดความรู้ความเข้าใจ ยอมสละ ขวาวสอออกมาบวชเป็นพระ ก็เรียกว่าเป็นพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ที่ไม่ออกบวชก็ยังดำรงชีวิตเป็นชาวบ้าน เป็นผู้ชายก็ได้นามว่าเป็น ‘อุบาสก’ ผู้หญิงก็ได้นามว่า ‘อุบาสิกา’

คำว่า ‘อุบาสกอุบาสิกา’ นี้ความหมายก็หมายความว่า เป็นผู้ อยู่ใกล้พระ ใกล้พระด้วยการนั่ง ใกล้พระด้วยการฟัง ใกล้พระด้วยการ ปฏิบัติใจให้เข้าใกล้ธรรมะหรือใกล้พระนั่นเอง จึงจะเรียกว่าเป็นอุบาสก อุบาสิกาสมชื่อ ถ้าเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ห่างพระ คือไม่เข้าใกล้ ไม่ฟัง ไม่ศึกษา ไม่ปฏิบัติ ก็ไม่ได้ประโยชน์อะไรจากชื่อที่เขาเรียกเรา

ชื่ออะไร ๆ ที่เขาเรียกเรานั้นเป็นชื่อเตือนใจทั้งนั้น เขาเรียกเราว่า เป็นคนไทย ก็เตือนใจว่าให้ทำใจให้เป็นไท อย่าเป็นทาสของอะไร ๆ เพราะการเป็นทาสนั้นเป็นความทุกข์ ต้องทำใจให้อิสระอยู่เหนือสิ่งทั้งหลาย ทั้งปวงจึงจะเป็นความสุข คนไทยนี้เหมาะแล้วกับพระพุทธศาสนา เพราะ พระพุทธศาสนาสอนให้เราเป็นไทอย่างแท้จริง ให้เป็นไทอย่างสมบูรณ์แบบ จึงเรียกว่าเหมาะสม เหมาะกันเหลือเกิน

เราได้รับนับถือพระพุทธศาสนาไว้เป็นหลักใจของชาติมาตั้งแต่ สมัยโบราณ และได้อยู่กันด้วยความสุขตลอดมาเพราะได้ศึกษาได้ ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระองค์ แต่เวลานี้ชักจะเห็นห่างออกไปบ้าง

คนที่ไม่รู้ไม่สนใจ เป็นชาวพุทธแต่เพียงชื่อก็ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนไปตาม ๆ กัน เพราะว่าเดินนอกทาง ไม่เดินตามเส้นทางที่พระผู้มีพระภาคได้ชี้ให้เห็น ใครออกไปนอกทางก็เป็นทุกข์ เหมือนรถวิ่งออกนอกถนน ก็ลำบาก คนเดินนอกเส้นทางมันก็รก อาจจะถูกงูเงี้ยว เขี้ยวเข็ญกัดเอาก็ได้ ลำบากเดือดร้อน คนเดินนอกทางธรรมะก็ลำบาก เดือดร้อนเช่นเดียวกัน แต่ถ้าเราเดินอยู่ในเส้นทางของธรรมะเราก็จะปลอดภัย ไม่มีอันตรายเกิดขึ้นแก่ชีวิตของเราแม้แต่น้อย

เพราะฉะนั้น จึงได้ชักชวนญาติพี่น้องทั้งหลายว่าในปีที่เราควรจะถือว่าเป็นปีเข้าถึงธรรมะกัน เข้าถึงด้วยการศึกษาให้ละเอียด ให้เข้าใจ ชัดเจนแจ่มแจ้ง อย่าให้ใครดึงเราออกไปนอกกลุ่มนอกทาง อย่าให้ใครทำให้เราหลงผิดเข้าใจผิดในเรื่องพระพุทธานุศาสน์ เพราะเรารู้เราเข้าใจ ถ้าไม่รู้ไม่เข้าใจนี่ก็อาจจะหลงผิดไปได้ เพราะว่าเวลานี้มีสิ่งที่เรียกว่าไม่ใช่พระพุทธานุศาสน์เกิดขึ้นในวงการของพระพุทธานุศาสน์ ภาษาในวัดเรียกว่า สัทธรรมปฏิรูป 'สัทธรรมปฏิรูป' ก็คือธรรมปลอม ธรรมปลอมไม่ใช่ของแท้เกิดขึ้นในวงการของพระพุทธานุศาสน์



## ธรรมะปลอม

พระสงฆ์องค์เจ้าเราที่เห็นแก่ลาภสักการะ ไม่รู้จักพระพุทธศาสนา ถูกต้องก็เอาธรรมะปลอมมาสอนคน มาทำคนให้หลง ให้เข้าใจผิดไปด้วยประการต่าง ๆ เพื่อจะได้มาหาตน เอาลาภสักการะมาให้ตนโดยอาศัยธรรมะปลอม

การเอาธรรมะปลอมมาสอนคน ก็เท่ากับทำลายธรรมะที่เป็นของแท้ หรือทำลายสิ่งที่เป็นพระพุทธศาสนา แต่คนไม่รู้ไม่เข้าใจเพราะว่าบุคคลผู้นั้นแต่งตัวอย่างนักบวช โกนหัวชุดคิ้ว นุ่งผ้ากาสาละ เป็นเครื่องหมายของนักบวช เราก็นึกว่าท่านรู้ท่านเข้าใจ ท่านสอนสิ่งถูกต้อง แต่ว่ามืออยู่เหมือนกันที่สอนสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่ตรงกับหลักคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า คนที่ไม่รู้ไม่เข้าใจก็ไปหลงผิดในแนวทางนั้น ทั้งพระทั้งชาวบ้าน หลงไปตาม ๆ กัน เพราะพระเราที่ขาดการศึกษาไร้ปัญญา ก็มีอยู่ไม่ใช่น้อยเหมือนกัน บวชมาก็หลายปีแล้วแต่ไม่ได้ศึกษาจริงจัง ไม่มีหนังสือจะเรียน ไม่มีครูอาจารย์จะสอน บวชเข้ามาแล้วก็อยู่ไปตามประเพณี ตามเรื่องตามราวที่เคยเป็นเคยอยู่ ไม่ได้คิดก้าวหน้าในการศึกษา ในการปฏิบัติทำให้เกิดความเสียหายแก่ตัวผู้นั้นเอง เพราะไม่รู้ว่าอะไรเป็นของจริงของแท้ อะไรเป็นของปลอม ก็ทำให้เกิดความเสียหายได้ หรือว่าใครทำอะไรก็เรียกว่าแปลก ๆ ก็อาจจะนึกว่าเป็นเหมือนพระพุทธเจ้าไปได้



เช่นคนทีไปเที่ยวประเทศอินเดีย แล้วก็ไปหานักบวชอินเดีย คนหนึ่งที่เรียกกันว่า โสบาลา แล้วก็ยกย่องชมเชยกันว่า นี่แหละเป็น พระพุทธเจ้ามาเกิด คนที่พูดเช่นนั้นไม่รู้จักพระพุทธเจ้า ไม่รู้จักพระพุทธรูป ศาสนาถูกต้อง เข้าใจว่าฤทธิเดชเป็นเรื่องพระพุทธเจ้า ความจริงเรื่อง การแสดงฤทธิ์แสดงเดชทำอะไรแปลก ๆ อย่างคนเล่นกลนั้นไม่ใช่วิธีการ ของพระพุทธรูปศาสนา ไม่ใช่หลักการที่พระพุทธเจ้าต้องการให้เรารู้ หรือ ต้องการให้เราปฏิบัติ

พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าบางรูปก็เก่งในทางมนมยิทธิ ‘มนมยิทธิ’ หมายความว่า แสดงฤทธิ์ได้ เช่นท่านโมคคัลลานะที่ท่าน แสดงฤทธิ์ได้เพราะท่านผ่านการฝึกฝนในเรื่องนี้มาก่อน ท่านก็ทำได้ แต่ว่าพระพุทธเจ้าห้ามไม่ให้กระทำ ทำไมจึงห้ามไม่ให้กระทำ เพราะ พระองค์บอกว่า การกระทำเช่นนั้นมันไปเหมือนคนเล่นกลกลางบ้าน คนเล่นกลกลางบ้านมีเยอะแยะ ดีฝ่าย ๆ ขายโกเอี้ยะ หรือขายอะไร ๆ ที่เราเห็นกันทั่ว ๆ ไป ในอินเดียเขาเก่งในเรื่องเช่นนี้ เขาแสดงกันเก่งมาก ถ้าพระเราไปแสดงในรูปอย่างนั้น คนก็จะหาว่าลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า เป็นพวกปาทีโป เป็นพวกเล่นกลไป เป็นการลดราคาของตัวเอง ไม่ใช่ เรื่องประเสริฐอะไร เพราะฉะนั้นจึงห้าม

เรื่องเกี่ยวกับปาฏิหาริย์มี ๓ อย่าง เรียกว่าอิทธิปาฏิหาริย์ แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้ ห้ามไม่ให้แสดงอาเทศนาปาฏิหาริย์ ดักใจคนได้



ท่ายใจคนได้ ใครมาคิดอะไรก็รู้ในใจของคนนั้นว่าคิดอะไร นึกอะไรรู้ได้ทันที ท่านก็ไม่ให้แสดงเพราะไปพ้องกับพวกเล่นกลกลางบ้านเหมือนกัน

### ธรรมะที่แท้

สิ่งที่พระพุทธเจ้าชอบใจให้แสดงมากที่สุดคือการสอนธรรมะ สอนธรรมะให้ดี ให้ชัด ให้คนเข้าใจ เรียกว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์นี้แหละต้องการ นอกนั้นไม่เอา อิทธิปาฏิหาริย์ก็ไม่เอา อาเทศนาปาฏิหาริย์ก็ไม่เอา เอาอนุสาสนีปาฏิหาริย์ คือสอนคนให้เกิดปัญญา ให้เกิดความรู้แจ้งเข้าใจในธรรมะชัดเจนนั่นแหละต้องการ นอกนั้นไม่ต้องการ เพราะฉะนั้นถ้าใครได้ยินชื่อว่าเกจิอาจารย์องค์นั้น องค์นี้ทำอะไรแปลก ๆ นั้นเป็นการฝืนคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการล่อคนมาเพื่อล้วงกระเป๋าเท่านั้นเอง ไม่ใช่เรื่องอะไร แล้วเราก็อย่าไปยกย่องชมเชยว่าเป็นผู้เก่งอย่างนั้นเก่งอย่างนี้ คนก็ไปยกย่องว่าเป็นคนเก่ง แต่ว่าก็เก่งในทางที่ไม่ใช่วิถีของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่เรื่องอะไรในทางที่ถูกที่ชอบ ให้เราเข้าใจไว้อย่างนี้ นี่ก็เกิดขึ้นเพราะว่าคนไม่เข้าใจ ไม่รู้จักพระพุทธศาสนาถูกต้อง แล้วก็ไปหลงใหลในสิ่งเหล่านั้น หรือแม้ชาวบ้านบางคนแสดงอะไรได้เราก็มูตะว่าได้ดีสำเร็จแล้ว ความจริงไม่ได้เรื่องอะไร ก็เลสก็ยังมีมากอยู่ แต่ว่าแสดงอะไรได้แปลก ๆ เท่านั้นเอง ไม่ใช่ผู้วิเศษ ไม่ใช่อะไรในทางพระพุทธศาสนา ไม่ใช่ ให้เข้าใจไว้อย่างนี้

คนส่วนมากไม่เข้าใจ จึงเข้าไม่ถึงเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา ชอบสิ่งแปลก ๆ ชอบเห็นพระทำอะไรแปลก แปลง ๆ ในคัมภีร์เรียกว่า โกหัญญู เป็นศัพท์พิเศษ ศัพท์เทคนิคเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า โกหัญญู ‘โกหัญญู’ แปลว่าอยู่ให้โลกพิศวง ให้ใครมองแล้วตื่นเต้นประหลาดใจ อย่างนี้เขาเรียกว่าพวกโกหัญญู ชอบหลอกลวง ชอบทำอะไรแปลก ๆ ให้โลกพิศวง แล้วคนจะได้สนใจ จะได้เข้ามาใกล้ แล้วก็จะได้อะไร ๆ ต่อไป อันนี้ก็ไม่ใช่วิถีทางที่พระพุทธเจ้าต้องการ

พระพุทธเจ้าต้องการให้เราศึกษาให้ลึกซึ้ง ให้เข้าใจหลักธรรม คำสอนข้อปฏิบัติ แล้วก็ลงมือปฏิบัติตามสิ่งที่เรารู้เราเข้าใจนั้น ปฏิบัติได้ อย่างไรไม่ใช่เรื่องที่ เราจะเอาไปอวดใครหรือว่าไปแสดงให้ใครดู ใครชม มันเป็นเรื่องปัจจัยตั้งคือรู้เฉพาะตัว รู้อยู่ในใจว่าเรามีความโกรธน้อยลงไป เรามี โสภน้อย เรามีหลงน้อย มีความริษยาน้อย เรามีปัญญารู้เท่ารู้ทันต่อ สิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้น ไม่หลงไหล ไม่มัวเมาในสิ่งเหล่านั้น อันนี้คือจุดหมาย ที่เราต้องการในทางพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น ที่พูดว่าขอให้เข้าถึงธรรมะ ของพระพุทธเจ้า ก็หมายความว่าให้เข้าถึงสิ่งที่เป็นเนื้อแท้ ให้ศึกษาหนังสือ ธรรมะที่ถูกต้อง ที่สอนธรรมะล้วน ๆ ธรรมะจริง ๆ ให้คนเข้าใจ

คำสอนของพระที่สอนเรื่องนี้จริง ๆ นั้น ก็อยากจะบอกว่าคำสอน ของท่านพุทธทาสภิกขุนี้แหละ เป็นเรื่องที่ควรอ่านควรศึกษาเพราะท่าน สอนตรงไปตรงมา ไม่อ้อมค้อม ไม่ได้สอนเพื่อลาภ เพื่อสักการะ หรือ



เพื่ออะไร ๆ ทั้งนั้น ท่านสอนเป็นธรรมจริง ๆ ชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้ทางสุข ให้คนได้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องแท้จริง ไม่จูงคนให้หลงให้มกมาย เป็นธรรมที่คัดเอามาจากพระสูตรต่าง ๆ ซึ่งเป็นเนื้อแท้ของคำสอน

ในพระไตรปิฎกก็ไม่ใช่เนื้อแท้ทั้งหมด เนื้อไม่แท้มันก็มีเหมือนกัน แต่ว่าพระพุทธเจ้าท่านก็ได้ให้หลักไว้สำหรับเป็นเครื่องวินิจฉัย ว่าอะไรแท้ อะไรไม่แท้ ผู้ที่ศึกษาอย่างลึกซึ้งก็เอาหลักนั้นมาพิจารณา เมื่อเห็นว่าอะไรไม่แท้ก็ทิ้งไป แม้มีอยู่ในพระคัมภีร์เราก็ไม่เอาถ้าไม่ใช่ของแท้ เพราะพระพระองค์ตรัสไว้ว่า อย่าเชื่อว่ามิอยู่ในอยู่ในคัมภีร์ หรือในปิฎกเสมอไป เพราะว่าข้อเขียนนั้นบางทีคนอื่นเอามาใส่ไว้ในพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าก็ได้ ต้องเอาหลักเข้าไปตัดสิน พระองค์ให้หลักไว้ ให้แฉ่งไว้ ให้เอาไม่ส่งดู ส่งดูแล้วถ้ามันเข้ากันได้กับหลักเหล่านั้นก็ถือว่าใช้ได้ แต่ถ้าเข้ากันไม่ได้กับหลักเหล่านั้น ก็ถือว่าไม่ถูกไม่ตรงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

ผู้ยกเอาคำที่ตรัสไว้ในพระไตรปิฎกมาสอนคน จึงต้องเลือกเฟ้นเอาเฉพาะสิ่งที่เป็นเนื้อแท้มาสอน ไม่ใช่สอนสิ่งที่ให้คนชอบใจเสมอไป การสอนสิ่งที่คนชอบคือพูดให้คนพอใจ เข้ากันกับนิสัยของเขา อย่างนี้เรียกว่าไม่เป็นธรรมะ การพูดที่เป็นธรรมะนั้นพูดไม่เข้าใคร ไม่เข้าใคร ออกใคร พูดตรงไปตามหลักธรรมะ ที่พระองค์สอนไว้อย่างไร เราก็พูดออกไปอย่างนั้นเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ไม่ต้องกลัวว่าจะไปกระทบบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ประพจน์ไม่ถูกต้อง ตรงตามหลักการนี้แล้ว

ก็ไม่กล้าพูด ถ้าเราไม่กล้าพูดอย่างนั้น สัทธิธรรม คือธรรมแท้ก็จะถูกฝังดินอยู่ ไม่ปรากฏแก่คนทั่วไปเพราะเราไม่กล้าพูด ความจริงก็เป็นเรื่องที่ไม่กล้ากันอยู่บ้างเหมือนกัน ในสมัยก่อน ๆ นี้ก็ไม่ค่อยกล้าเทคนิคกล้าแสดง เพราะเกรงว่าจะไปกระทบคนนั้นกระทบคนนี้ เพราะเป็นผู้ที่ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้อยู่ เลยไม่กล้าสอน จึงทำให้ไม่รู้จักสิ่งที่เป็นของแท้

สมัยนี้เราควรจะเลิกกลัวสิ่งเหล่านั้นกันเสียที กล้ากันเสียสักทีที่จะพูดอะไร ๆ ให้ถูกให้ตรง ตามหลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้เพื่อให้คนได้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความจริงเรื่องอย่างนี้ควรจะตั้งต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ก็เคยพูดเหมือนกันในสมัยนั้น บอกว่าพระพุทธศาสนาล่วงเลยมาได้ ๒๕๐๐ ปีแล้ว เราฉลองในวัตถุกันมากเกินไป ไม่สนใจในด้านธรรมะ ไม่สนใจที่จะพูดสิ่งที่ถูกต้องกับประชาชน ไม่แก้ไขการกระทำ ความคิดความเห็นที่ผิด ๆ ของญาติโยมชาวบ้านให้หายไปจากจิตใจ ไม่แก้ไขการกระทำที่ผิดพลาดของพระสงฆ์ในแง่ต่าง ๆ ให้หายไป ก็เหมือนกับว่าเราไม่ได้ฉลองอะไร เพียงแต่ไปสนุกกันที่ท้องสนามหลวง เสร็จแล้วก็หมดเรื่อง รื้อร้านนั้นขายแก่พวกที่รับเหมาต่อไป มันไม่ได้อะไรขึ้นมาจากการกระทำในรูปเช่นนั้น

ความจริงในปีนั้นควรจะประกาศออกมาเป็นหลักการว่า “ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป เราชาวพุทธต้องถือหลักการอย่างนี้ ต้องการกระทำอย่างนี้ ต้องเข้าใจอย่างนี้ ให้ถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนของพระ



พุทธเจ้า สิ่งใดที่เป็นความมั่งงาย ไม่ถูกไม่ตรงกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ประกาศยกเลิกไปแล้ว ไม่ให้มีสิ่งนั้นในวงการพระพุทธศาสนาต่อไป เช่นสิ่งเหลวไหลต่าง ๆ ที่มีอยู่ในวัดพระพุทธรูป ที่ทำให้คนหลง ใหลมั่งงาย เช่นให้คนไปสั่นกระบอกต่อหน้าพระพุทธรูป ไปบนบานศาลกล่าว ไปปิดทองหลวงพ่อกุญแจหัวหมูเอาบายศรี เอาไก่เอาอะไรไปถวายเช่นลรวงบวบบน ทำเหมือนกับไหว้ผี ไม่ใช่ไหว้พระ”

พระกับผีไม่เหมือนกัน ที่นี้เราไปไหว้อย่างนั้นก็เหมือนกับไหว้ผี เป็นการกระทำของคนที่ทำด้วยความเบาปัญญา ไม่มีความรู้ความเข้าใจ เกิดจากความกลัวในสิ่งที่ไม่ควรกลัว เพราะไม่เข้าใจในสิ่งที่ควรจะเข้าใจ แต่ไม่มีใครพูด เพราะอะไร เพราะว่าความโง่มันทำเงินให้ไม่ใช่น้อยเหมือนกัน โยมไปดูตามวัดที่พระศักดิ์สิทธิ์ได้เงินไม่ใช่น้อยนะ วันละหมื่นห้าหมื่นหกแล้วจะพูดไปทำไม ชื่นพูดไปมันก็จะไม่ได้เงินเท่านั้นเอง แต่ว่าการไม่พูดนั้นแหละเป็นการทำให้คนหลงไป ไม่รู้ไม่เข้าใจต่อไป

เราจะเอาเงินหรือจะเอาพระศาสนาไว้ จะเอาธรรมะหรือจะเอาวัตถุไว้ อันนี้จะต้องคิดแล้ว แต่ถ้าเราเอาวัตถุมันก็ทำลายธรรมะไป แต่ถ้าเราเอาธรรมะเราก็ต้องทำลายวัตถุไป อย่าไปอาลัยอาวรณ์กับวัตถุเหล่านั้น เราควรจะต้องคิดกันในรูปอย่างนั้น กล้าที่จะอยู่กับธรรมะ กล้าที่จะพูดธรรมะ กล้าที่จะแสดงสิ่งที่ถูกต้องให้คนได้เกิดปัญญา เกิดความรู้ ความเข้าใจ คนก็จะได้รับสิ่งนั้นมาไว้ในใจของเขาต่อไป

การที่เราไม่พูดไม่แสดงสิ่งถูกต้องมันเสียประโยชน์ เพราะว่าคนสมัยปัจจุบันนี้เขามีการศึกษา เขาชอบใช้ปัญญา ชอบใช้ความคิด ความอ่าน ถ้าเขามาวัดแล้วเห็นอะไรไม่ถูกไม่ตรงตามหลักในทางพระพุทธศาสนาที่เขารู้มาบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ เขาก็จะเบื่อหน่าย เขาจะไม่เข้าวัด เขาจะไม่มีศาสนา แล้วเมื่อเขาไม่มีศาสนา จิตใจมันก็ไหลไปตามอารมณ์ ไหลไปตามความอยากเหมือนรถไม่มีห้ามล้อ มันก็ไปชนอะไรต่ออะไรเสียหายได้ ฉันทึกก็ฉันทัน อันนี้คือความเสียหาย แต่ถ้าเราพูดให้เขาเกิดเข้าใจว่านั่นไม่ใช่อย่างนั้น ที่ถูกมันเป็นอย่างนี้ ต้องพูดอย่างนี้ไว้บ้าง จึงจะเป็นการดี

ครั้งหนึ่ง มีท่านผู้ใหญ่ท่านหนึ่งถามว่า “ทำไมได้เท่าจึงชอบพูดเรื่องนี้บ่อย ๆ” พูดให้คนมันรู้เสียบ้าง เจริญพร เพราะถ้าไม่พูดเขาก็จะนึกว่าพระพุทธศาสนามีแต่เรื่องเหลวไหล เรื่องไร้สาระ เรื่องไม่น่าเชื่อ ไม่น่าสนใจ แล้วมันก็เสื่อมเท่านั้นเอง ที่พูดไว้บ้างเพื่อให้รู้ว่าที่ถูกมันเป็นอย่างนั้น ที่จริงมันเป็นอย่างนั้น แล้วเขาจะได้รู้ว่าที่ท่ายูนิมันไม่ถูกไม่จริง ที่ถูกที่จริงมันอีกเรื่องหนึ่ง เขาก็จะได้รู้ได้เข้าใจ อย่างน้อย ๆ เขาก็จะได้เข้าวัดบ้าง วัดใดประกาศสิ่งถูกต้อง ประกาศความจริงให้คนได้รู้ได้เข้าใจ เขาก็จะมาศึกษาเอาไปปฏิบัติ แต่ถ้าเราไม่พูดกันเสียเลยปล่อยแต่เรื่องงมงายไร้สาระอยู่ตลอดเวลา คนก็จะไม่เข้าวัดมากขึ้น ศาสนาก็จะเสื่อม แล้วบางทีอาจจะเปลี่ยนใจไปถือศาสนาอื่นเสียก็ได้ เพราะมีคน



มาชักจูงกันอยู่บ่อย ๆ เราก็จะเสียบริษัทไปเรื่อย ๆ เพราะว่าเราไม่พูด  
 สิ่งที่เราควรพูดให้คนได้เกิดความรู้ความเข้าใจ อันนี้ก็เป็นทางเสื่อมอยู่เหมือนกัน  
 เพราะฉะนั้น ต้องพูดเรื่องเหล่านี้เสียบ้างเพื่อให้ได้ยินได้ฟังกัน

บ่อย ๆ ให้คนได้รู้ว่าของแท้จริง ๆ มี ไม่ใช่มีแต่ทองปลอมทองแท้ก็มี  
 เมื่อเรารู้ว่าทองแท้มีเราก็ต้องไปขุดหาทองแท้ ทองแท้อยู่ที่ไหน เราก็  
 ต้องไปขุดไปหาเอามาประดับร่างกาย ไม่ใช่เอาทองปลอมมาแขวนไว้  
 เล่นใหญ่ ๆ หลอกขโมย พอมันมากระชากไปแล้วรู้ว่าปลอมมันจะกลับมา  
 ทูบเอา บอกว่า ‘พุทโธ’ ภูนิกว่าแต่งตัวด้วยของแท้กลับแต่งด้วยของปลอม  
 เลยมันมาตบอีกทีหนึ่งอย่างนี้ก็มี ขโมยมันกลับมาตบ มันหาว่าหลอกมัน  
 ว่าอย่างนั้น มันไม่ได้ เราจึงต้องเอาของแท้ โดยเฉพาะในพระศาสนา  
 ต้องเอาของแท้ ออกอวด อย่าเอาของปลอมออกอวด นี่เป็นเรื่องสำคัญ

เพราะฉะนั้นในปีนี้จะอยากจะถือว่าเป็นปีที่เราจะต้องพูดความจริง  
 ชักจูงคนให้เข้าถึงความจริงของพระพุทธศาสนา ให้ได้รู้ได้เข้าใจในสิ่งที่  
 ถูกต้อง ให้เลิกนับถือสิ่งเหลวไหลจอมปลอม จะได้เกิดความเจริญ  
 ก้าวหน้าในทางพระพุทธศาสนาต่อไป ขอให้โยมเข้าใจอย่างนี้ ประการหนึ่ง



## อบรมลูกปลุกนิสสัย

เมื่อเราต้องการเข้าถึงสิ่งที่เป็นเนื้อแท้ เราจะทำอย่างไรต่อไป เราจะทำอย่างไร ชักจูงกันอย่างไร ก็อยากจะแนะนำว่า ให้ชักจูงกันในวงจำกัดก่อน คือในครอบครัวของเรา ในครอบครัว ครอบครัวนี้เป็นฐานของประเทศชาติ คนแต่ละคนนี้เป็นฐานของชาติของประเทศ เมื่อรวมคนเหล่านั้นเข้าทั้งหมดจึงเป็นชาติเป็นประเทศขึ้นมา ถ้าส่วนที่เข้ามาประกอบเป็นส่วนรวมนั้นดี ส่วนรวมมันก็ดี ถ้าส่วนที่มาประกอบนั้นไม่ดี ส่วนรวมมันก็ไม่ดี

เหมือนรถยนต์เอาเหล็กที่ไม่ดีมาประกอบกัน ขับไม่เท่าใดมันก็เป็นสนิมหมด ฉันทใด ส่วนรวมของชาติก็ต้องมาจากแต่ละส่วนที่เป็นสิ่งที่ดีที่งาม ฉันทนั้น เพราะฉะนั้นคนในชาติแต่ละครอบครัวจะต้องช่วยปรับปรุงคนในครอบครัวให้เป็นคนดี มีศีลธรรมประจำใจ

## วิธีอบรมลูกปลุกนิสสัย

เราเรียกตัวเราเองว่าเป็นพุทธบริษัท เราก็ต้องปรับปรุงคนในครอบครัวของเราให้เป็นชาวพุทธที่ถูกต้อง ใครจะเป็นคนปรับปรุง? พ่อแม่นั้นแหละเป็นตัวการใหญ่ เป็นตัวจักรสำคัญที่จะปรับปรุงสมาชิกใน



ครอบครัวให้เป็นคนดี พ่อแม่จะต้องมีความเข้าใจในเรื่องพระพุทธศาสนาถูกต้อง ทุกคนจะต้องอ่านหนังสือเกี่ยวกับเรื่องของพระพุทธศาสนา ต้องอ่านเรื่องพระพุทธเจ้าให้เข้าใจชัดเจนในประวัติของพระพุทธเจ้า คือให้รู้จักพระพุทธเจ้าชัดเจนถูกต้องอย่างแท้จริง แล้วเราก็จะสามารถนำเอาเรื่องของพระพุทธเจ้าแต่ละตอน ๆ นั้นมาคุยกันในครอบครัวหลังอาหารเย็น เพราะหลังอาหารเย็นนี่อยู่กันพร้อมหน้า พ่อแม่ต้องอยู่พร้อมหน้า รับประทานอาหารพร้อมกับลูก ๆ เว้นไว้แต่มีกิจธุระต้องไปทำกิจนั้นกิจนี้ บ้างเป็นครั้งเป็นคราว แต่ก็ต้องแจ้งให้ครอบครัวทราบเพื่อไม่ให้ต้องคอย แล้วแม่ก็ต้องทำหน้าที่แทนพ่อในครอบครัวต่อไป

### หมั่นสั่งสอนและอบรม

ถ้าอยู่กันพร้อมหน้า รับประทานอาหารพร้อมกันจะได้คุยกันบ้าง ในโต๊ะอาหารในวงอาหาร ในเรื่องที่เป็นสาระเป็นประโยชน์ จะได้ดูแลลูกว่ามีอาการรับประทานอาหารอย่างไร กิริยามารยาทเป็นอย่างไร เล็ก ๆ น้อย ๆ

เรื่องเล็กน้อยนี้เป็นเรื่องสำคัญที่คนสังเกตเห็น แล้วจะติเตียนว่า เป็นผู้ไม่มีมารยาท หรือเป็นผู้ไร้วัฒนธรรม เราก็ต้องอบรมเขา ดักเตือนเขาบ่อย ๆ ในเรื่องอย่างนั้น ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ หลังอาหารเสร็จ

แล้วเราก็มานั่งคุยกัน แต่สมัยนี้โทรทัศน์มันแย่งเวลาไปบ้าง วิทย์แย่งเวลาเอาไปเสียบ้าง แทนที่จะได้คุยกับลูกในเรื่องอะไร ๆ กลับไปนั่งดูโทรทัศน์

ดูโทรทัศน์ก็สอนธรรมะได้ถ้าเราจะสอน คือว่าเอาตัวอย่างจากเรื่องในโทรทัศน์นั่นเอง เพราะละครที่แสดงในโทรทัศน์นั้นมีทั้งดีทั้งชั่ว ทั้งเลื่อมทั้งเจริญ มีบทเรียนอยู่ในตัวแต่เด็กดูไม่เป็น เขาไม่ได้ดูว่าอะไรเป็นอะไร แต่ดูเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน

ทีนี้ผู้ใหญ่ที่ไปนั่งดูด้วยนี่คอยสอนลูกให้เข้าใจ ว่าตัวคนนั้นแสดงอย่างไร ไม่ใช่สอนให้รู้ว่าแสดงดีไม่ดี แต่ว่าบทละครที่เขาเขียนให้คนนี้แสดงนั้น เป็นตัวอย่างในทางชั่วอย่างไร คนนั้นเป็นตัวอย่างในทางดีอย่างไร ผู้หญิงคนนั้นประพฤติตนอย่างไร พ่อบ้านคนนั้นประพฤติตนอย่างไร คนรับใช้คนนั้นประพฤติตนอย่างไร มันมีตัวสาธิตอยู่ในจอโทรทัศน์แล้ว เราก็ควรจะถือเอาแบบสาธิตในจอ นั้นแหละ เอามานั่งสนทนากับเด็กเมื่อจบเรื่องแล้วก็ได้ หรือว่าจะพูดคุยกันไปว่า ดู ๆ ดูไ้ตัวนี้มันแสดง มันแสดงความโกงออกมาอย่างหน้าด้านที่สุด น่าเกลียดที่สุด เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมไม่ควรที่เราทั้งหลายจะเอาเยี่ยงอย่าง ไม่ควรจะเป็นประพฤติอย่างนั้น อะไรอย่างนี้ เราสอนไปในตัวสนทนากันไปเรื่อย ๆ พอสมควรแก่เวลา อย่าให้เด็กดูนานเกินไป เอาแต่พอสมควรแล้วก็ให้ไปหลับไปนอน



## ฝึกให้มีความอดทนและบังคับตนเอง

ก่อนจะหลับจะนอนนี้ควรจะเข้าห้องพระ พ่อแม่อีกถือเป็นกิจวัตรประจำวัน เราควรมีพระพุทธรูปบูชาภายในบ้าน ไม่ต้องไปหาดี ๆ อะไรหรอก เรียกว่าให้สวยงามหน่อย พระที่เขาหล่อขึ้นสวยงามไม่ต้องปลุกเสกด้วยอาจารย์ร้อยแปด ไม่ต้องเบิกตาพระพุทธรูปหรอก เบิกตาเราดีกว่าให้สว่างไสวด้วยปัญญา เราเอาแต่เพียงว่าเป็นรูปเปรียบแทนพระคุณของพระพุทธเจ้า เอามาตั้งไว้เป็นเครื่องบูชาสักการะ อย่างวางไว้เฉย ๆ ให้ชี้ฝุ่นจับ เราจะต้องเข้าไปกราบไหว้บูชาพร้อมหน้ากันทั้งครอบครัว ไหว้พระลวดมนต์ เอาหนังสือลวดมนต์แปลที่ชื่อว่า คู่มืออุบาสิกอุบาสิกา ภาค ๑ - ๒ ของสำนักสวนโมกขพลาราม ไชยา นี่แหละไปลวด เอาตอนทำวัตรเช้าก็ได้ ตอนทำวัตรเย็นก็ได้ ลวดไปเรื่อย ๆ หรือจะตัดให้สั้นเอาแต่พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ก็ได้ บทอิติปิโส สวากขาโต สุปฏิปันโน แต่ว่าแปลด้วย

ลวดเสร็จแล้วก็นั่งสงบใจ ให้ลูกทุกคนนั่งสงบใจ เป็นการฝึกความอดทน ฝึกการบังคับตัวเอง อะไรนิดหน่อย ๕ นาที พอสมควรแก่เวลา แล้วพอกับแม่อีกนั่งคุยกันกับลูกในเรื่องอะไรต่าง ๆ เรื่องทางศาสนา เรื่องพระพุทธเจ้า เล่าให้เด็กฟัง คุยกันทุกวัน ๆ เด็กก็จะได้มีใจซึมซับได้ปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน เสร็จแล้วก็ให้เด็กไปนอนได้

ก่อนที่จะไปนอนนี้ต้องให้เข้าไปกราบคุณพ่อคุณแม่ กราบด้วยความเคารพ แล้วคุณพ่อคุณแม่ก็เอามือลูบหัวลูบหลังลูก พร้อมกับพูดว่า หวังว่าลูกจะเป็นคนดีของพ่อของแม่ อะไรอย่างนี้ ให้พรเขา พูดแต่เรื่องดี ๆ งาม ๆ ให้เขาได้ยินไว้อย่างน้อย ๆ ก็จะมีผลเข้าไปในจิตใจ อย่างนี้เรียกว่าเพาะคนดีขึ้นภายในครอบครัว

### เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก

พ่อแม่จะต้องประพฤติตนเป็นตัวอย่าง จะต้องมั่นคงในศีลในธรรม ถือศีล เอาเพียงศีล ๕ ก็พอแล้ว ศีล ๕ เครื่องครัด เราไม่ฆ่าใคร ไม่เบียดเบียนใคร ไม่ทำใครให้เดือดร้อนด้วยปัญหาต่าง ๆ ไม่ถือเอาสิ่งของของใคร ๆ ไม่แสวงหาอาชีพในทางที่ทุจริตอันจะเป็นเหตุให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคม เราจะไปลงทุนทำมาค้าขายอะไรก็หากินในทางที่สุจริต ไม่ผิดศีลธรรมไม่ผิดกฎหมาย ไม่เป็นเครื่องทำลายจิตใจของเพื่อนมนุษย์ จากความงามความดี เราถือหลักอย่างนั้น พ่อแม่ต้องมีความยินดีพอใจในความเป็นอยู่ในครอบครัว ไม่ไปแสวงหาความสุขนอกบ้าน ทำตนเป็นตัวอย่างแก่ลูก ๆ โดยเฉพาะพ่อบ้านนี้อย่าไปหาความสุขนอกบ้าน อย่าไปเที่ยวประพฤติปฏิบัติอะไรในทางที่จะทำให้ครอบครัวเดือดร้อนวุ่นวาย พูดจាកันด้วยความสุภาพเรียบร้อย อ่อนหวานนิ่มนวล



พ่อแม่ต้องไม่เลพลึงเลพติดมึนเมา โดยเฉพาะพ่อบ้านไม่เลพลึงเลพติดมึนเมา งดเว้นเด็ดขาดไม่ดื่มสิ่งเหล่านั้น แล้วก็พูดให้ลูกฟังว่า ที่พ่อไม่ดื่มเพราะมันมีโทษ มันไม่ให้ประโยชน์ ที่พ่อไม่สูบบุหรี่เพราะมันมีโทษอย่างนั้นอย่างนี้พูดให้เด็กเข้าใจ ให้ได้ฟังไว้ตั้งแต่เบื้องต้นในเรื่องอย่างนี้ เด็กก็จะไม่ไปเที่ยวลองสูบบุหรี่ สองดื่มเหล้า เพราะไม่ต้องลองก็ได้ ลองแล้วมันจะเสียผู้เสียคน พ่อแม่ต้องทำตนให้เป็นตัวอย่าง

แม่ก็ต้องไม่ชอบเป็นคนเล่นไพ่ ชอบซุบซิบนินทาคน พอนั่งรวมวงก็ไม่มีเรื่องอะไรจะคุยกันละ ต้องนินทาคนนั้นนินทาคนนี้ เรียกว่าตั้งวงซุบซิบ ชอบนินทาคนนั้นคนนี้ด้วยประการใดประการหนึ่ง เป็นเรื่องไม่เหมาะสมไม่ควร สำรวมวาจา พูดจาแต่เรื่องเหมาะเรื่องควรไว้ ไม่ไปคบหากับเพื่อนที่ชอบสนุกเฮฮา ทำลายเวลาด้วยการเล่น ด้วยการเที่ยวที่ไม่เป็นสาระ

ทำได้อย่างนี้ก็เป็นอย่างงามแล้ว ลูกก็มีความภูมิใจในความเป็นพ่อของตัว ภูมิใจในแม่ของตัว พ่อจะเอาไปคุยให้ใคร ๆ ฟังได้ว่าพ่อของตนเป็นคนอย่างนั้น แม่เป็นคนอย่างนี้ ให้ลูกอวดเขาได้ ถ้าหากประพฤตินิดีลูกจะเอาไปอวดก็ไม่ได้เพราะไม่มีอะไรจะอวด อันนี้ก็เป็นเรื่องเสียหาย พ่อแม่จะต้องประพฤติตนเป็นตัวอย่างในทางที่ดีทั้งาม

ครอบครัวใดที่พ่อแม่ประพฤติตนเป็นตัวอย่างแก่ลูก ลูกไม่ค่อยจะเสียคนเท่าใดถ้าทำเรียบร้อย คือการประพฤติธรรมนี้ถ้าประพฤติให้เรียบร้อยให้เหมาะแก่เรื่องแก่เหตุการณ์ มันก็เรียบร้อยทุกประการ

## อุปสรรคของการอบรมลูก

บางคนบอกว่า ผมมาวัดทุกวันพระแต่ลูกมันเกออกไป ตัวมาแต่ไม่จุลฺกมาด้วย แล้วก็ไม่ว่าไปสอนลูก ปล่อยมันตามเรื่องตามราว ไม่มีการอบรม ไม่มีการแนะนำพร้าเตอนอย่างนั้นมันไม่ได้ เราต้องทำ ๒ อย่างควบคู่กันไป คือสอนด้วยการทำให้ดู แล้วก็สอนด้วยการพูดให้เข้าใจ พูดให้ฟังนี้ต้องทำแสดงให้ดูก็ต้องทำ การแสดงให้ดูนั้นแสดงทุกเวลานาทีต่อหน้าลูกของเรา เราจะต้องประพฤติตนเรียบร้อยทุกเวลา ให้เขาเห็นแต่ภาพดีภาพงาม พูดให้เขาฟัง โดยยกตัวอย่างเรื่องไม่ดีไม่งาม จากเรื่องเป็นข่าวอะไรต่าง ๆ เช่นลูกเราอยู่ในวัยรุ่น เด็กวัยรุ่นมันจะคิดจะรักจะชอบอะไรต่าง ๆ คุณคนดูด้วยสายตาที่ผิดปกติแล้ว เราก็ยกตัวอย่าง เช่นยกตัวอย่างในข่าวหนังสือพิมพ์ที่ว่ารักข้ามรุ่น ไอ้เด็กคนหนึ่งอายุเพียง ๑๖ ไปรักครูอายุ ๒๕ นี่เรียกว่ามันเกินขอบเขต ไม่เจียมเนื้อเจียมตัวที่ไม่รักครูนี้ เท่ากับว่าประทุษร้ายต่อครู เรียกว่ามีจิตประทุษร้ายต่อครู

คนสมัยก่อนเขาถือว่าบาปนักหนา เพียงแต่คิดประทุษร้ายนี่ก็เป็นบาปแล้ว คิดรักใคร่ครูไม่ใช่เรื่องดินะ คือไม่ใช่รักในทางที่ถูกแต่รักจะเอาครูมาเป็นแม่บ้านอย่างนี้ มันรักผิดทางแล้ว ไม่รู้จักบังคับควบคุมจิตใจ เพราะว่าไม่เคยได้เรียนได้รู้ในเรื่องอย่างนั้นมา แล้ววันหนึ่งก็ไปขอความรักจากครู เมื่อครูไม่ยอมพูดด้วย ไม่ยอมแสดงความเออออห่อหมกด้วย



มันก็โกรธ เมื่อไม่รักไม่ชอบก็อย่าอยู่เลย ชักปิ่นออกมายิงครุ แต่ว่าคงไม่ตายเพราะว่ายิงถูกไหล่ลาร้า ตรงนั้นมันไกลหัวใจหน่อย แล้วก็ถูกขาอีกนัดหนึ่ง คงไม่ตายแต่ว่าสาหัส ต้องพาไปโรงพยาบาล ไข้เจ้าหนุ่มไม่เข้าเรื่องคนนั้นเมื่อยิงครุเสร็จแล้ว นึกว่ากูก็ต้องตายตามไปด้วย เลยยิงตัวเองตาย ตายแน่ ๆ เพราะยิงตัวเอง เลยตัวก็ตาย ถ้าครุไม่ตายก็เรียกว่าตัวตายเปล่า กลายเป็นผีบ้า ๆ บอ ๆ ไปนั่งคอยครุสาวอยู่ในเมืองนรกเท่านั้นเอง อันนี้มันไม่ได้อะไร

ทำไมมันจึงเป็นอย่างนั้น เพราะเราไม่ค่อยสอนคอยเตือนให้เหมาะสมแก่วัยของเด็ก เด็กพอเพิ่มวัยรุ่นตาจะชำเลื่องดูเพศตรงกันข้าม พ่อแม่ต้องแนะนำว่านี่แหละคนเรานั้นอย่างนี้แหละ พอโตขึ้นมาหน่อยมันมีความรู้สึกบางอย่างขึ้นในใจ ให้รู้ว่าเรื่องนั้นคืออะไร ดีหรือชั่วอย่างไร ควรจะทำอย่างไร จึงจะเป็นการถูกต้อง เราสอน เรียกว่าสอนเพศสัมพันธ์เหมือนกัน แต่ว่าเราสอนในแง่ธรรมะ ให้รู้ว่าการกระทำอย่างนั้นถ้าไม่มีธรรมะเข้ามาควบคุมก็จะเสียผู้เสียคน จะเป็นเหมือนสัตว์เดรัจฉาน เห็นสุนัขไหม มันทำกันอย่างไร คนเราต้องมีการปิดมီးอะไรต่อมီးไร เพราะคนเรามีความละอาย มีความสำนึกรู้สึกผิดชอบชั่วดี อะไรไม่ควรเราก็ไม่กระทำ ไม่เหมาะสมไม่ควรเราก็ไม่ทำอย่างนั้น เราสอนให้เด็กเข้าใจ ให้ความคุมจิตใจไว้ทีละเล็กทีละน้อย ค่อยสอนค่อยพูดค่อยจาไปในเรื่องอย่างนั้น เด็กก็จะเกิดความเข้าใจ จะไม่ทำอะไรที่เสียหาย



## นำลูกเข้าหาธรรมะ

พ่อแม่ต้องคอยดูแลลูกว่าไปคบกับใคร ไปเที่ยวที่ไหน มีอะไร ผิดปกติขึ้นในชีวิต ต้องคอยสังเกต คอยเฝ้าดู แล้วก็ค่อยเอาธรรมะเข้ามาสอน มาแนะนำพร้าเตือน

พ่อแม่ต้องพาลูกมาวัดเสียบ้าง มาแล้วก็ต้องควบคุมให้รู้ให้เข้าใจ พามาเที่ยววัดต้องบอกให้รู้ว่า วัดนี้คือสถานที่อะไร มีอะไรในวัดบ้าง โบสถ์นั่นเขามีไว้ทำไม หินสิมารอบโบสถ์เขาทำไว้ทำไม นั่นศาลาเขาทำไว้ทำไม นั่นกุฏิเป็นที่อยู่ของใคร เราต้องสอนไม่ใช่พามาเฉย ๆ พามาแล้วต้องอธิบาย คล้าย ๆ กับนำเที่ยวนั่นแหละ

พ่อแม่เป็นคนนำเที่ยว เป็นไกด์นำลูกเข้าหาธรรมะ นำเขามา ก็อธิบายให้เข้าใจ แล้วเมื่อมาวัดเราควรจะประพฤติตนอย่างไร สิ่งของในวัดเป็นของคนทุกคน ที่เขาล้างเขาทำไว้เราอย่าไปทำลาย อย่าไปเที่ยวปีนป่ายที่นั่นที่นี่ อย่าทำลายต้นไม้ อย่าทำลายดอกไม้ อย่าทิ้งขยะภายในวัด อย่าเที่ยวถ่ายอะไรเพนพ่านเป็นสิ่งไม่สะอาด เป็นเรื่องน่าเกลียด สอนให้เขารู้จะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

เราไปไหนถ้าพาลูกไปด้วย ก่อนขึ้นรถเราก็คุยให้ลูกฟังว่า ขึ้นรถควรทำอะไร ควรนั่งอย่างไร ถ้าเห็นคนอื่นจะนั่งบ้าง เราต้องขยับถอยให้เขาหน่อย เอื้อเพื่อแก่คนทุกคน การเอื้อเพื่อนั่นเป็นการประพฤติ



ธรรม การไม่เอื้อเฟื้อก็ไม่เป็นการประพบัติธรรม ถ้าคนทุกคนประพบัติธรรมก็จะอยู่กันด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ประพบัติธรรมก็จะอยู่ด้วยความเกลียด การเกลียดกันนั้นมันไม่เป็นความสุข เวลาเรารู้สึกเกลียดใคร เขาก็ไม่เป็นสุข คนอื่นเกลียดเราเราก็ไม่เป็นสุข แต่ถ้าเรารักใครชอบใคร แผ่นเมตตาไปยังเขา เขาก็เป็นสุข เขาแผ่เมตตามายังเรา เราก็เป็นสุขด้วยเหมือนกัน สิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้ต้องพูดให้ฟังบ่อย ๆ พูดตรง ๆ ก็ได้ ทานิทานมาเล่าเปรียบเทียบ อธิบายให้ลูกฟังด้วยก็ยิ่งดี

พ่อแม่ต้องสนใจอ่านหนังสือธรรมะ อ่านเรื่องชาดกอะไรต่าง ๆ เพื่อจะเอามาสอนลูก เวลาว่าง ๆ จะได้คุยกับลูกเอาเรื่องนั้นเรื่องนี้ เรื่องพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้ามีแง่ต่าง ๆ ที่เราควรจะเอามาเล่าสู่กันฟังมากมาย เราก็ยกมาเล่าเป็นเรื่อง ๆ เพาะความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดขึ้น แก่เด็กวันละเล็กวันละน้อย ค่อยเจริญค่อยเติบโตขึ้นตามลำดับ อันนี้เป็นเรื่องการกระทำที่เป็นการดึงคนในครอบครัวเข้าหาธรรมะ

### มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

เมื่อเราดึงคนในครอบครัวเข้าหาธรรมะแล้ว เราอยู่ครอบครัวเดียวก็ได้ ประพบัติธรรมครอบครัวเดียวนี้มันอยู่ไม่ได้ ต้องประพบัติกันหลายครอบครัว เราต้องดึงครอบครัวอื่นเข้ามาด้วย การดึงคนนั้น

จะอย่างไร เราต้องทำอะไรเขาก่อน เรียกว่าผูกมิตรด้วยการให้  
พระพุทธรูปเจ้าตรีว่า...

**ทะหัง มิตตานิ คันถะติ ...ผู้ให้ย่อมสมานมิตรไว้ได้**

การให้ที่กล้านมิตรไว้ได้ เราทำการเอื้อเฟื้อแก่คนบ้านใกล้  
เรือนเคียง การเอื้อเฟื้อแก่คนอื่นก็คือการประพฤติดุจธรรมอยู่แล้ว คือ  
เรียกว่าให้ทาน ทานก็คือการให้ ให้แก่เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียง มีอะไร  
ควรให้ มีอะไรควรแจกตามกาลตามเวลา ตามกาลเทศะ เราก็เอาไปแจก  
ไปให้ เป็นครั้ง ๆ คราว ๆ

ธรรมเนียมคนไทยเรานั้นทำอะไรแล้วเอาไปให้กัน เช่นวันสงกรานต์นี้  
ความจริงก็ทำกันทุกครอบครัวนั่นแหละ แต่เขาก็เอาไปให้กัน ครอบครัวนี้  
ให้ครอบครัวนั้น ครอบครัวนั้นเอามาให้ครอบครัวนี้ แลกเปลี่ยนกัน  
เป็นการให้ คนโบราณเขาวางแบบวางมาตรฐานไว้ดีมาก แต่ในสมัยนี้เรา  
ไม่ค่อยจะได้ใช้กันโดยเฉพาะคนในกรุงเทพฯ ขอรักยเถอะไม่ค่อยได้ใช้กัน  
เพราะว่าอยู่ร่ำวดิดกันก็ยังไม่รู้จักกัน ลังกะสืบาง ๆ กันนี่ เป็นเหมือนกับ  
กำแพงหนาสักโยชน์ที่ไม่ให้คนรู้จักกันได้ นี่มันเสียหาย มันสะดวกแก่  
พวกขโมยที่จะมาขโมยของบ้านนี้ พวกข้างบ้านนั่งดูนึกว่า อ้อยายบ้าน  
อีกแล้ว แหม! ไรذنคันเล็กคันใหญ่เอามาขนของกันไปอีกแล้ว ความจริงขโมย  
ช่วยยาย ไม่ใช่เจ้าของบ้านยาย แต่ว่าเพราะไม่รู้จักกัน มันก็เป็นอย่างนั้น



## แนะนำผู้อื่นให้เข้าหาธรรมะ

เพราะฉะนั้น เราต้องทำความรู้จักกันให้รอบทิศรอบบ้านเรา ไปทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ผูกมิตรกันไว้ มีอะไรก็ส่งไปให้เขากิน เขาอะไรกัน มีอะไรก็ชวนมาเที่ยวที่บ้าน มาพูดมาคุยกัน สนทนากัน มาบ้านเรามีเทพธรรมะ ก็บอกว่า เอ้า..ฟังนี่หน่อยเรื่องนี้ เข้าที่ดี เปิดเทพธรรมะทั้ง ๆ ไร่ เขาฟังไปคุยไปหูมันก็ได้อินบ้าง คุยเรื่องอื่นบ้าง เสียงเทปเข้าบ้าง แต่ว่าเราคุยให้น้อยให้เทปเข้าหูมาก ๆ หน่อย เขาฟังไป ๆ ก็จะได้เกิดรู้สึกว้า เอ๊ะ! เสียงพระอะไร ท่านพยอม หรือว่า พระอะไรเทศน์ เขาจะถาม บอกว่าไม่ใช่ นี่หลวงพ่อบัณฑิต อยู่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ไน้ ท่านมีเทศน์ทุกวันอาทิตย์แหละ ว่าง ๆ ไปด้วยกันไหม เรามีรถยนต์ก็รับเขามา เอาเขามาฟัง

เมื่อเขามาฟังสักวันก็นึกว่า เอ๊ะ..เข้าที่ดีนี้ แหม...คนมากิน เยอะแยะ เอ...เราทำไมไม่เคยมา ควรจะมาบ้าง ดึงมาได้คนหนึ่ง ได้แม่บ้านมา แม่บ้านก็คงจะดึงพ่อบ้านมา ต่อมาก็ดึงลูกมา

เราก็ชวนกันอย่างนั้นแต่อย่าชวนให้เป็นเรื่องรบกวน ชวนมาฟังอย่าชวนเรื่องอื่นให้มันมาก เช่นเตี้ยไปทอดผ้าป่าที่นั่น เตี้ยไปทอดกฐินที่นี่ รบกวนทุกที เขารำคาญ แหม! ตั้งแต่คบแม่คนนี้ เรื่อยไรไม่หยุดเลย อย่างนี้มันก็เดือดร้อนอีก ถ้าอย่างนี้มันก็ลำบาก อย่าไปเรียไรให้เขา

เดือดร้อนมากเกินไป เราจึงเข้าหาธรรมะ ให้เขาได้มาฟังธรรมะ ได้มาวัดให้เป็นความคิดของเขาที่จะทำอะไรของเขาเอง อย่าไปรบกวนเรียไรเรื่องอะไรกับเขาอย่างนั้น เพียงแต่จุ่งมาวัด เอาหนังสือไปแจกให้บ้าง

ญาติโยมบางคนที่มาฟังเทศน์นี้ ชื้อหนังสือไปเที่ยวแจกบ้านนั้น บ้านนี้ นี่เป็นการถูกต้อง เรียกว่าดึงคนเข้าหาธรรมะ เอาไปแจกให้เขาแจกแล้ววันหลังควรจะไปถามว่า เป็นอย่างไรหนังสือวันนั้นเอามาแจก ลองอ่านดูแล้วยังละ ตรงนั้นมีความคิดเห็นเป็นอย่างไร เราไปตั้งปัญหาถามเหมือนครูสอบนักเรียน ถามว่าเป็นใจ เรื่องนั้นอ่านแล้วเป็นอย่างไร ท่านว่าอย่างนั้นมีความเห็นด้วยไหม หรือไม่เห็นด้วย เท่ากับว่าไปตั้งปัญหาให้เขาคิด ให้เขาสนใจอ่าน เอ๊ะ! เราต้องอ่าน ไม่อย่างนั้นไม่ได้

เหมือนกับมีคนขายยาคนหนึ่ง เป็นหมอชื่อเฒ่าคนหนึ่ง เฒ่าที่สุดเลยชื้อหนังสือท่านพุทธทาสไปให้ห่อใหญ่เลย แล้วบอกว่าอ่านนะ เวลาไหนไม่เฒ่า...อ่านนะ พอไปเจอก็ถามว่าอ่านแล้วยัง พอไปเจอถามทุกที หมอชักจะรำคาญ ไอนี้สตาบค้ของมันอุตสาห์ชื้อมาให้ ชื้อมาให้แล้วยังอุตสาห์ถามเราบ่อย ๆ เห็นจะต้องอ่านบ้างแล้วไม่อ่านเดี๋ยวเขาจะว่าได้ก็อ่านติ ๔ ตี ๔ ตื่นขึ้น ไม่เฒ่า ตอนนั้นก็อ่านไป อ่านไป ๆ เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดีขึ้นมา เหมือนกับคนไม่เคยดูกระเจงเงา ไม่เคยดู พอมาดูก็ว่า โอ้ย! ตายแล้วผมเผ้ารุ่มร่าม หน้าตาเหี่ยวแห้ง ทำไมมันเป็นอย่างนี้ รู้สึกตัวเลยก็เลิกดื่มเหล้าเลย ประพฤติตนเรียบร้อย นี่เพราะเพื่อนเอาหนังสือ



ธรรมะไปให้อ่าน เรามีอะไรก็ไปฝากเขาฝากบ่อย ๆ แล้วก็ชวนพูดชวนคุย ชวนมาวัดมาวาบ้าง

พระสงฆ์องค์เจ้าก็เอาหนังสือไปฝากบ้าง ฝากพระ ให้อ่านอ่าน เลียบ้าง แล้วเวลาพบก็ถามว่าเป็นใจอ่านแล้วยัง? หนังสือที่เอามาถวาย วันนั้นดินะ อ่านหรือยัง ถวายบ่อย ๆ พระก็ละอายเหมือนกัน เอ๊ะ! เรามัน มีเวลามากกว่าโยม แต่โยมถามว่าอ่านแล้วหรือยัง ไม่ได้แล้ว เตียว วันหลังจะสอบไม่ได้ สอบตกเดือดร้อน อันนี้พระก็จะได้อ่านขึ้น แล้ว เอาไปพูดคุยกับชาวบ้านบ้าง โดยวิธีการอย่างนี้ก็จะทำให้เพื่อนบ้านของเรา ได้เริ่มประพฤติธรรมะและเขาก็จะละอายแก่ใจ เมื่อทำอะไรไม่ถูกต้อง ไม่ตรงตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

ถ้าเรามีเพื่อนบ้านดึกก็เหมือนรื้อบ้านแข็งแรง รื้อบ้านทำด้วยไม้ ทำด้วยลวดหนาม ทำด้วยอิฐก่อกำแพง ไม่แข็งแรง ขโมยยังปีนได้ แต่ถ้าเรามีเพื่อนบ้านที่ดึ้นนั่นแหละคือรื้ออันประเสริฐ สร้างรื้อด้วยเพื่อนบ้าน ให้เป็นคนดี ชักจูงมาอย่างนั้น คนเหล่านั้นก็จะดีขึ้นเรื่อย ๆ แล้วคนนั้น เขาก็ดีขึ้นเขาสบายใจขึ้น เขาก็ชวนคนอื่นต่อไป มันค่อยแผ่กว้างออกไป

ในรอบปีนี้ ถ้าเราชวนเพื่อนบ้านของเราทำกิจอย่างนี้มาก ๆ ขึ้น พุทธศาสนาก็จะแพร่หลายไปในคนเหล่านั้น บางครั้งบางครั้งเรา ก็ นิมนต์พระไปเทศน์ที่บ้านเราเสียบ้าง ไปเทศน์ที่บ้าน ไม่ต้องเรื่องอะไรมาก นิมนต์ไปเทศน์ก็แล้วกัน อย่าไปคิดถึงเครื่องกงเครื่องกัณฑ์ให้มันวุ่นวาย

นั้นมันนิดหน่อยไม่มีก็ได้ ไม่เห็นจะเสียหายอะไร แต่ว่าเราบอกกล่าวเพื่อนบ้านว่าวันนี้ฉันนิมนต์พระมาเทศน์ที่บ้าน เขาอาจจะถามว่ามีงานอะไร บอกว่ามีงานเทศน์ โดยมากถ้าไม่มีเรื่องแล้วไม่ค่อยเอาพระเข้าบ้านหรอก ต้องสวดบ้านต้องทำบุญ ไฉนนั้นไฉนเราไม่ทำอะไรก็ได้ ว่าง ๆ ก็นิมนต์พระมาเทศน์ ชักชวนเพื่อนบ้านมาฟังกันสนทนาธรรมะกัน บ้านเราก็กายเป็นบ้านพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ขึ้นมา เพื่อนฝูงก็จะได้มาศึกษาธรรมะ ได้ยินได้ฟังบ่อย ๆ เขาก็จะได้เอาไปใช้ นี่เป็นการช่วยเผยแผ่ธรรมะ

หรือช่วยเผยแผ่ธรรมะด้วยการพิมพ์หนังสือเป็นครั้งคราว ทำบุญอายุพิมพ์หนังสือเล่มน้อย ๆ แจก ทำบุญวันเกิด ทำบุญศพพ่อแม่ ปู่ตายาย เอาหนังสือธรรมะไปแจก บางงานแจกตลับเล็ก ๆ ถามว่าแจกอะไร แจกตลับคนละตลับเอาไปใส่ซี่ผึ้งลิปาก สมัยนี้เขาไม่ลิด้วยซี่ผึ้งกันแล้ว เขาใช้ลิปสติกสีกันแล้ว สมัยนี้เขาไม่ใช้ซี่ผึ้งกันแล้ว เลิกใช้กันแล้ว ควรจะซื้อลิปสติกมาแจกดีกว่า ทีหลังมีงานศพแจกลิปสติกคนละอัน ๆ แจกสุภาพสตรี ไม่แจกสุภาพบุรุษ

ควรแจกธรรมะดีกว่า บางคนพูดว่าพิมพ์ไม่ทัน บอกว่าที่วัดมีเยอะแยะ หนังสือตกค้างมีเยอะแยะ เอาไปแจกไม่ต้องใส่หน้าปกว่าแจกในงานนั้นในงานนี้ เพราะจุดหมายสำคัญเราต้องการให้เขาอ่านธรรมะให้เขาเอาไปอ่าน หน้าปกไม่สำคัญอะไร บางคนบอกว่าจะเปลี่ยนหน้าปกหน่อย ไม่ต้องเปลี่ยน จุดมุ่งหมายอยู่ที่ว่าเราต้องการให้หนังสือธรรมะ



เข้าถึงคน คนจะได้อ่าน เอาไปแจกเลย มีงานศพ บอกว่างานศพพ่วงนี้  
ไม่รู้จะพิมพ์ที่ไหน รุ่งมาหามาหาเขียน มีหนังสืออะไรบ้าง เอาไป ๑๐๐  
เล่ม ๒๐๐ เล่ม งานน้อยก็เอาไปน้อย งานใหญ่ก็เอาไปมาก เอาไป  
แจกอย่างนี้ก็จะดีกว่า ดีกว่าแจกตลับเล็ก ๆ แจกชั้นน้ำน้อย ๆ บางคน  
แจกชั้นน้ำ บางคนแจกยาต้ม ไปดมอะไร ดมไม่กี่วันก็หมดกลิ่นแล้ว  
ยาต้มอย่างนั้นไม่ได้เรื่องอะไร ใช้นั้นสำหรับแจกคนแก่ คนแก่เวลาเป็น  
ลม...ดมยา แจกอย่างนั้นมันก็ได้ผลน้อย แจกธรรมะดีกว่าลงทุนน้อยก็ได้  
ไม่แพงอะไร เล่มเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อให้คนได้เกิดความรู้ความเข้าใจ

เราพยายามช่วยกันเอาธรรมะไปให้เข้าถึงคน ในปี...ทุกคนตั้ง  
หลักเกณฑ์ไว้ในใจว่า เราจะประพฤติธรรมตลอดปี ถือศีลอย่างนั้นอย่างนี้  
ตลอดปี แล้วเราจะพยายามดึงเพื่อนบ้านใกล้เคียงให้ได้มาวัด  
ให้ได้ฟังธรรม อย่าอิดหนาระอาใจในการดึง บางทีเราไปชวนเขาไม่มา  
ชวนหลายครั้งไม่มา ชวนบ่อย ๆ ชวนบ่อย ๆ คนนั้นแกร่ราคาญ แหม...มัน  
ชวนบ่อย ๆ เห็นจะต้องไปเสียทีไม่อย่างนั้นมันไม่หยุดชวน เลยก็มา  
มาแล้วก็เลยได้ประโยชน์

เรามีรถยนต์ขึ้นมาคนเดียวทำไม บรรทุกเพื่อนมาบ้าง เพื่อนจะได้  
มาฟังบ้าง แล้วบรรทุกกลับไป จะช่วยให้คนฉลาด เปิดหูเปิดตาประชาชน  
ให้เกิดปัญญาเกิดความรู้ในพระศาสนา เป็นบุญอันประเสริฐที่ควรจะทำ  
กันในรอบปีนี้ จึงจะเป็นการดีการชอบ



อาตมาก็ตั้งใจไว้อย่างหนึ่งในปีนี้ คือตั้งแต่วันที่ ๑ เป็นต้นมาไป  
เทศน์ที่ไหนได้ปัจจัยมาจะไม่ใช้อะไรในเรื่องส่วนตัว ส่วนตัวไม่มีเรื่องใช้  
อะไรแล้ว จะเอาเข้าบัญชี เรียกว่า “มูลนิธิเผยแผ่พุทธศาสนาในต่างประเทศ”  
ตั้งชื่อไว้อย่างนั้น ยังไม่ได้ประกาศโทรทัศน์เมื่อตะกี้นี้ ไว้เดือนหน้าค่อย  
ประกาศตั้งว่า “มูลนิธิเผยแผ่พุทธศาสนาในต่างประเทศ” เพราะว่าต้องไป  
ช่วยเหลือการเผยแผ่พุทธศาสนาในประเทศอังกฤษ และประเทศ  
ออสเตรเลีย คือไปสัมพันธ์กันขึ้นแล้ว เป็นข้อผูกมัดทางจิตใจ

ที่ได้ผูกพันก็เพราะว่าเห็นเขาทำดีมีประโยชน์ เป็นเรื่องดีเรา  
ต้องช่วย ถ้าไม่ช่วยแล้วมันก็จะเสียหาย เลยก็ตั้งไว้อย่างนั้น แล้วได้มา  
ก็เอาเข้าไป ๆ เพราะฉะนั้น ญาติโยมถวายกัณฑ์เทศน์อะไรมานี้ก็สบายใจ  
ว่ากัณฑ์เทศน์นี้จะเป็นสิ่งช่วยเหลือให้พระธรรมแพร่หลายไปในต่างประเทศ  
ด้วย เอามารวมเข้าบัญชีไว้ บัญชีที่เปิดสำหรับเงินถวายเมื่อได้เท่าใด  
แล้วพอถึงปีก็แบ่งไป ควรจะไปช่วยออสเตรเลียเสียเท่าไร ไปช่วยอังกฤษ  
เท่าไร เวลาใกล้ ๆ จะไปก็ไหมโรงอีกทีหนึ่ง เรียกว่าไหมโรงทางโทรทัศน์  
โยมก็เอามาสมทบกับทุนเก่า ต่อไปนี้ไปเทศน์ที่ไหนก็จะบอกเขาทุกราย  
บอกว่าปัจจัยที่ถวายนี้ จะเอาไปสมทบทุนมูลนิธิเผยแผ่พุทธศาสนาใน  
ต่างประเทศ เริ่มได้มาแล้ว นี่เวลานี้ฝากเข้าไปเรื่อย ๆ ได้มาฝากเข้าไป ๆ  
ตามโอกาสที่จะได้มาเพื่อให้มันเป็นก้อน แล้วเดือนพฤษภาคมนี้จะไป  
ประเทศอังกฤษก็ค่อยบอกอีกทีหนึ่ง สำหรับญาติโยมไกล ๆ ที่ไม่รู้ไม่เห็น



ก็ได้ฟังทางโทรทัศน์ เขาจะได้ส่งมาร่วมแรงร่วมใจกันไป ตั้งใจไว้อย่างนั้น  
ในรอบปีนี้

ปีต่อไปก็ทำไปเรื่อย ๆ เพราะว่าเรื่องส่วนตัวมันไม่มีอะไรนอก  
โยมให้ฉัน พอฉันแล้ว จีวรก็ไม่ขาดแคลน เจ็บไข้ก็ไม่มีอะไรเขาเอาไป  
รักษาเอง ถ้าเขายังอยากจะฟังเทศน์อยู่เขาก็รักษากันเอง เรื่องอื่น  
มันไม่ทุกข์ไม่ร้อนแล้ว แต่ว่าจะใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ในทางธรรมะต่อไป  
จึงขอให้ญาติโยมได้เข้าใจอย่างนี้

พูดมาก็สมควรแก่เวลาแล้ว ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้





.៣.

កងស្នាដៃ



ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอน  
ในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจ  
ฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

### ร่อนกายอย่าร้อนใจ

วันนี้เป็นวันอาทิตย์ เดือนนี้เป็นเดือนที่มีความร้อนพอสมควร  
ใคร ๆ ก็บ่นว่าร้อนกันทั่วหน้า ความร้อนนั้นเป็นเรื่องของธรรมชาติของ  
ดินฟ้าอากาศ เป็นเรื่องธรรมดา คนเราถ้าไปรู้สึกว่าร้อนมันก็เป็นทุกข์  
รู้สึกหนาวก็เป็นทุกข์เหมือนกัน ต้องทำใจเป็นกลาง อย่าไปนึกว่าร้อน



อย่าไปนึกว่าหนาว แต่ว่าป้องกันไปตามหน้าที่ นุ่งห่มเสื้อผ้าพอกันร้อนกันหนาวได้ ปล่อย ๆ วาง ๆ ไป อย่าให้มันร้อนจะกลุ้มรมจิตใจให้หงุดหงิด

ร้อนกายอย่าให้ร้อนใจถ้าร้อนใจด้วยมันก็ยุ่ง ถ้าร้อนเพียงทางกายนี่ไม่เป็นไร ถ้าว่าใจมันไปพลอยร้อนกับร่างกายก็จะเกิดเป็นปัญหา มีความทุกข์มีความเดือดร้อน ร้อนอากาศนี้ไม่สู้กระไร ร้อนเรื่องอื่นนี่มันลำบาก ร้อนเรื่องไม่มีสตาจค์ใช้ ร้อนดอกเบ๊ย ร้อนเป็นหนี้เป็นสินนี้ มันร้อนแรง ทำให้มีความทุกข์ เกิดปัญหาทางจิตใจ ก็ต้องแก้ไขให้ร้อน

### ธรรมะเป็นยาครอบจักรวาล

การแก้ปัญหาอะไรต่าง ๆ นั้นก็ต้องแก้กันด้วยธรรมะ ธรรมะนี้เป็นยาครอบจักรวาลเราเอาไปใช้ในเรื่องต่าง ๆ ได้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไร เป็นความทุกข์ความเดือดร้อนทางด้านจิตใจ อะไรเกิดขึ้นเราก็ก่อธรรมะไปแก้ได้ ถ้าใช้ธรรมะก็จะได้ประโยชน์มาก ถ้าเราไม่ใช้ธรรมะก็ไม่ได้ประโยชน์จากธรรมะ

เหมือนเรามียาแต่ไม่รู้จักใช้ยา ยานั้นก็ไม่มีประโยชน์แก่ร่างกายหรือมีอะไรที่เรียกว่าของมีค่า ถ้าเราไม่รู้จักใช้ของนั้นจะมีค่าได้อย่างไร ความมีค่าของสิ่งของอยู่ที่เราใช้ให้เป็นประโยชน์ ถ้าเราไม่ได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ สิ่งเหล่านั้นก็ไม่มีค่าไม่มีราคา

## สร้างคุณค่าให้ชีวิตโดยทำหน้าที่ให้สมบูรณ์

ร่างกายของคนเรานี้เป็นของมีค่าถ้าเราใช้ให้เป็นประโยชน์ แต่ถ้าไม่ได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ก็ไม่ได้มีค่าอะไร มันเกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมสลายไปตามเรื่องของธรรมชาติ แต่เราไม่ได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ก็ไม่มีคามหมาย

ฉะนั้น ท่านจึงสอนให้เรารู้จักคุณค่าของร่างกาย แล้วก็ใช้ร่างกายให้เป็นประโยชน์ด้วยการกระทำกิจอันเป็นหน้าที่ให้ถูกต้อง ให้เรียบร้อย ให้สมบูรณ์ หน้าที่อันใดที่เราจะต้องทำก็ต้องทำหน้าที่นั้นให้ถูกต้องสมบูรณ์ ถ้าเราทำหน้าที่สมบูรณ์เรียบร้อยทุกประการ ร่างกายของเราก็มีค่า มีราคา แต่ถ้าเราไม่ทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ร่างกายจะมีค่ามีราคาได้อย่างไร มันก็สร้างปัญหาสร้างความทุกข์ความเดือดร้อนแก่ชีวิตด้วยประการต่างๆ

## ชีวิตมีปัญหาเพราะขาดความกตัญญู

วันก่อนนี้เขานิมนต์ไปเทศน์ในงานศพ คือศพนี้ไปตายด้วยอุบัติเหตุทางเรือ...ไปเกาะสีชัง แล้วเกิดพายุขึ้นกลางทะเลจับปล้นทันด่วน เรื่องทะเลนี้คนโบราณเขาพูดว่า คีบก็ทะเล คอกก็ทะเล เรื่องของทะเลนี้ไม่เที่ยง ไวใจไม่ค่อยได้ ไม่รู้ว่าจะเกิดลมแรงขึ้นมาจากเมื่อใด ถ้าเกิดลมแรงขึ้นมากก็จะเกิดความเสียหาย อาจจะถึงกับเรือล่มจมน้ำตายกัน



คนไปเที่ยวทะเลเพื่อความสนุกสนานตายกันไปหลายรายแล้ว เพราะไปถูกคลื่นลมที่เกิดขึ้นปัจจุบันทันด่วนในบริเวณใกล้ ๆ แล้วก็พัดทำให้เกิดคลื่นใหญ่กระแทกเรือให้ตะแคงไป ของในเรือมันก็มิกี่ถ่วงไปทางกราบเดียวกันทำให้เรือจม คนก็ไม่ได้เตรียมตัวว่ายน้ำก็ถึงแก่กรรมกันไปตามเรื่องของภัยจากธรรมชาติ ธรรมชาติมันก็เป็นภัยได้ในบางครั้งเป็นคุณได้ในบางครั้งว ลุดแต่แต่เราผู้เข้าไปเกี่ยวข้อง อันนี้มันเกิดขึ้นบ่อย ๆ

เมื่อไปเทศน์จบแล้วเขาก็เล่าให้ฟังว่า..คุณแมมีลูกชาย ๒ คน คนที่ตายนี้ดีที่สุด เป็นคนเรียนดี จบการศึกษาได้ปริญญาวิศวะ ได้ทำงานทำการ ดูแลแม่ เอาใจใส่ต่อคุณแม่เป็นอย่างดี แต่ก็ไม่ตายเหลืออยู่ คนหนึ่งนี้เป็นคนทำให้คุณแม่ร้อนอกร้อนใจ มีปัญหาอยู่ตลอดเวลา เพราะเขาไม่รักแม่ ไม่รักพี่ ไม่รักน้อง ตัวเขาเองก็ไม่รักตัวเอง คนที่ไม่รักตัวเองคือคนที่ชอบทำอะไรผิดปกติ ถ้าทำอะไรผิดปกตินี้เขาเรียกว่า ‘คนไม่รักตัวเอง’ ชีวิตยังไม่ดียังไม่เรียบร้อย

เด็กคนนั้นก็ไม่รักแม่แล้วก็ไปลู่ผงขาว ดิตผงขาว ดิตเหล้า ดิตอะไรหลายเรื่อง...เมามาย คุณแม่ก็ไม่ว่าลูกไปดิตผงขาว ดิตเหล้า ดิตยา ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว แล้วเวลาที่ไปตั้งศพนี้เขาใช้ให้คน ๆ หนึ่งที่เป็นพวกเดียวกับเขามาหลอกคุณแม่ บอกว่า ขอเงินสักพันหนึ่งจะเอาไปซื้อกระดาษทองกระดาษเงิน เอามาเผาส่งไปให้คนที่ตายไป คุณแม่เป็นคนเชื่อใจก็นึกว่า เออ..ก็ดีเหมือนกัน พอได้ไม่ได้เผาไปให้

ก็เลยให้ไปพันหนึ่ง หายหน้าไปเลย กระดาษเงินก็ได้ กระดาษทองก็ได้ คนก็ไม่ได้ด้วยเหมือนกัน มันคงเอาไปซื้อผงขาวเสียแล้ว

แต่ว่าก็เป็นเวรเป็นกรรมเหมือนกัน เพราะว่าประทุษร้ายต่อคุณแม่ มาหลอกมาต้มเอาเงินไปซื้อผงขาว เดินไปก็เจอตำรวจเข้าที่เอกมัย ตำรวจเลยจับตัวไปโรงพัก ค้นพบผงขาวอยู่ในครอบครอง พอเขาจับได้ก็บอกเขาว่าไปงานศพพี่ชาย ตำรวจก็เลยพามาที่งานศพแล้วก็บอกให้รู้ว่า เขาจับเอาไปแล้ว คนที่มารับอาตมาไปเทศน์มาถามว่า “จะอย่างไรดี หลวงพ่อ?” บอกว่า “ปล่อยไว้อย่างนั้นแหละอย่าไปยุ่งกับเขา ให้เขาได้รับโทษตามกฎหมาย อย่าไปประกัน ให้เขาไปนอนในกรงเลี้ยงบ้าง ให้ได้รับความทุกข์เลี้ยงบ้าง แล้วพอเขาเอาเข้าคุกมันไม่มีเอไรอื่นจะสู้บ จะได้ออดได้เล็กได้”

แต่ถ้าคนมีความรู้สึกต่ำก็เล็กไม่ได้หรอก ออกมาแล้วก็สูบต่อไป เห็นมาหลายคนแล้ว ติดผงขาวนี้ พออยู่ในคุกก็ไม่ได้สูบหรือพอออกมาจากคุกก็ไปชวนขวายเป็นเพื่อนสูบต่อไปเพราะใจอ่อน ไม่มีความเข้มแข็งในจิตใจ พ่ายแพ้ต่อความอยากที่เกิดขึ้นเลยเอาตัวไม่รอด นี่เอามาพูดให้ญาติโยม ฟังก็เพื่อให้เห็นตัวปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมทั่ว ๆ ไป

ปัญหาอย่างนั้นมันเกิดขึ้นได้อย่างไร ก็เพราะว่าขาดคุณธรรมข้อหนึ่ง ซึ่งเวลานี้กำลังจะขาดไปเรื่อย ๆ ลูกมักจะขาดคุณธรรมข้อหนึ่งต่อพ่อแม่ ปู่ตา ย่ายาย เพราะว่าเป็นคนสมัยใหม่ ไม่ค่อยได้สนใจในเรื่องเกี่ยวกับ





ธรรมะข้อนี้ จึงสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในครอบครัวได้บ่อย ๆ คนในสมัยโบราณนั้นเขามองเห็นเหตุการณ์ว่าจะเกิดอะไรขึ้น เขาย้ำเขาสอนกันมาก ในคุณธรรมข้อนี้ คุณธรรมข้อนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ความกตัญญูตเวทิตะนี้เอง

### ความกตัญญูตเวทิตะเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ

ความกตัญญูตเวทิตะนี้ ถ้าขาดหายไปจากโลกเมื่อใดโลกจะมีปัญหามากขึ้น จะมีความทุกข์จะมีความเดือดร้อนสายสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ปู่ตา ย่ายาย กับลูกกับหลานจะขาดหายไปเพราะไม่มีคุณธรรมข้อนี้เป็นเครื่องคุ้มครองจิตใจ ความดีความงามก็จะหายไปด้วย

คนเรานี้ถ้าไม่มีหลัก ไม่มีเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจก็จะปล่อยตัวปล่อยใจไปตามอารมณ์ ไปตามความอยากที่เกิดขึ้น ไม่ได้คิดถึงอะไรทั้งนั้น ไม่ได้คิดถึงพ่อแม่ ปู่ตา ย่ายาย ครูบาอาจารย์หรือว่าสิ่งที่เคารพในทางศาสนา ไม่ได้คิดถึงเรื่องอย่างนั้น ใจก็ตกต่ำไปอยู่ในอำนาจของพญามาร คือความชั่วความร้าย ฝรั่งเศสเรียกว่า ‘ซาตาน’ ซาตานก็คือตัวความชั่ว ตัวกิเลสประเภทต่าง ๆ ที่เกิดกลุ่มรวมจิตใจ แล้วใจไม่มีหลัก ไม่มีเครื่องยึดเหนี่ยว ก็อาจจะกระทำให้ชั่วร้ายขึ้นเมื่อใดก็ได้ ความชั่วก็จะเกิดมากขึ้นในสังคม เพราะขาดฐานคือคุณธรรมที่เรียกว่า ‘กตัญญูตเวทิตะ’

## ความกตัญญูทเวติ : คุณธรรมที่ขาดเสียมิได้

คนในสมัยก่อนเขาจะต้องฝึกสอนกันนักหนาในเรื่องอย่างนี้ ไม่ว่านักปราชญ์ในประเทศใด...นักปราชญ์ในประเทศอินเดียเขียนหนังสือไว้มากมายเป็นคติสอนจิตสะกิดใจ ก็มีเรื่องเกี่ยวกับความกตัญญูทเวติเข้าไปแทรกไว้ในเรื่องทั้งนั้น

เช่นถ้าเราอ่านชาดกในทางพระพุทธศาสนา เรื่องชาดกนี้ก็คือว่าเป็นวรรณคดีในทางพระพุทธศาสนา เป็นนิทานสอนใจ เป็นนิทานชนิดสั้น ชนิดปานกลาง ชนิดยาว มีมากมายถึง ๕๐๐ เรื่อง นิทาน ๕๐๐ เรื่องนี้มีคุณธรรม คือความกตัญญูทเวติแฝงอยู่ในเรื่องเกือบทุกเรื่องก็ว่าได้

เขาสอนให้รู้ว่าลูกมีความรักพ่อแม่ มีความกตัญญูทเวติต่อพ่อแม่ ไม่ประทุษร้ายพ่อแม่ ไม่ทำอะไรให้พ่อแม่เจ็บช้ำน้ำใจ เจ็บใช้ได้ป่วยก็ดูแลรักษา ช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ท่านต้องการ เขามักจะเขียนเล่าไว้ในรูปอย่างนั้นก็เพื่อเพาะเชื้อแห่งความกตัญญูทเวติให้เกิดขึ้นในจิตใจคน แม้เรื่องวรรณคดีในทางศาสนาอื่นดูก็เป็นเรื่องแสดงความสำนึกในเรื่องนี้อยู่มากเหมือนกัน



## แนวทางสร้างความกตัญญู

ในประเทศจีน ‘ขงจื้อ’ ซึ่งถือว่าเป็นปรัญชาเมธีของชาวจีน สืบสายลงมาจนถึงปัจจุบันนี้ คนเข่นนี้ยังมีอยู่ ยังสืบทอด สิ่งที่ขงจื้อได้ สอนไว้เป็นหลักข้อปฏิบัติ คำสอนของขงจื้อนั้นหนักในเรื่องเกี่ยวกับ ความกตัญญูทุกเวทีเหมือนกัน

บรรดาประเพณีที่ชาวจีนเขาปฏิบัติกันอยู่เกี่ยวกับพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ครูบาอาจารย์ หรือไม่ว่าใครที่ได้ทำคุณทำประโยชน์แก่ตนแม้ เล็กน้อย เขาก็จะยึดมั่นในสิ่งเหล่านั้น จะไม่ประทุษร้ายไม่คิดร้ายต่อบุคคลนั้น มีจิตใจเคารพนอบน้อมนับถือบุคคลนั้นอยู่ตลอดเวลา คนเรา ถ้ามีจิตใจอย่างนี้ชีวิตก็จะไม่เสื่อม จะมีแต่ความเจริญความก้าวหน้า

## เคารพบูชาต่อสิ่งที่มีอุปการะ

เราดูครอบครัวชาวจีน เขาสอนคนให้รู้จักบูชาสักการะอะไรต่าง ๆ ตื่นเช้าก็ต้องจุดธูป ๓ ก้าน ไปยืนหน้าบ้านแล้วไหว้ เขาเรียกว่าไหว้ฟ้า ไหว้ดิน ก็เป็นเรื่องสอนให้กตัญญูนั่นเอง ให้เรารู้ว่าเราอยู่ได้ด้วยอาศัย ฟ้าอาศัยดิน มีฟ้าแล้วก็มีดิน ถ้าไม่มีดินไม่มีฟ้าเราจะไปลงตรงไหน จะไป อยู่ได้อย่างไร สอนให้รู้จักบุญคุณของฟ้าของดิน

การสอนให้รู้จักบุญคุณก็ต้องให้ไหว เขาก็ยังถือกันอยู่ คนจีนเก่า ๆ เขายังถือกันอยู่ว่าไหว คนสมัยใหม่อาจจะไม่ถือ นึกว่าเอ..ไหวฟ้าทำไม ไหว่ดินทำไม ก็ไม่ได้คิดว่า ดิน..ให้อะไรแก่ตน ฟา..ให้อะไรแก่ตน คิดไม่ออก เมื่อคิดไม่ออกก็เลยเลิกไหวไป พอเลิกไหวความสำนึกในสิ่งนั้นว่ามีประโยชน์แก่ตนมันก็หายไป เพราะว่าไม่เคยได้ไหวกราบบูชา แต่คนโบราณเขาถือกันอยู่

ดินเขาก็ไปจุดธูปเทียนไหว้เคารพต่อฟ้าต่อดินแล้วก็ปักธูปไว้ นอกบ้าน ทำที่ปักธูปไว้นอกบ้าน ไปดูห้องแถวต่าง ๆ ที่เป็นบ้านของใคร ๆ ก็มีที่ปักธูปไว้ที่เสานอกบ้าน เขาจุดธูปใส่ทุกวัน บูชาทุกคน คนที่เคารพบูชาสิ่งเหล่านี้ย่อมจะไม่นเป็นคนใจบาปหยาบช้า จะไม่ทำอะไรที่เป็นเรื่องตกต่ำในชีวิตเพราะเขาได้ไหว้อยู่ตลอดเวลา นึกถึงสิ่งซึ่งเป็นเครื่องผูกพันกับชีวิตของตนอยู่ตลอดเวลา จะทำสิ่งชั่วร้ายหนัก ๆ ก็ทำไม่ได้เพราะเป็นผู้ที่เคารพต่อสิ่งเหล่านั้น

### เคารพบูชาต่อผู้มีอุปการะ

นอกจากเคารพต่อฟ้าต่อดินแล้วยังให้เคารพต่อพ่อแม่ ปู่ตา ย่ายาย ปู่ตาย่ายายที่ตายไปแล้วเอาไปฝังไว้ ธรรมเนียมจีนเขาฝังกันในสมัยก่อน แต่เดี๋ยวนี้ก็เปลี่ยนแล้วไม่ได้ฝังเท่าใด เอามาเผากันบ้างแล้ว



คนจีนที่มาอยู่เมืองไทยเวลานี้ก็หันมาเผากันมากเหมือนกัน เพราะว่าไปซื้อที่ดินฝั่งศพนี้ราคามันแพง พวกเจ้าของที่ดินที่ไปจับจองดินไว้สำหรับฝั่งศพนั้นคิดค่ากำไรเกินควร ขายแพงเกินไป คนก็เมื่อที่จะไปซื้อที่ดินเพียง ๑ ตารางวาเพื่อจะฝั่งศพ แต่ถ้าเป็นคนที่มีสตาจ์ก็เอาหลายตารางวาเพราะต้องทำวงชุ่ยใหญ่ ๆ

ปรากฏว่าคนจีนที่ร่ำรวยในเมืองไทย มักจะมีที่ฝั่งศพของบรรพบุรุษโดยเฉพาะ ไปทำไว้ตามสวนบ้าง ตามที่ต่าง ๆ ปรากฏว่าต้องให้เงินไปตั้ง ๔ - ๕ ล้าน เพื่อทำสถานที่ฝั่งศพ ทำอย่างสวยงาม บริเวณก็ทำเป็นสวนสาธารณะให้คนไปเที่ยวไปเตร่ได้ การทำอย่างนี้ก็ติดเหมือนกัน เพราะว่าคนจะได้ไปพักผ่อนหย่อนใจ แล้วจะได้เห็นศพของบรรพบุรุษของสกุลนั้นว่าเขาสร้างอย่างดี การสร้างอย่างดีนั้นเป็นเครื่องแสดงออกซึ่งน้ำใจว่าเรายังคิดถึงท่านผู้ถึงแก่กรรมไป ก็เป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งในชีวิตของคนเหล่านั้น เขาจึงไปสร้างไว้

แต่ว่าคนที่สตาจ์น้อยเรียกว่า ‘เบี่ยนน้อยหยอนน้อย’ ไม่สามารถจะซื้อได้ก็หันมานิยมการเผากัน มาเผาที่นี่ก็หลายรายแล้วเหมือนกัน แต่เผาแล้วก็เอากระดูกไปเก็บไว้เป็นเครื่องบูชาสักการะ ที่วัดนี้แนะนำว่ากระดูกที่จะเอามาไว้ ก่อเจดีย์ไว้ที่วัดนี้มันจะรกวัดต่อไป สร้างกฎีกว่าเลยก็หันมาสร้างกฎีกหลังน้อย ๆ พอสร้างกันได้ แล้วเอาธูปมาบรรจุไว้ที่นั่นพระก็จะได้อยู่ด้วย วันไหนนี้จะมากราบมาไหว้ก็ได้

ความจริงไม่ต้องมากราบที่วัดกราบที่บ้านก็ได้ ตื่นขึ้นแต่เช้า ก่อนทำอะไรนั่งสงบจิตสงบใจ ระลึกถึงพระคุณของพ่อแม่ ปู่ตา ย่ายาย ว่าท่านได้สร้างสิ่งต่าง ๆ ให้เราได้อาศัยได้มีความสุขความสบาย นั้นแหละ คือการกราบอยู่ในตัวแล้ว กิริยาที่กราบนั่นไม่สำคัญแต่การนึกถึง 'น้ำใจ' นั้นเป็นเรื่องสำคัญ

การนึกถึงท่านนั้นแหละจะมีกำลังบังคับกายให้กราบให้ไหว และ เมื่อกราบไหว้แล้วให้ระลึกถึงคุณงามความดี ปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน โดยอาศัยหลักความงามความดีของบรรพบุรุษ เราก็จะได้ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ ทำงานด้วยความเสียสละ ทำงานเพื่อ 'ให้' ไม่ใช่ทำงานเพื่อจะ 'เอา' อะไร ๆ งานมันก็จะดีขึ้น อะไรมันก็เจริญขึ้นเพราะอาศัยคุณธรรมอย่างนี้เป็นเครื่องกระตุ้นเตือนจิตใจ

ในขณะนี้ เป็นฤดูกาลที่แสดงออกซึ่งความกตัญญูกตเวทิตะของ พี่น้องชาวจีนทั้งหลาย คือเขาจะไปเมืองชลา ไปสระบุรี ไปกันใหญ่ รดจะติดใน ๒ - ๓ วันนี้ รดจะติดกันใหญ่ เพราะว่าไปไหว้พ่อแม่ ปู่ตา ย่ายาย เขาเรียกว่าพิธีเซ่งเม้ง เขาทำกันทุกปี

เซ่งเม้ง...เขาไปทำอะไร? ก็ไปสักการะเคารพบรรพบุรุษซึ่งนอน อยู่ในอวงหุ้ยนั้น ๆ ลูกหลานทุกคนไปประชุมกันแม้ว่าจะอยู่ไกลไป เช่นว่า พี่ ๆ น้อง ๆ ไปอยู่คนละจังหวัดก็จะมาร่วมกันในวันเซ่งเม้ง ก็จะได้มาพบ กันได้คุยกัน ได้รับประทานอาหารร่วมกัน ผู้ใหญ่ก็ได้พบกับผู้ใหญ่ ลูกเล็ก



เด็กน้อยมันก็ได้พบกัน เป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ในระหว่างญาติให้ได้  
รู้สึกว่ อ้อ...เราเป็นญาติกัน มาจากต้นตออันเดียวกัน เวลาจะทำอะไร  
ก็จะได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างสิ่งอันเป็นคุณงามความดี เป็นเครื่องดำรง  
ชีวิตในกาลต่อไป เขาทำไว้เพื่ออย่างนั้นไม่ใช่ไปไหว้เฉย ๆ

### ดำรงวงศ์ตระกูล

ผู้ใดเป็นหัวหน้าในครอบครัวในวงศ์สกุล ก็ต้องบรรยายประวัติ  
ศาสตร์ให้ฟังเสียหน่อยว่าผู้ที่นอนอยู่ในอวงหุ้ยนี้คือใคร ท่านมาอย่างไร  
ท่านสร้างตัวอย่างไร มีคุณงามความดีประจำจิตใจอย่างไรจึงได้สร้างตัวเป็น  
หลักเป็นฐานได้มานอนอยู่ในอวงหุ้ยอันใหญ่โตนี้ ก็เพราะว่าเป็นคนทำดี

พูดเรื่องความดีให้ลูกหลานฟัง ลูกหลานก็จะได้รับรู้แล้วจะได้มี  
ความภาคภูมิใจในความดีความงามของบรรพบุรุษ คนเราถ้ารู้ว่าเป็น  
เชื้อสายคนดี ก็อยากจะเป็นคนดีเหมือนกัน ถ้าทราบว่าเป็นเชื้อสาย  
‘ไอ้เสือ’ มันก็อยากจะเป็นไอ้เสือเหมือนกันเพื่อสืบสกุลไว้ แต่ว่าเชื้อสาย  
แบบนั้น เราจะไปเล่าทำไมมันไม่ได้เรื่องอะไร เอาแต่ความงามความดี  
มาสอนลูกสอนหลาน ปลูกปลอบจิตใจให้ได้คิดว่า เราเป็นเชื้อสาย  
คนดีมีศีลธรรมประจำจิตใจไม่ใช่เชื้อสายคนชั่วคนร้าย บรรพบุรุษเราเดิน  
ในทางสายใด จงเดินในเส้นทางของบรรพบุรุษต่อไป อย่าเดินนอกทาง

อย่าสร้างเส้นทางใหม่ที่ยังไม่ถูกต้อง ทางที่บรรพบุรุษเดินแล้วมันสะอาด มันดีเยี่ยม พระพุทธเจ้าท่านก็ย้ำเรื่องนี้เหมือนกัน ท่านสอนว่าจงเดินตามทางที่ผู้ใหญ่เดินแล้ว อย่าล้าหลังฝ่ามืออันเปียกชุ่มเสีย อย่าทำร้ายฝ่ามือที่เปียกชุ่ม คำว่า “ให้เดินตามทางที่ผู้ใหญ่เดิน” ก็หมายความว่า พ่อแม่ ปู่ตา ย่ายาย ของเราเดินมาในเส้นทางที่ถูกที่ชอบในทางศีลทางธรรม อย่างไร เราก็เดินตามทางนั้นต่อไป เพื่อจะได้ไปสู่จุดหมายอันดีงามแห่งชีวิต นี่เรียกว่าเดินตามทางผู้ใหญ่

การเดินตามทางผู้ใหญ่ก็ได้ชื่อว่า เราเป็นผู้ดำรงวงศ์สกุลของท่านไว้ การดำรงวงศ์สกุลนั้นก็อยู่ที่การกระทำความดีไม่ให้ขาดสายนั่นเอง พ่อแม่ปู่ตาย่ายายเราได้กระทำความงามความดีไว้อย่างไร เราก็ทำต่อ... สืบสายไว้ไม่ให้ขาดตอน ถ้าว่าลูกหลานพยายามทำความดีตามพ่อแม่ตามปู่ตาย่ายาย เด็กเหล่านั้นสกุลนั้นจะไม่เสื่อม จะไม่ล่มจม

### ดำเนินชีวิตตามแนวทางของบรรพบุรุษ

การที่เกิดความล่มจมเพราะเดินนอกทาง ไม่เดินตามทางของบรรพบุรุษ บรรพบุรุษเดินทางดีทางถูกทางเจริญเรากลับไม่เดิน แต่ไปเดินทางเสื่อม ไปเดินทางอบายมุข ชอบเล่นการพนัน ชอบเสพสิ่งเสพติด ชอบเที่ยวกลางคืน ชอบคบหาสมาคมกับคนเลวคนร้าย





สُر่ยสُر่ายในการจ่ายทรัพย์เพราะถือว่ามีทรัพย์มากมาย มีแต่เรื่องใช้ไม่มีเรื่องหาเพิ่ม น้ำในโอ่งถ้าเราดกใช้ทุกวันไม่ตักมาเพิ่ม น้ำมันจะเหลือนอยู่ได้อย่างไร ทรัพย์สมบัตินี้ก็เหมือนกัน ถ้าเรามีแต่ใช้ ๆ ไม่หามาเพิ่มเติมแล้วจะมีอะไรเหลือ ผลที่สุดก็หมดเนื้อหมดตัว...ล่มจม ที่ล่มจมนั้นเพราะไม่เดินตามทางของบรรพบุรุษนั่นเอง จึงได้เกิดความเสียหาย

การที่ไม่เดินตามทางของบรรพบุรุษก็เพราะขาดคุณธรรมคือความกตัญญูกตเวที คือไม่รู้บุญคุณของผู้ที่เดินทางไปหน้าเรา ทำอะไรไว้ให้แก่เรา เราได้รับประโยชน์อะไรจากคนนั้น เราไม่รู้ ไม่เข้าใจ ไม่เอามาเป็นบรรทัดฐานของชีวิตจึงเอาตัวไม่รอด เป็นอย่างนี้ ความเสื่อมมันเกิดที่ตรงนี้ เราจึงต้องสำนึกในข้อนี้ แล้วก็พยายามที่จะหาทางที่ถูกต้องที่บรรพบุรุษเคยเดิน ต้องศึกษา ต้องทำความเข้าใจ แล้วเอามาใช้ในชีวิตรประจำวันของเราต่อไป ชีวิตของเราก็จะไม่บกพร่อง ไม่เสียหาย อันนี้เป็นเรื่องสำคัญ

ในฤดูที่ไปแข่งแข่ง ต้องเป็นฤดูแห่งความสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษ แต่ที่ไปกันโดยมากก็เอาหัวหมูเปิดโกไปเช่นไปไหว้ แล้วก็กินกันสนุกสนาน มันมีเพียงเท่านั้น ไม่ได้พูดปลูกใจ ไม่ได้แนะนำให้ลูกหลานได้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร คนไทยเราเก็บกระดูกใส่โกษฐน้อย ๆ ไว้ที่บ้านวันสงกรานต์ก็เอาออกมาบังสูกุล เอามารดน้ำหอมเสียหน่อย แล้วก็บังสูกุลกัน เรียกว่าทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษ นั่นก็เป็นเรื่องที่ทำมา

แล้วแต่ว่ายังไม่สมบูรณ์ ถ้าให้สมบูรณ์ก็ต้องประชุมลูกหลานให้นั่งล้อม  
โกษฐ์น้อยนั้นแล้วเปิดโกษฐ์ให้เขาดู หยิบกระดูกขึ้นมาให้เขาดู อธิบายให้  
เขาฟังว่านี่เป็นกระดูกของใคร โกษฐ์นี้มีกระดูกใคร โกษฐ์นั้นมีกระดูก  
ของใคร ความเป็นมาของกระดูกนี้เป็นมาอย่างไร

เหมือนหนังสือที่ศีกฤทธิ์เขาเขียนเรื่อง 'โครงกระดูกในตู้' เป็นทำนอง  
ว่ากระดูกในตู้พูดได้ เขาเขียนเรื่องราวของสกุลเขาเป็นมาอย่างนั้น  
อย่างนี้ ตึกเล่าไม่ตึกเล่าเหมือนกัน คนไหนตึกเล่าไว้ กระดูกมันพูดให้ฟัง  
ลูกหลานก็จะได้อ่าน จะรู้เส้นสายของบรรพบุรุษว่าเกิดมาจากใคร  
แล้วลำดับมันแตกกิ่งแตก้านออกไปอย่างไร เป็นที่สกุลที่เหล่าก๊ก  
บางสกุลใหญ่ แดกออกไปมากมาย เช่น ราชวงศ์จักรีแตกออกเป็นสกุล  
เล็กสกุลน้อย เต็มทำยว่า ณ อยู่ยยา นี่ก็มีมากมายแตกออกไป บางลาย  
ก็แตกออกไปเป็นหลายสกุล ออกไปพัวพันกับสกุลนั้นสกุลนี้ มีความสัมพันธ์  
กันมากมาย ถ้าได้รู้จักกันไว้มันก็เป็นเรื่องดี จะได้พึ่งพาอาศัยกันเมื่อ  
ถึงคราวจำเป็น แล้วเป็นเครื่องผูกไมตรีจิตไว้

คนเราในสังคมปัจจุบันมันต้องมีพรรคมีพวก อยู่คนเดียวไม่ได้ อยู่  
สกุลเดียวก็ไม่ได้ต้องมีพรรคมีพวก พรรคพวกจะได้ร่วมกันทำอะไร โดย  
เฉพาะในระบบประชาธิปไตยมันก็ต้องหาพรรคหาพวกเหมือนกัน ไม่มีพวก  
แล้วใครจะเป็นหัวคะแนนให้ แล้วใครจะลงคะแนนให้ ใครจะเป็นกองเชียร์  
ให้ จะอยู่โดดเดี่ยวก็เป็นผู้แทนไม่ได้ เป็นผู้แทนได้ก็ต้องมีพวกเยอะ ๆ



ที่นี้สกุลของใครมีที่ไหนบ้างก็ต้องไปเที่ยวสืบสาวว่าพัวพันตรงนั้น ตรงนี้ เขียนเป็นแผนชาร์จให้เขาดู นี่มาอย่างนั้นอย่างนั้นะ คุณกับผมมันเป็นอย่างนั้นอย่างนั้นะ ความสนิทสนมมันก็เกิดขึ้น เรียกว่าเลือดสื เดียวกัน เลือดสายเดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจก็เกิดขึ้น มีอะไรก็ได้ช่วยเหลือเจือจุนแก่กันและกัน อย่างนี้เรียกว่าหาพรรดหาพวก

เจ้านายขุนนางในสมัยก่อนนี้ท่านมีครอบครัวใหญ่ คือท่านมีแม่บ้านหลายคน การมีแม่บ้านหลายคนของเจ้านายก็ดี ขุนนางก็ดีในสมัยก่อนนี้ไม่มีปัญหาอะไร ทำไมจึงไม่มีปัญหา เพราะว่าแม่ใหญ่เป็นผู้มีอำนาจในครอบครัว แม่ใหญ่ควบคุมหมด ภรรยาน้อยก็คน ๆ ก็อยู่ในโอวาทของแม่ใหญ่ ระบบเขามีสื่ออยู่สมัยก่อนนี้ คือเขาเคารพเชื่อฟังเจ้าของเดิม ไม่ใช่จะมาแย่งเป็นใหญ่ สมัยนี้ไม่ได้ ถ้าใครเป็นแล้วต้องแย่งความเป็นใหญ่ ต้องปลดคนใหญ่ออกแล้วขึ้นนั่งเป็นใหญ่แทน มันก็เกิดปัญหา แล้วก็สอนลูกให้แตกแยกแตกร้างกัน

สมัยก่อนไม่อย่างนั้น แม่ใหญ่มีอำนาจทุกอย่าง แม่น้อย ๆ ทั้งหลายต้องเชื่อฟังแม่ใหญ่ทั้งนั้น อยู่ในโอวาทของแม่ใหญ่ แม่ใหญ่ก็ให้ความเป็นธรรมแก่คนเหล่านั้น ลูกเด้าของแม่น้อย ๆ ทั้งหลายแม่ใหญ่ก็ดูแลให้การศึกษาคอนไหนหัวดีก็ให้ไปเรียนต่อ ไปเมืองนอกเมืองนาไม่มีอคติ ไม่มีความลำเอียงเพราะรัก เพราะซึ้ง เพราะกลัว ถือว่าเป็นลูกเจ้าคุณเหมือนกัน ลูกพ่อเดียวกัน แม้ต่างแม่ลูกทุกคนก็รักกัน

สามัคคีกัน ถือว่าเป็นลูกพ่อเดียวกัน ทางแม่ไม่พูด พูดเรื่องพ่อเพราะพ่อเป็นใหญ่ ใช้สกุลพ่อไม่ใช่สกุลแม่ เขาก็อยู่กันเรียบร้อย ไม่มีเรื่องอะไร ไม่มีปัญหาอะไร

พระราชามหากษัตริย์ทรงมีพระมเหสีหลายองค์ อันนี้มันจำเป็นสำหรับพระเจ้าแผ่นดินสมัยก่อน เพราะพระเจ้าแผ่นดินท่านเป็นจอมทัพ ท่านต้องรบ ต่อสู้เพื่อป้องกันบ้านเมือง ถ้าท่านมีลูกคนเดียวจะไปสู้กับใคร จะมีพระคมีพวกได้อย่างไร คนอื่นจะไวใจเหมือนลูกได้อย่างไร แม่ทัพขุนนางทั้งหลายแม้จะจงรักภักดี มันก็ไม่สนิทสนมเหมือนลูกของตัวเอง

ฉะนั้น พระเจ้าแผ่นดินจึงสร้างลูกมาก ๆ จะได้ให้คนนี้ไปอยู่ตรงนั้น คนนั้นไปอยู่ตรงนี้ ให้ไปครองนั้นครองนี้ เช่นแบ่งไปอยู่ปักขัใต้ ไปอยู่ภาคเหนือ ไปอยู่ที่นั่นที่นี่ ไปเป็นผู้ปกครองบ้านเมือง แบ่งไปเป็นแม่ทัพบก แม่ทัพเรือ แม่ทัพอากาศ ล้วนแต่ลูกทั้งนั้น พระเจ้าแผ่นดินจะสั่งอะไร ก็สั่งลูก ลูกก็ต้องเชื่อต้องฟัง ต้องทำตาม บ้านเมืองก็สงบเรียบร้อย ไม่ได้เสียหายอะไร แล้วทุกคนก็ทำความดีความงามเพื่อรักษาเกียรติชื่อเสียงของวงศ์สกุลไว้ไม่ให้ตกต่ำ ก็อยู่กันได้ด้วยความสุขความสงบ

สมัยนั้นมันเป็นอย่างนั้น ถ้าว่าคนไหนไปเป็นภรรยาน้อยก็พยายามที่จะดึงสามีไว้ในอำนาจของตัวเอง ใช้อุบายร้อยแปด เรียกว่าลวิธมีเท่าไร ก็ขนออกมาใช้หมด ก็ร้อยเล่มเกวียนก็เอามาใช้ เอาให้อยู่...ให้อยู่หมดเลย ยิ่งให้แตกกับครอบครัวใหญ่ก็ยิ่งดีใหญ่ ตัวจะได้มีอำนาจ จะได้เอาเงิน



เอาทองมาใช้คนเดียว เรียกว่าอยู่กันด้วยกิเลส ไม่อยู่กันด้วยธรรมะ มันก็เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว ทำให้เกิดแตกแยกร้าง ระบบมันไม่เหมือนเก่า เดียวนี้มันเปลี่ยนไปเพราะว่าการไปเป็นอะไรของใครก็ต้องการเอาปัจจัย เอาอำนาจ เอาตำแหน่งมาใช้เป็นเครื่องมือในการทำมาหากินกันต่อไป

สมัยก่อนเขาทำตามแบบที่เรียกว่า เคารพนับถือกันอย่างแท้จริง ชีวิตจึงไม่มีความวุ่นวายเต็มไปด้วยความเรียบร้อย เพราะเขามั่นอยู่ คุณธรรมคือความสำนึกว่าอยู่สบายเพราะใคร ถ้าเรารักคนนั้นก็ต้องไม่ทำให้คนนั้นเดือดเนื้อร้อนใจเขาก็อยู่กันได้เพราะว่ามีน้ำใจ มีความสำนึกในความกตัญญูทดแทนต่อกันและกัน แม้เล็ก ๆ น้อยๆ เขาก็เคารพนับถือกันจึงไม่มีเรื่องแตกแยกแตกร้าง เพราะฐานมันอยู่ที่คุณธรรมข้อนี้

ทีนี้สังคมในยุคปัจจุบันมันเปลี่ยนแปลงไปพอสมควร เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ความนึกความคิดอะไรของคนก็เปลี่ยนแปลงไป ออกไปนอกกลุ่ม นอกทาง เรื่องบาปบุญคุณโทษอะไรอย่างนี้ไม่ค่อยจะได้นึก ไม่ค่อยจะได้คิด ชอบทำอะไรตามใจตัว ชอบทำอะไรตามใจอยากใจปรารถนา แต่ไม่ได้คิดว่าเป็นการกระทบกระเทือนต่อใคร สร้างความทุกข์ให้แก่ใคร สร้างความเดือดร้อนให้แก่ใคร เขาไม่ค่อยคิดถึงเรื่องอย่างนั้น เอาประโยชน์ตนเป็นใหญ่ ไม่คิดถึงประโยชน์และความสุขของคนอื่น แม้กับผู้มีบุญคุณแก่ตน เช่นกับพ่อแม่ ลูกบางทีก็ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ไม่เคารพพ่อแม่ ทำอะไรตามใจตัว เอาระบบตะวันตกมาใช้

ประเทศทางซีกโลกตะวันตกนี้ เขาไม่มีการสอนในเรื่องเกี่ยวกับกตัญญูตเวที วัฒนธรรมมันคนละแบบ พอลูกเติบโตแล้วเขาก็ไปตามเรื่องของเขา พ่อแม่มีหน้าที่เลี้ยงเขาให้การศึกษาแก่เขา พอเขาจบชั้นการศึกษาพอทำงานได้ เขาก็ไป ไปแล้วเขาก็ไม่ค่อยจะเหลียวกลับหลัง ไปเรื่อยไป ปีหนึ่งอาจจะมาเยี่ยมคุณพ่อคุณแม่สักครั้งหนึ่ง เอาดอกกุหลาบมาให้สักช่อหนึ่ง คุณกัน ๒ - ๓ คำ แล้วเขาก็ไปตามหน้าที่ของเขาต่อไป

### รักษาและถนอมน้ำใจ

คนแก่ ๆ เมืองนอกจึงอยู่อย่างมีความเศร้าโศกเสียใจ มีอารมณ์เป็นทุกข์เพราะไม่มีใครเหลียวแล ซึ่งเขาเรียกว่าเปล่าเปลี่ยว...เหงาหงอย จึงต้องมีบ้านคนแก่ มีสถานสงเคราะห์คนแก่เกิดมาก

สถานสงเคราะห์ทั้งหลายทั้งปวงเกี่ยวกับผู้ชรานี้มันเกิดจากการขาดความกตัญญูนี้เอง โลกมันขาดความกตัญญูตเวที คนแก่ก็ได้รับความลำบาก รัฐต้องเข้าไปอุ้มชูคนแก่ ต้องมีปีคนแก่ แต่ไม่เรียกคนแก่เรียกคนสูงอายุ ปีคนสูงอายุ แล้วก็ต้องมีชมรมคนสูงอายุเพื่อให้ได้มาหายใจ อยู่บ้านหายใจไม่ค่อยออกมันแน่นหน้าอก เลยมานั่งหายใจกันที่นั่นที่นี่ ที่โรงพยาบาลสงฆ์ก็มีชมรมคนแก่ทั่วประเทศ ให้ได้มาหายใจกันที่โรงพยาบาลสงฆ์ มีการสัมมนาวัน ๒ - ๓ วันจะจบแล้วมีงีบตอนนี



คงจะกลับบ้านกันแล้ว มีคนแก่บางคนก็หันมาที่นี้ บอกว่ามาประชุมเรื่องคนแก่ เขาทำอย่างนี้เพื่ออะไร? เพื่อช่วยให้คนแก่สบายใจ

เหตุมันเกิดที่ตะวันตกไม่ใช่ของตะวันออก คนแก่ด้านตะวันออกยังไม่ถึงอย่างนั้นแต่ก็เริ่มมีบ้าง เพราะลูกเต้าเขายากอยู่อย่างอิสระ ลูกชายแต่งงานอยากจะทำอย่างอิสระ ลูกสาวแต่งงานก็อยากจะทำอย่างอิสระ เอาแบบตะวันตกเรียกว่าชีวิตส่วนตัว เขามีบ้านเป็นของเขา อยู่กันตามลำพัง คนแก่อย่ามายุ่งกับฉัน นั่นมันระบบตะวันตกเขา

ที่นี้ระบบนี้มันก็ไหลเข้ามาเมืองไทยเหมือนกันเวลานี้ ลูกเต้าเหล่าหลานก็อยากจะทำอย่างโดดเดี่ยว แต่งงานแล้วก็อยากจะทำฮาวน์เฮ้าส์อยู่ ซื้อมันจัดสรรอยู่ คุณพ่อ คุณแม่ คุณปู่ คุณตา คุณย่า คุณยาย อย่ามายุ่ง เขาอยากจะทำตามเรื่องของเข เป็นชีวิตสมัยใหม่ เป็นชีวิตที่ห่างเหินออกไปจากครอบครัวไปอยู่โดดเดี่ยว มองอีกทีหนึ่งมันก็ไม่ค่อยดีเท่าใดในรูปอย่างนั้น

คนสมัยก่อนครอบครัวใหญ่ ๆ ครอบครัวใหญ่ เขาก็ให้อยู่ในบริเวณบ้านใหญ่เขาก็ไม่ให้ไปไหน แม้จะอยู่แยกเรือนก็ต้องอยู่ในบริเวณนั้น สร้างบ้านให้อยู่ มีเรือนหออยู่ในบริเวณบ้านนั้น คือจะได้มีความสัมพันธ์ทางจิตใจ พ่อแม่ก็จะได้เห็นหน้าลูก ลูกก็จะได้เห็นหน้าพ่อหน้าแม่ เวลารับประทานอาหารก็มารับประทานร่วมกัน จะได้คุยกัน ได้ปรึกษาหารือกัน จะได้ไม่เหงามิไม่เปล่าเปลี่ยวเกินไป ระบบของคนโบราณเขาก็ดีเหมือนกัน

แต่เดี๋ยวนี้ระบบโตดเดียว ไปอยู่ครอบครัวเดียวไม่ยุ่งกับใคร  
 เอ้า! เวลามีปัญหาจะไปไหนล่ะจะไปพึ่งใครล่ะ? มันก็ไม่พ้นพ่อแม่แหละ  
 พ่อมีทุกข์ก็มาราบมือกราบดิน คุณแม่ต้องช่วยหนูคราวนี้ถ้าไม่ช่วยหนู  
 ก็จะแย่แล้ว เวลาสบายก็ไม่ค่อยมาหอรอก ทุกข์ร้อนเข้าก็มาหาแม่ เขา  
 เรียกว่าพอเจ็บท้องข้องใจก็มาหาแล้ว แต่ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วก็เฉยไม่สนใจ  
 ถ้าสะดวกสบายก็ไม่มา พอมาแม่ก็รู้ว่า เออ...คงจะมีเรื่องอีกแล้วจึงมา  
 มันเป็นอย่างนั้น

นี่...สังคมมันเปลี่ยนไป ความสัมพันธ์ทางจิตใจมันน้อยลงไป  
 แล้วมีลูกก็ไม่ให้คนแก่เลี้ยง เขากลัวว่าคุณย่าคุณยายจะทำเด็กเขาเสีย  
 เขาไม่ยอมให้เลี้ยง ความสัมพันธ์ระหว่างหลานกับปู่ กับย่า กับตา  
 กับยายมันก็ลดน้อยลงไปเพราะไม่ได้ผูกพันกันทางจิตใจ แต่ถ้าให้ยายเลี้ยง  
 เด็กมันก็มีความสัมพันธ์กับคนแก่ ความสัมพันธ์ในการเป็นอยู่มันต่อกันนาน  
 จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วยังรู้สึกว่าคุณย่ามีความสัมพันธ์กับคุณนั้นกับคุณนี้ ใคร  
 ที่เลี้ยงเขามาก็มีความสัมพันธ์กันทางด้านจิตใจ มีความสุขในชีวิตประจำวัน

เมื่อวานฉันนี่ไปเผาศพที่วัดโสมนัสวิหาร หม่อมอมรินพร ชายาเจ้า  
 เพชรราช เป็นคุณอาของบักจ๊วคือท่านพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ท่านผู้นี้  
 ดูแลพลเอกชวลิตมาตั้งแต่เด็ก ๆ ช่วยเหลือมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย ก็ม  
 ความสำคัญเหมือนกับว่าเป็นแม่ของท่านนายพลชวลิต ก็ว่าได้ เวลาใด  
 มีเรื่องอะไรไม่สบายใจก็มานอนเอาหัวหนุนตักคุณอาเลย แล้วคุณอา





ก็ชวนพูดชวนคุยให้เกิดความเข้าใจเบิกบานแจ่มใส หรือเวลาไหนก็สนุกสนาน มา “วันนี้จะมากินกับข้าวฝีมือคุณอาสักหน่อย” คุณอาก็ต้องทำกับข้าวที่เคยทำให้กินเมื่อสมัยก่อนเอามาเลี้ยงดูกัน มันเป็นความสุขในชีวิตของคนรุ่นหนึ่งกับคนอีกรุ่นหนึ่งเพราะมีความสัมพันธ์กัน

ถ้าเรามีความสัมพันธ์กับคนใดเราไปกินข้าวที่นั่นเราสบายใจ มีเรื่องอะไรก็ไปแก้ปัญหาวีชีวิตกับท่านผู้นั้นเราก็สบายใจ นี่มันสัมพันธ์กัน แต่ถ้าว่าเหินห่างกันมันจะเกิดอะไร เวลาเป็นทุกข์ก็นั่งกลุ้มใจคนเดียว ไม่รู้จะหันหน้าไปหาใคร ไปหาคนนั้นก็ไม่วางใจกัน ไม่คุ้นเคยกัน ปิดบ้านอยู่ปิดรั้วแข็งแรงไม่ให้ใครเข้าไปยุ่ง อยู่กัน ๒ คนผัวเมีย มีลูกก็อยู่กันอย่างโดดเดี่ยวไม่รู้จักใคร ชีวิตอย่างนั้นมันเป็นชีวิตที่กักตัวเองไว้ในวงจำกัดมากเกินไป สู้ระบบไทยสมัยก่อนไม่ได้ที่เขาอยู่รวมกันในที่เดียวกัน ดูแลกันทั่วถึง ทั่วใจกัน

### สร้างความสำคัญให้กับท่าน

พบครอบครัวหนึ่ง ท่านเป็นนายแพทย์ทหารบก ครอบครัวใหญ่ มีลูกสาวมีลูกเขย ครอบครัวนั้นมีแต่หมอกับพยาบาลทั้งนั้น ลูกสาวเป็นนางพยาบาล เป็นทันตแพทย์ เป็นเภสัชฯ ลูกเขยเป็นหมอ บ้านนั้นมีแต่หมอทั้งนั้น เวลาถึงวันเข้าพรรษานิมนต์พระเทศน์ทุกวันพระ ไม่ต้อง

มีคนบ้านอื่นมาฟัง สมาชิกในบ้านนั้นก็มานั่งเต็มห้องแล้ว มีลูกสาวลูกเขย ลูกสะใภ้ แล้วก็หลาน ๆ นั่งกันเต็ม มานั่งบูชาพระ ไหว้พระ

อาตมาก็เคยไปเทศน์หลายครั้งที่บ้านนั้น ก็รู้สึกที่บ้านนี้เขาอยู่กันดีไม่แตกแยก อยู่ในบ้านเดียวกันกินอาหารก็กินพร้อมกัน ลูกเขยลูกสะใภ้ หลาน ๆ มานั่งกินด้วยกัน พ่อบ้าน..คือนายพลเจ้าของบ้าน เป็นผู้จ่ายในเรื่องค่าอาหารการกินอยู่...ยังเลี้ยงดู เขาอยู่กันอย่างนั้น เขาก็มีความสุข มีความสบาย เด็ก ๆ มันก็คลุกคลีกันไป มีความรักใคร่เอ็นดูกันเมื่อเติบโตขึ้นมันก็ช่วยเหลือกันเพราะเมื่อตอนเป็นเด็กเคยกินข้าวจานเดียวกัน กินแกงด้วยกัน มีอะไรกินด้วยกัน ความสัมพันธ์มันเกิดมาก อันนี้ระบบเก่าของเขาก็ดีอยู่แล้ว

ทีนี้เรามาเปลี่ยนระบบใหม่ ระบบอยู่โดดเดี่ยว เมื่อแต่งงานแล้ว หนูไม่อยากอยู่บ้านนี้ หนูอยากจะไปอยู่ตามลำพัง หนูจะไปอยู่กับสามี เป็นครอบครัวหนึ่งต่างหาก เขาก็มองในแง่ที่ว่าจะช่วยตัวเอง จะพึ่งตัวเอง นั่นแหละ แต่มันก็ยืนไม่ค่อยได้ ขามันอ่อน เวลาชวนลงไปที่เรียก แม่ ๆ ช่วยหนูด้วย มันก็ต้องเรียกแม่ให้ช่วยทุกที ไม่เรียกแม่ก็เรียกยาย ไม่เรียกยายก็เรียกคุณย่า ถ้าใครพอพึ่งได้ก็ต้องคลานเข้าไปหา มันก็หนีไม่พ้น แล้วจะไปทำไม

เราอยู่ด้วยกันไม่ดีกว่าหรือได้พบหน้าคำตากัน เย็นก็จะได้มาเจอกัน เช้าก็จะได้มาเจอกัน คนอยู่ด้วยกัน เช่นว่าเป็นลูก เข้า...ไปกราบคุณแม่



ลาไปทำงาน เย็นกลับมาก็เข้าไปรายงานเล่าอะไรให้ฟัง ว่าสังคมในบัดนี้ มันเกิดอะไรขึ้นบ้าง เรื่องการบ้านการเมืองการสังคม เอามาเล่าให้คุณแม่ฟัง คุณแม่ก็จะได้สบายใจ

เสด็จในกรมพระยาดำรงฯ ท่านไปกราบคุณแม่ทุกวัน พอจะไปทำงานก็ไปกราบบนตึก กราบเหมือนกับลูกน้อยกราบแม่ กราบแล้วบอกว่า “ลูกจะไปปฏิบัติงาน คุณแม่มีอะไรให้ลูกรับใช้บ้าง?” แม่ก็ไม่มีอะไร ก็บอกว่า “แม่ไม่มีอะไรหรอก ขอให้ลูกไปทำงาน ด้วยความสบายใจ” ให้ศิลาให้พร เลิกงานกลับมาถึง ก่อนอะไรหมดต้องไปกราบคุณแม่เป็นอย่างไร คุณแม่สบายดีไหมวันนี้ มีอะไรเป็นปัญหาบ้าง รับประทานอาหารเป็นอย่างไร แล้วก็เล่าเรื่องให้ฟังว่าในหลวงรับสั่งเรื่องอะไร ประชุมกันเรื่องอะไร บ้านเมืองเป็นอย่างไร เล่าให้คุณแม่ฟัง

แม่กับลูกนั่งคุยกันด้วยอารมณ์สดชื่น อยู่กันด้วยความสุข ความสบาย ท่านเคารพหม่อมมารดาของท่านมาก รักใคร่เคารพนับถือมาก ชีวิตท่านก็เจริญ เป็นคนเก่งคนหนึ่งของเมืองไทย ขวานมันอยู่ที่ตรงนั้น ตรงที่รักพ่อรักแม่นี้เอง คนเราถ้าไม่รักพ่อรักแม่จะไปรักใคร่ รักเพื่อน หรือ? ใครจะไว้ใจ ถ้าเราไม่รักพ่อรักแม่ของเรา ไม่รักใคร่เขาก็มองดูว่า โอ๊ย! ใ้ยนี้กับพ่อแม่มันก็ไม่รักไม่เคารพไม่นับถือ เรามันเป็นคนอื่นมันจะนับถือเรา รักเราขนาดไหน เขาไม่ไว้ใจ ไม่ไว้ในจิตใจส่วนลึกของคน ๆ นั้น

## กตัญญูกตเวทิตะ เป็นเครื่องหมายของคนดี

แต่ถ้าคนใดรักพ่อรักแม่ เคารพพ่อแม่ เขาก็รักมากขึ้น เขาเห็นว่า...อ้อคนนี้เป็นคนดี ความเป็นคนดีนั้นมันอยู่ที่คุณธรรมข้อนี้ คือความกตัญญูกตเวทิตะ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า

**นิมิตตํ สาธุ รูปานํ กตญญูกตเวทิตา**

ความกตัญญูกตเวทิตะ เป็นเครื่องหมายของคนดี

เราจะดูคนไม่ต้องไปดูที่แหวนที่สวมนิ้ว สายสร้อยห้อยคอ รถมอเตอร์ไซด์หรืออะไรอย่างนั้น มันมันของเปลือกทั้งนั้น อย่าไปดูเลย ดูมันก็ไม่แท้หรอก แต่ดูว่าเขามีคุณธรรมคือความกตัญญูกตเวทิตะขนาดไหน เขาปฏิบัติต่อพ่อแม่เขาอย่างไร ต่อปู่ตา ย่ายาย ต่อครูบาอาจารย์ของเขาอย่างไร ถ้าเราได้พบใครว่า โอ!เป็นคนดีเคารพหนักแน่นในพ่อแม่ ปู่ตา ย่ายาย เอามา...ใช้ได้ คนนั้นเอามาทำงานในบริษัทได้

คนที่มีคุณธรรมคือความกตัญญูกตเวทิตะ จะไม่ประทุษร้ายใคร เพราะเขาคิดว่าคนนี้มีบุญคุณกับเขา บริษัทนี้มีบุญคุณกับเขา โรงงานนี้มีบุญคุณกับเขา เขาจะไม่ประทุษร้ายต่อที่ทำงาน ต่อบริษัท ต่อเจ้าของงาน เพราะฐานมันอยู่ที่น้ำใจคือมีความกตัญญูกตเวทิตะอยู่เป็นพื้นฐาน เขาคบใครเขาจะไม่ประทุษร้ายต่อคนนั้น แต่เขาจะรักใคร่นับถือคนนั้นอย่างดี เพราะฐานมันมาอย่างนั้น ฐานที่เขารักต่อพ่อแม่ ทำดีต่อพ่อแม่



## พื้จะลืกไว้เสมอว่า พ่อแม่คือพระในบ้าน

เรื่องพ่อแม่เนือยาคจะขอฝากไว้ลั้กหนือยว่า ท่านเป็นเทพเจ้าของเรา เป็นเทพเจ้าผู้ให้ชีวิตจิตใจ ให้เลือดให้เนือ ให้ะไรทุกอย่างแก่เรา ที่เราได้มีชีวิตตลอดไปร้งรอดมานี้เพราะะไร? ก็เพราะเจ้าประคุณพระ ๒ องค์นั้นแหละ คือพระพ่อ พระแม่

พ่อแม่เป็นพระในบ้าน เป็นพระในเรือน เป็นพระที่อยู่ใกล้เรา เป็นเทวดาที่อยู่ประจำบ้านประจำเรือน เราไม่ต้องไปไหว้เทวดาที่ไหน ไม่ต้องไปไหว้ะไรที่ไหน ไหว้พ่อไหว้แม่ก็พอแล้ว เคารพพ่อแม่นับถือพ่อแม่ มันก็หนักแน่นพอแล้ว นี่ไปไหว้สิ่งอื่นแต่ไม่ไหว้พ่อแม่ ไปรักคนอื่นแต่ไม่รักพ่อแม่

เหมือนผู้ชายบางคนพอแต่งงานแล้วลืมแม่เลย หลงเมีย ไม่ใช่เรื่องะไร หลงเมียลืมแม่ หลงตนลืมแม่ เขาว่าอย่างนั้น หลงตนลื้มตาย หลงกายลื้มแก่ พอหลงเมียลื้มพ่อลื้มแม่ไปหมด เมียกระซิบข้างหูมันดังเหลือเกิน มีอิทธิพลเหลือเกิน แม่เรียกก็คำก็ไม่ได้ยินแล้ว อ้ายหนูลืมแม่ไปเสียแล้ว ไปหลงเมีย มันก็เสียหาย

## เทิดทูน บุชา และสำนึกในพระคุณของท่าน

เราจะต้องเทิดทูนไว้...คุณพ่อคุณแม่ ฝ่ายหญิงก็ตามฝ่ายชายก็ตาม ถ้าเราเทิดทูนคุณพ่อคุณแม่ เราจะได้รับเกียรติ คนอื่นเขาก็จะให้เกียรติเรา ให้เกียรติว่าเรานี้เป็นคนดี บุชาพ่อแม่

แต่ถ้าเราไม่บูชาพ่อแม่ ไม่เคารพพ่อแม่ หาเรื่องให้พ่อแม่ร้อนออกร้อนใจ ทำให้ท่านต้องเป็นทุกข์ ทำให้ต้องเป็นคนนอนไม่หลับ เพราะว่าลูกทำให้เกิดโรคประสาทบ่อย ๆ เป็นบาปหนัก บาปหนาที่เกิดขึ้นแก่ลูกผู้นั้น...แต่ลูกไม่รู้ไม่เข้าใจ เพราะว่าไม่ได้ศึกษาเรื่องอย่างนี้

แม้จะเรียนหนังสือในโรงเรียน จะเรียนเก่งขนาดไหนเขาก็ไม่ได้สอนไม่ได้ย่ำให้รู้ว่า เรานี้...ใครให้เกิดมา ใครให้การศึกษา ใครให้การช่วยเหลือ ใครอุปถัมภ์ค้ำชูให้มีชีวิตอยู่อย่างสะดวกสบาย เขาไม่ได้สอนกัน ไม่ได้ฝึกกันในเรื่องอย่างนี้ มันก็เกิดเป็นปัญหาขึ้นได้

ฉะนั้นเราจะต้องสำนึกในเรื่องนี้ สำนึกถึงพระคุณท่าน ถ้าท่านมีชีวิตอยู่ เราก็เอาใจใส่ดูแลให้ท่านมีความสุขความสบายตามสมควร แก่ฐานะ เรื่องอาหารการกิน ที่พักผ่อนหลับนอน เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ต้องคอยดูแลเอาไปซักไปฟอก ทำความสะอาดที่หลับที่นอน อาบน้ำ ร่างกายของท่าน ท่านอยากจะรับประทานอะไร จัดแจงหาให้ ให้ท่านได้รับความสะดวกสบาย



## นิทานสอนใจเรื่องความกตัญญู

คนจีนเขามีนิทานเกี่ยวกับความกตัญญูอยู่หลายเรื่อง มีอยู่ตั้ง ๒๕ เรื่อง เรื่องดี ๆ ทั้งนั้น เช่นว่าคุณแม่ป่วยแล้วก็อยากกินแกงหน่อไผ่หน่อไม้ ถู่นั้นมันไม่มีหน่อไม้ หน้าร้อนหน่อไม้มันไม่ออก แต่พอรู้ความต้องการของคุณแม่ว่าอยากจะกินหน่อไผ่ เขาต้องไปในป่าทุกวันเลย ไปเที่ยวพูดบนพิรีพีไรว่า กอไผ่เอ๋ย ช่วยออกหน่อมาลั๊กหน่อยเถอะ คุณแม่ฉันไม่สบาย อยากกินแกงหน่อไม้

เที่ยวเดินหาทุกวัน ๆ มันก็เจอหน่อไผ่ออกมา ล่อออกมานิดเดียว ขุดเลย ขุดลึกลงไปใต้ดินได้หน่อไม้ เอามาถึงหันให้ละเอียด เอาไปต้ม ต้มแกงจัดให้คุณแม่รับประทาน คุณแม่รับประทานก็รู้สึกว่ารับประทานได้อร่อย แล้วอาการไข้ก็ค่อยจางหายไป...ดีขึ้น

คนป่วยนาน ๆ ถ้าอยากกินอะไรอย่างนึกว่าเป็นของแสนจะร่างกายมันต้องการแล้ว ร่างกายต้องการสิ่งนั้นสิ่งนี้เพื่อเอามาชดเชยส่วนที่สูญเสียไป ไปหาให้ท่านรับประทานเถอะ จะดีขึ้นทันที ร่างกายจะดีขึ้น

หลวงลุงอาตมาสมัยหนึ่งท่านป่วยมาก ป่วยเจียนตายเลย แล้วพออยู่ต่อมาท่านพูดว่า แหม...อยากจะกินแตงโม โอ๊ย!หน้านั้นแตงโมที่ไหนมันมี...มันไม่มี แต่น้องเขยของท่านเคารพนับถือท่านมาก ไปเที่ยวหาไปจังหวัดตรัง ไปภูเก็ต ตะเวนไป ได้แตงมาผลหนึ่งมันยังไม่สุกดี เอามา

ถึงหันเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วก็แช่น้ำแข็งเอาไปถวาย ท่านฉันหมดเลย ฉันหมด  
ทั้งผล แล้วหลังจากฉันแดงโมแล้วหายวันหายคืนขึ้นมาทีเดียว ร่างกาย  
แข็งแรง รับประทานอาหารได้

อันนี้เป็นตัวอย่างเอามาเล่าให้ฟังว่า คนป่วยถ้าอยากกินอะไร  
แสดงว่าเริ่มจะดีแล้ว ต้องหามาให้ท่านรับประทานเถอะ แปลว่าร่างกาย  
กำลังต้องการสิ่งนั้น อยากกินอะไรให้กินไปเถอะ ไม่แสดงไม่เป็นไร  
ให้กินได้แล้วก็ดีขึ้น เจ้าลูกชายคนนั้นก็พอรู้ว่าแม่ต้องการก็ไปหาทุกวัน ๆ  
จนได้เอามาต้มให้คุณแม่กิน เขารักแม่ของเขาเหลือเกิน

แต่ถ้าเป็นคนปัจจุบันนี้แม่อยากกินอย่างนี้ เอ้อ! คุณแม่นิอยาก  
ไม่เข้าเรื่อง หนานี้หน้าแล้งหน่อไฟที่ไหม้มันจะขึ้นละ อยากไอ้ของที่พอจะ  
หาได้ไม่อยาก ไปอยากกินของที่หาไม่ได้ อ้าว! ไปดูเอาเสียอีก ไปดูคุณแม่  
คุณแม่กลับทรุดหนักลงไปอีก เป็นอย่างนั้น ลูกบางคนเป็นอย่างนั้น  
กลับไปดูแม่เสียอีก

แต่เด็กคนนั้นเป็นเด็กดี ไม่ดู รู้ว่าเป็นความต้องการของคุณแม่  
รักแม่ต้องไปหาให้ได้ ก็ไปหามาให้ท่านกินจนได้ นี่แหละเขาเรียกว่าเป็น  
คนที่จิตใจงาม รู้ความต้องการของคุณแม่ที่กำลังเจ็บไข้ได้ป่วย ลูกที่ดี  
นั้นต้องคอยสังเกตคนแก่ คือคุณพ่อคุณแม่หรือคุณปู่ คุณตาคุณย่า  
คุณยายก็ตาม เราต้องคอยดูท่านว่าต้องการอะไร มีความประสงค์ในเรื่อง  
อะไรก็รีบไปจัดให้ท่าน ทำให้ท่าน





มีคุณยายคนหนึ่งซึ่งสงขลา ท่านก็เป็นคนใจบุญ สร้างกุฏิไว้ที่วัดอุทัย อาตมาก็ไปอยู่ที่กุฏินั้น วัดนั้นไม่มีคนหรือ...ไปอยู่ หนังสือสักเล่มก็ไม่มีอ่าน มันช่างหงอยเหงาเหลือเกินวัดนั้น คนมาวัดก็ไม่มีเดินผ่านไปวัดอื่นหมด เพราะว่าหลวงพ่อก็ก่แก่เต็มที่แล้ว มีแต่พระหลวงตา อาตมาไปหนุนอยู่คนเดียวในวัดนั้น แต่ว่าคุณยายแกมาที่กุฏิเสมอ มากวาดกุฏิ มาถึงก็ให้คนใช้กวาดตรงนั้นตรงนี้ พระที่อยู่ก็ไม่กวาด คุณยายต้องมากวาด เลียบอกว่า “เราอยู่กันอย่างนี้? ให้เจ้าของกุฏิมากวาด” ที่นี่ต้องกวาดทุกวัน ทำความสะอาดบริเวณให้สะอาด ก็ค่อยดีขึ้น

ยายมาก็ว่า “เออท่านอะไรมาอยู่ กุฏิสะอาดดี” ก็เลยได้พบได้คุยกันท่านทำอย่างนั้น แล้วท่านมีที่บรรจุอัฐิอยู่แห่งหนึ่ง ท่านมาแล้วต้องไปจุดธูปจุดเทียนบูชาทุกที ก็เลยถามว่า “กระดุกของคุณแม่หรือ คุณย่าหรือคุณยายของโยม” “ไม่ใช่...กระดุกลูกสาว”

“ทำไมล่ะ คุณยายต้องมาไหว้ลูกสาวด้วยหรือ?”

แกบอกว่า “นี่เขาเป็นลูกแต่เขาดีเหลือเกิน เขารู้จักเอาใจดิฉัน ดิฉันต้องการอะไร เขาก็จัดให้เรียบร้อย” แล้วยกตัวอย่าง

“ปีนี้แม่อยากจะไปทอดกฐิน เขาไปจัดเลย ไปจองวัดให้ ไปหาเครื่องกฐินจิวรผ้าไตรเครื่องใช้ นัตวัดเสร็จแล้วมาบอกคุณแม่ว่า “วันนั้นแม่ไปทอดกฐินนะ เครื่องใช้ไม้สอยลูกจัดหาไว้เรียบร้อยแล้ว” แกก็ไปไปถวายกฐิน

หรือรู้ว่าคุณแม่อยากกินอะไร เขาต้องไปหามาให้ เอามาเลี้ยงมาดุอย่างดี เป็นลูกสาวที่รักแม่มากต่อมาก็ตายไป คุณยายแกล่ศพ แล้วก็เอากระดูกบรรจุเจดีย์สร้างเป็นพิเศช เวลาแกล่ไปวัดก็ต้องไปจุดธูปจุดเทียนไปเยี่ยมไปเยือน แล้วแกล่บอกว่าเขาเป็นลูกก็จริงแต่เขารู้จักบุญคุณของแม่ ทีนี้ลูกอีกคนหนึ่งเป็นผู้ชาย...นั้นไม่ได้ ถ้าคุณแม่มาวัดมานั่งคุมแกล่แล้วแม่จะบริจาคเงินบำรุงวัดบำรุงวา นั้งคุยนานก็บอกว่า กลับบ้านได้หรือยังล่ะ กลับบ้านได้แล้ว รุกเร้ารุกรี้จะให้แม่กลับบ้าน นั้งคุยไม่นาน เรียกรถมาเสร็จ..รถสามล้อนะ พักหน้าเรียก “แม่...กลับบ้านได้แล้ว” คุณยายก็อดอัด เขารบกวนจนก็ต้องกลับ

บางทีมาว่า “วันนี้ยายคงมันไม่รู้” แกล่เรียกยายคง “ยายคงไม่รู้ว่ายายมาวัดหรือวันนี้ ได้นั้งคุยนานหน่อยนะ ถ้ายายคงมาแล้ว...ไม่ได้รบกวนจะให้ไปทำเตี๋ย ไม่ช่วยเหลื่ออะไร แม่จะไปไหนไม่สนใจ คิดจะเอาลตางค์ทำเตี๋ย เอาเงินจากแม่ทำเตี๋ย นี่มันเป็นอย่างนั้น

ก็เลยเกิดการเปรียบเทียบระหว่างลูกสาวกับลูกชาย มันแตกต่างกัน ความรักมันก็ลำเอียงไปทางลูกที่รู้จักเอาใจแม่ เคารพแม่ คนเป็นลูกมันก็ต้องอย่างนั้น คือว่าคนแก่ชอบคนอ่อนน้อมถ่อมตัว แม่เห็นลูกเป็นคนอ่อนโยนอ่อนน้อม แม่สบายใจ ถ้าเห็นลูกดุร้ายทารุณทำให้แม่เดือดเนื้อร้อนใจ แม่ก็ไม่สบายใจ คิดในใจว่า เอ..นี่ยกษ์มันมาเกิดหรือนี้ มันจึงทำท่าอย่างนี้กับแม่ มันไม่ถูกต้อง...เราทำอย่างนั้น จึงต้องเคารพ



สักการบูชาท่าน คอยเอาอกเอาใจให้ความสบายแก่ท่าน ท่านก็จะได้อายุ  
มันขวัญยืน อยู่เป็นร่มโพธิ์ ร่มไทรของเราต่อไป

### กตัญญู : รากฐานของการสร้างทุกสิ่ง

เรื่องนี้มันสำคัญ ‘กตัญญู’ เป็นฐานใหญ่ที่จะเกิดอะไร ๆ ขึ้นในโลก  
เราจะไปรักสิ่งอื่น รักต้นไม้ รักธรรมชาติ รักแม่น้ำลำคลอง รักประเทศ  
ชาติบ้านเมือง มันต้องตั้งต้นตรงนี้ก่อน ถ้าตรงนี้ดีแล้วอะไร ๆ ก็ดีหมด  
แต่ถ้าฐานคือความกตัญญูตกเวทีไม่มีในจิตใจแล้ว ไม่มีหวังจะไปไม่รอด  
จะไม่ก้าวหน้า เคยสังเกตมาหลายรายแล้ว เด็กที่ไม่รักพ่อรักแม่ ทำร้าย  
พ่อแม่ด้วยวิธีใดก็ตามชีวิตไม่ค่อยเรียบร้อย ไม่ก้าวหน้า แม้จะมีความรู้ความ  
สามารถแต่ถ้าเรากรรมที่ทำกับพ่อแม่มันส่งผลให้ทำให้ตกต่ำได้เหมือนกัน

อันนี้สำคัญ เราคุยให้ลูกหลานฟังเสียบ้าง เทปนี้เอาไปเปิดให้  
ลูกหลานฟังบ่อย ๆ เด็กมันจะได้คิดได้นึกในเรื่องคุณธรรมคือความ  
กตัญญูตกเวที พูดเรื่องนี้ก็เพราะว่าตอนนี้มันเป็นฤดูแข่งเม็งกัน ก็เลย  
พูดให้ญาติโยมฟังในเรื่องนี้เสียหน่อย

ก็พอสมควรแก่เวลา ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้





.๔.

ชีวิตวัยเด็กของท่านปัญญา



ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจ ฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา

วันนี้ญาติโยมคงจะวิตกกังวลกัน เพราะว่าฝนตกมาหลายวันเกรงว่าวันอาทิตย์ฝนจะตกอีก แล้วจะมาฟังเทศน์กันไม่ได้ บางครอบครัวก็มาได้ด้วยความลำบากเพราะว่าในตรอกซอยยังมีน้ำกันอยู่ แต่ก็ยังอุตส่าห์มา เพราะถือว่าเป็นกิจอันหนึ่งในชีวิตที่จะต้องมาฟังธรรมในวันอาทิตย์ ก็มากินจนได้

เรื่องฝนฟ้าที่ตกลงมานี้เป็นเรื่องของธรรมชาติ แต่มันผิดปกติไปหน่อยเพราะมาแรง ไม่ได้แรงเฉพาะในประเทศไทย คือฝนนี้เป็นฝนที่มา



จากตะวันตกเฉียงใต้ เกิดขึ้นในทะเลอันดามัน หรือในมหาสมุทรอินเดีย  
นั่นแหละ ตอนที่อยู่ใกล้พม่า ประเทศไทย มาเลเซีย ทะเลตอนนี้  
เรียกว่าทะเลอันดามัน ฝนเริ่มต้นที่นั่น แล้วก็ตกหนักในประเทศอินโดนีเซีย  
อินโดนีเซียตกหนักมากกว่าเรา คนตายไปหลายคน แล้วก็มาถึงประเทศ  
มาลายู ปีนัง ก็ตกมาก พระมาจากปีนังมาพบกันที่สงขลา ถามว่าปีนัง  
ฝนตกหรือเปล่า ตกทั่วไป รถแท็กซี่ที่หาดใหญ่ไปรอรับคนมาเที่ยวหาดใหญ่  
ไม่มีคนมาเที่ยว เพราะฝนตกหนัก ปักขี้ได้ก็ตก

เมื่อวันที่ ๗ อาตมาเดินทางไปได้ นั่งรอเรือบินอยู่ที่สนามบิน  
ดอนเมืองฝนก็ตกจึก ๆ แต่พอใกล้เวลาเรือบินจะออกก็หยุดหน่อย พอ  
ออกไปแล้วก็ไม่เห็นอะไรตลอดทาง ครึ่งไปหมด ฝนตกตลอดทาง บางแห่ง  
อากาศแปรปรวน เรือบินโคลงเคลง ๆ นิดหน่อย ไปถึงหาดใหญ่ เมื่อถึง  
ที่นั่นไม่ตก แต่ออกจากสถานีการบินหาดใหญ่จะไปสงขลา ตกตลอดทาง  
ไปถึงสงขลาก็ตกอีก ดินนั่นฝนตกทั้งคืน ดินเขาก็กียังตกอยู่

วันที่ ๙ เดินทางมานครศรีธรรมราช เพื่อแสดงปาฐกถาที่นั่น  
คูสองข้างทางมีน้ำท่วมฉ่ำไปหมด มีมากเกินต้องการด้วยซ้ำไปแต่ว่า  
ไม่เสียหายอะไร เพราะไม่มีการเพาะปลูกกันแล้วในตอนนั้น แสดงให้เห็น  
ว่าฝนมาก เมื่อได้ฟังข่าวทางวิทยุจากกรุงเทพฯ ก็รู้ว่าฝนตกมากที่กรุงเทพฯ  
ตกมากที่สุดในรอบ ๕๐๐ ปี บางแห่งตกมากที่สุดในระยะ ๑,๐๐๐ ปี  
เรียกว่าฝนรอบ ๕๐๐ ปี รอบ ๑,๐๐๐ ปี เขาทำไว้อย่างนั้น ตกมากก็เป็น

เรื่องของธรรมชาติที่เป็นไปอย่างนั้น เราจะห้ามก็ไม่ได้ แต่เราก็ต้องต่อสู้กับสิ่งที่เกิดขึ้นเท่าที่จะทำได้

กรุงเทพฯ ก็ทำกันเต็มที่ ผู้ว่ากรุงเทพฯ ไม่ได้หลับได้นอน ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่เพื่อสูบน้ำออกอยู่ตลอดเวลา นี่เรียกว่าสู้กับธรรมชาติ พวกเราก็ไม่หวั่นไหว ฝนตกก็ต้องมา แดดออกก็ต้องมา เพราะเป็นวันที่เรามาฟังธรรมกัน

### วันเกิดท่านปัญญา

เขาถือกันตามภาษาชาวบ้าน ว่าใครเกิดวันไหนเมื่อถึงวันนั้นก็เรียกว่าเป็นวันคล้ายวันเกิด อาตมาเกิดวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๕๔ ถ้าคิดทางเดือนจันทรคติก็ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ รุ่งขึ้นเป็นวันวิสาขบูชาพอดี คือเกิดก่อนวันวิสาขบูชา ๑ วัน นี่นับทางจันทรคติ แต่ถ้านับทางสุริยคติก็เป็นวันที่ ๑๑ พฤษภาคม

เดือนพฤษภาคมนี้เป็นเดือนเกิดของคนหลายคน แล้วเป็นคนที่ทำอะไรให้เป็นประโยชน์แก่ชาติแก่พระศาสนาอยู่มากเหมือนกัน เช่นท่านเจ้าคุณพุทธทาสภิกขุเกิดเดือนนี้ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ที่เราจะไปฉลองธรรมสมโภชน์กันในปลายเดือนนี้ เมื่อถึงวันเกิดก็ตั้งใจกันเป็นธรรมดา ว่าชีวิตยังไม่ตายเสียในระบายนี้นะ ยังยืนมาได้ครบรอบอีกปีหนึ่ง ก็คงจะอยู่ต่อไปอีก



จะอยู่ต่อไปอีกสักเท่าไรใครก็ 모르 ใครจะให้พรว่าให้มีอายุยืน ให้มีความสุข ก็เรียกว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ต้องพูดกันอย่างนั้น พูดให้สบายใจ แต่เรื่องความจริงนั้นมันเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ได้เป็นไปตามคำที่เรากล่าวเราพูด มันเป็นไปตามเรื่องของมัน ถ้าร่างกายยังแข็งแรงก็อยู่ได้ ถ้าร่างกายอ่อนแอก็อยู่ไม่ได้

ไปที่หาดใหญ่ก็ได้ไปเยี่ยมพระซึ่งเป็นสหาย เคยอยู่ด้วยกันที่วัดสามพระยา ท่านเป็นเจ้าคณะจังหวัด อายุแก่กว่าอาตมา ๕ ปี ท่านอายุ ๘๐ แล้ว ขณะนี้ป่วย ไปเห็นแล้วก็รู้ว่าป่วยมาก ท่านเป็นคนแข็งแรงไม่เคยเจ็บไข้ได้ป่วย เข้าไปถึงเห็นนอนอยู่ ท่านจะลุกขึ้นก็บอกว่าไม่ต้องลุกขึ้นนอนคุยกันดีกว่า ท่านนอน ดูซิด ๆ เขียว ๆ เลยถามว่าเป็นอย่างไร บอกว่า “มันเจ็บที่ปอดข้างซ้ายเวลาหายใจแรงก็เจ็บ ถ้าไอยิ่งเจ็บมาก พยายามไม่ให้ไอ” หมอเขาเช็คปอด เอ็กซเรย์อะไรหรือเปล่า “เอ็กซเรย์แล้ว แล้วก็ไปอยู่ที่โรงพยาบาลแล้ว”

ตอนนี้เห็นว่าพอมารวัดได้ก็มาอยู่วัด ก็เลยเรียนท่านว่าไปอยู่โรงพยาบาลดีกว่าเพราะใกล้หมอ ทยูกยาอะไรก็สะดวก ท่านก็บอกว่าเขาก็มาฉีดยาให้ทุกวัน จะฉีดยา ๒๐ เข็ม นี่ฉีดยาเข้าไป ๕ เข็มแล้วยังจะฉีดยาต่อไป เลยบอกว่าไปอยู่ในหมอนจะได้ไม่ต้องมา ท่านบอกว่าเจ้าคณะจังหวัดองค์ก่อนท่านป่วยแล้วหมอจะเอาไปรักษา ท่านบอกว่าเราตายที่วัดดีกว่าไปตายที่โรงพยาบาล องค์นั้นก็ตายไปแล้ว ผมเป็น



เจ้าคณะจังหวัด ถ้าจะตายก็อยากจะตายที่วัดดีกว่า บอกว่ามันยังไม่ตายหรือก็ยังพอจะอยู่ไปได้ ให้หมอรักษาไปก่อน ท่านก็บอกว่ามันไม่แน่เพราะอายุก็ตั้ง ๘๐ แล้ว รุนราวคราวเดียวกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พระพุทธเจ้าท่านปรินิพพานเมื่ออายุ ๘๐ ปี ผมอาจจะตายตอนอายุ ๘๐ นี้ก็ได้ บอกว่าอย่าคิดอย่างนั้นเลย อยู่ไปตามเรื่องก่อนก็แล้วกัน ก็คุยกัน ท่านก็ยังรำเริงอยู่ เป็นคนมีอารมณ์ขันอยู่บ้างตามสมควร ไม่ค่อยจะเป็นทุกข์เป็นอะไรเท่าใด แต่ว่าอาหารฉันไม่ค่อยได้ เพราะว่าอาหารที่เขาเอามาถวายอย่างนั้นบ้างอย่างนี้บ้าง ก็ฉันกันไปตามเรื่อง

ถ้าอยู่โรงพยาบาลเขาก็ควบคุมอาหาร ให้หยูกให้ยาจะสะดวกกว่า พูดแนะนำท่าน แต่ท่านก็ไม่อยากจะไปเล่นนอนอยู่อย่างนั้น ได้ไปเยี่ยม ก็นึกว่าชีวิตของคนเรานั้นก็อย่างนี้ แก่แล้วมันก็ต้องอย่างนั้น มันเป็นไปตามเรื่องตามราว อย่าไปเป็นทุกข์อะไรกับมันก็แล้วกัน

อาตมาก็คิดว่าตอนนี้อายุครบ ๗๕ เมื่อเข้านี้เพราะเกิดตอนเช้า โยมบอกว่าเกิดเมื่อพระมาบดินทบาต แต่พระบดินทบาตบ้านนอกนั้นสายหน่อย ตอนพระบดินทบาตโยมจำได้เพราะไม่มีนาฬิกา บ้านนอกไม่มีนาฬิกาจะดูอะไรกันหรือ รู้แต่ว่าพระออกบดินทบาตแล้วก็เกิดพอดี ว่าอย่างนั้น ก็เรียกว่ามันครบรอบ ๗๕ ปีในตอนเช้าแล้ว อย่างเข้าปี ๗๖ แล้ว



## ชีวิตวัยเด็กของท่านปัญญา

เมื่อถึงวันเกิดนี้ คิดอะไรนึกอะไร นึกหลายเรื่องหลายอย่าง นึกถึงชีวิตวัยเด็ก ๆ ทบทวนไปถึงเรื่องเก่า ๆ อย่างจะเล่าให้ญาติโยมฟังสักหน่อยว่านึกอะไร คือนึกว่าเราเป็นเด็กเกิดที่บ้านนอกห่างไกลจากนครหลวงมาก สมัยนั้นไกลเหลือเกิน คือคนแถวบ้านนั้นไม่มีใครได้มากรุงเทพฯ เขาไม่มีโอกาสจะมาได้ ใครได้มากรุงเทพฯ นี่เป็นเรื่องใหญ่โตมโหฬารทีเดียวที่จะได้มา มาได้ก็แต่พวกพระที่ได้บวชแต่ก็ไม่ถ่องค มาได้สัก ๒ องค์อะไรเท่านั้น ทั้งจังหวัดพัทลุงนี้ไม่ค่อยได้มา จึงเป็นเรื่องที่ห่างไกล

## ความเป็นอยู่เมื่อเยาว์วัย

การอนาถในสมัยนั้น ถ้านึกทบทวนดูแล้วก็นึกว่าเราน่าจะตายเมื่อตอนเป็นเด็ก ๆ เพราะว่าดูการเป็นการอยู่แล้วมันไม่สุขภาพอนาถอะไรแต่ก็ไม่ตาย เช่นน้ำดื่มนี้ถ้ากลับไปเดี๋ยวนี้ดื่มไม่ได้ น้ำที่เคยดื่มเมื่อเด็ก ๆ นี่ไปดูแล้วก็ดื่มไม่ได้ แต่เมื่อเป็นเด็กก็ดื่มได้เลย ๆ ตามสบายไม่เห็นมันเป็นอะไร น้ำบ่อมันก็ไม่ใช่อะไรหรอกเป็นน้ำขาว ๆ ชุ่น ๆ อยู่ในบ่อก็ไปตักใส่ให้หิวมา เอามาใส่หม้อไว้ที่บ้าน หม้อดินภาษาปักษ์ใต้เขาเรียกว่า ‘เผล้ง’ ภาษาปักษ์ใต้เสียงสูงเขียนออกเสียงไม่ได้ แต่ว่ามันเย็นดี

เหลือเกิน ใบขนาดเท่า ๆ นี่เป็นหม้อดินแต่ใส่น้ำแล้วเย็นมาก เอามาใส่น้ำแล้วน้ำเย็นดี เมื่อกระหายน้ำแล้วดื่มสบายแต่ก็เป็นน้ำบ่อตามธรรมชาติ ไม่มีการต้ม ไม่มีการกรอง ไม่มีการกวนสารส้ม หรือไม่มีอะไรทั้งนั้น เป็นธรรมชาติจริง ๆ ดื่มเข้าไปแล้วก็ไม่เป็นอะไร ท้องก็ไม่เสีย ไม่มีอะไร

ก็นึกถึงว่าบางทีก็ดื่มน้ำในนา นาที่เขาไถเขาคลาดน้ำก็ขุ่นข้นเป็นนมเราอยากน้ำก็เอามือสองมือกอบขึ้นมาดื่ม ดื่มเข้าไปก็ไม่เป็นอะไร มันก็อยู่ได้ นึกในใจว่า เอ...มันน่าจะตายเสียตั้งแต่บ่อย ๆ อายุ ๑๐ ปี อายุ ๑๕ ปี ที่คลุกอยู่ในทุ่งคลุกอยู่กับวัวกับควายอยู่那儿 มันก็ไม่ตายแล้วก็ไม่เจ็บไม่ไข้เสียด้วย

เมื่อเด็ก ๆ ก็ไม่ค่อยเจ็บไข้อะไร จำได้ว่าเคยเจ็บไข้ครั้งหนึ่งคือเป็นไข้ที่ระบาดไปทั่วบ้านทั่วเมือง เขาเป็นกันเยอะแยะ ไข้ตัวร้อนเวลนอนคลุมตัวล้นมันร้อนจนตัวล้น บางทีต้องมีคนอื่นมานั่งทับบนเนื้อบนตัวเพื่อให้หยุดอาการที่มันล้นอย่างนั้น อาการอย่างนี้มันเป็นไข้ทั้งนั้น โยมก็เที่ยวหาหูกหายา จะหาหมอแผนใหม่ก็ไม่มี ยาพิณอะไรก็ไม่มี กินหрокสมัยนั้น

วันหนึ่งหัวหม้อเป็นยาที่เขากินแล้วต้มแล้ว โยมบอกยายนี้แหละ บ้านโน้นเขาป่วยอย่างนี้แล้วกินหายเลย เขาหายแล้วไปขอเขามาทั้งหม้อนั้นแหละเอามาต้ม ต้มเดือดแล้วก็ใส่ด้วยแกงด้วยขนาดฝ่ามือ ใส่เต็มเลย แหม!พอได้กลิ่นเท่านั้นหน้ามันก็ไม่ดีแล้ว กลิ่นมันเหลือทนยาไม่รู้จะไร



ต่ออะไรแล้วก็ดื่มเข้าไป ดื่มเข้าไปก็ยานั้นแหละดื่มหลายมือ ผลที่สุดมันก็หายป่วยไป ไม่เป็นอะไร ยังมีชีวิตอยู่ได้ต่อไป

มานึกถึงพี่ชายถ้าอยู่เดี๋ยวนี้อายุก็ ๔๐ พอดีเหมือนกัน เพราะเกิดปีมะเมีย เดือนอะไรจำไม่ได้ พี่ชายเป็นโรคบิดอย่างแรง ยังนึกเห็นภาพพี่ชายที่นั่งถ่ายเอามือบีบท้องร้องไห้แล้วออกมาเป็นเลือดสด ๆ เป็นบิดอย่างแรงนั่นแหละ เวลานี้รู้ว่าเป็นบิดอย่างแรงก็ไม่มียาจะรักษาบิดอย่างนั้น โยมไปหาหมอดมยาให้กินมันก็ไม่หยุด มันถ่ายอยู่อย่างนั้น นั่งถ่ายแล้วก็ร้องปวดเลือดไหลออกมา นั่งดูแล้วเป็นภาพที่ประทับอยู่ในใจ ผลที่สุดก็ตาย

เมื่อตายแล้วก็พาไปเผาที่วัดใกล้บ้าน ไม่มีใคร ที่คนทีไปเผา โยมไม่ได้บอกใครเพราะว่ามีความเศร้าโศกเสียใจเกินไป ๓ คน อาตมาเป็นเด็กก็ไปด้วย ไปแล้วยังถามโยมว่าแล้วพี่ไม่ร้อนหรือที่เอาไฟเผาอย่างนั้น โยมก็บอกว่าไม่ร้อนหรือแล้วโยมก็พากลับมา มันเป็นเรื่องรู้สึกว่าคุณนี่ไปเผามันก็ร้อนแต่ไม่รู้ว่ามันตายแล้ว ไม่รู้ว่าคุณตายเป็นอย่างไร ก็ไม่ได้เศร้าโศกเสียใจอะไร เพราะว่าเป็นเด็กที่ยังไม่ได้ยึดอะไร แต่ว่าเมื่อเห็นภาพแล้วคิดว่าทำไมไปเผาอย่างนั้น พี่ไม่ร้อนแน่หรือ? ถามโยม โยมก็บอกว่าไม่ร้อนหรือก พุดๆ ลักหน้อยแล้วพากลับบ้าน เห็นภาพนั้น มันก็เกิดจากโรคบิดแต่อตมมาก็ไม่เป็นโรคบิด ไม่ได้ติดโรคอย่างนั้น ก็อยู่กันได้เป็นปกติ

## เริ่มต้นการศึกษา

จนกระทั่งอายุ ๗ ขวบ จะเรียนหนังสือแล้วแต่ว่าโรงเรียนก็ไกลบ้าน ต้องเรียนแบบหนังสือโบราณ โยมเป็นคนสอนให้เรียนเอง เริ่มแรกจำได้ว่ามีการอาบน้ำแต่เช้า แต่งตัวทาแป้ง นุ่งขาว ไม่มีหม้อขาว หรอกเอาแต่ถุงก็พอแล้ว นุ่งผ้าขาวแล้วไปนั่งที่ม้ายาว ๆ เตี้ย ๆ มีเทียน ๙ เล่ม หมากพลู ๙ คำ ดอกไม้สีขาว ๙ ดอก วางไว้บนนั้น แล้วปูผ้าขาวไว้แต่ไม่ได้นั่งตรงผ้าขาวหรอก นั่งห่างผ้าขาว จะไปนั่งเข่าห้ามอย่าไปนั่งบนนั้นไม่ได้ หมายความว่าตรงนั้นเป็นที่ครู นั่งไม่ได้ ต้องนั่งนอกผ้าขาว จุดเทียนขี้ผึ้งเล่มเล็ก ๆ ๙ เล่ม สมัยนั้นเทียนไขยังไม่มีมีแต่ขี้ผึ้ง จุดเทียนแล้วกราบนกระดานดำ ยาวเป็นกระดานชนวน กราบเสร็จแล้วก็มีคนแก่รุ่นเดียวกับโยมเรียกว่าลุงต๋วง เป็นผู้นำให้ไหว้สร้อยดี แต่เขาเรียกว่าไหว้สลัติ สลัติเป็นเจ้าหน้าที่อำเภอที่จดทะเบียนคนเกณฑ์ทหาร นั้นแหละแต่ว่าเขาเรียกเพี้ยนมา ที่ถูกนั้นคือว่าสร้อยดี สร้อยดีนี่คือเป็นเจ้าแม่แห่งปัญญา เขาเรียกว่า Gooddessa of wisdom เขาแปลว่าเจ้าแม่แห่งปัญญา จะเรียนหนังสือหนังสือหาต้องไหว้เจ้าแม่สร้อยดีก่อนเลยก็นั่งลงไหว้ โยมนั้นก็นำให้ว่า สลัติเจ้าข้าเอ๋ย จงมาลึงดูข้าพเจ้า ข้าพเจ้าน้อยขอเรียนอรรถ เรียนทั้งธรรมะคาถา ขอศีตรู้อย่ามีมา ฯลฯ แล้วก็ว่ายาวจำไม่ได้ จำได้เท่านั้นเอง ที่ว่าวันนั้นจำมาได้เพียงเท่านั้นเอง แต่ว่ายาว



จบแล้วก็กราบ พอกราบแล้วให้จับดินสอ ดินสอแท่งใหญ่กว่าหัวแม่มือนั้นเป็นดินขาวซึ่งมีอยู่ที่เนินแห่งหนึ่ง ปักขี้ไต้เนินนี้เขาเรียกว่า ‘ควน’ เมืองเหนือเขาเรียกว่า ‘ม่อน’ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขาเรียกว่า ‘โนน’ โนนไทย โนนลาว โนนั่น โนนี่ คือเนิน กรุงเทพฯ เรียก ‘เนิน’ ปักขี้ไต้เรียกว่า ‘ควน’ ที่นั่นเขาเรียกว่า ควนดินสอ เพราะมีดินขาวทำดินสอเขียนหนังสือได้

เมื่อเป็นเด็กวัดเลยไปขุด ขุดมาเป็นก้อน มาถึงก็เอาเสื่อที่เสื่อยไม้นี้เสื่อขอกเป็นแท่งขนาดนิ้วชี้ แล้วมาเหลาให้สวยแล้วก็เขียนหนังสือเขียนลงบนกระดาษไม้ วันนั้นเป็นดินสอสั้น ๆ โยมจับมือให้เขียน ก.ตัว ก. ตัวเดียว ตัว ก. นี้โยมเขียนไว้แล้วลากเส้นตาม เริ่มเรียนหนังสือเขียนทุกวัน เขียน ก ข ค ง ฯลฯ ๔๔ ตัวนี้กว่าจะหมดก็หลายวัน กว่าจ้ะจำได้หมด จำได้หมดเรียกว่าตลอดบรรทัด คนได้เขาเรียกว่าตลอดทัดแล้ว

ตอนนี้ก็เรียนผสมตัว ก กะ กา กิ กึ กี้ กี่ กุ กู เกะเก แกะแก โกะโก เกาะกอ กั๊วะกั๊ว เกี้ยะเกี้ย ว่าไปเรื่อยเรียกว่า ว่ากันทีละตัว ๆ ข ขะ ขา ขิ ขี ค คะ คา คิ คึ คี คี่ กง ัง งา จิ จี ว่ากันไป ว่ากันจนจำได้หมด เขียนจำได้ แต่ว่าตอนเขียนแจกลูกใช้แผ่นกระดานยาวทำด้วยไม้ทาด้วยเขม่า เรียกว่าเขียนได้ตลอดแนว ก็ยาวถึงโน่นแหละ ขะ ขะขา ค คะคา เขียนเสร็จแล้วเอาน้ำลบ ลบแล้วเอาไปฝี้งแดดให้แห้ง ฝี้งแดดแห้งแล้วเอามาเขียนต่อ วันหนึ่งต้องเขียนหลายกระดาน ก็เรียนอยู่อย่างนั้นจนกระทั่ง

อนกูก แล้ว แจกหมดแล้ว เรื่องสระนี้แจกหมดแล้ว ยังไม่ได้ขึ้นแม่กน  
ยังไม่ได้ กน กัน กาน กิน กิน ก็น ก็น กุน กุน ฯลฯ ก็พอดีน้าชายบวช  
เลยไปอยู่วัด เป็นเด็กวัด

เมื่อไปอยู่วัดเขาแจกหนังสือเรียนเร็วเล่มหนึ่งไปตามวัด วัดละ  
๑๐ เล่ม ท่านสมภารบิณฑิได้เรียกว่า ‘ดาหลวง’ เป็นพระบวชนานแล้ว  
แต่ท่านสงบเรียนร้อยไม่ค่อยพูดค่อยจา ได้หนังสือก็เข้าตู้เลย น้าก็บอก  
ให้ไปขอหนังสือดาหลวงมาสักเล่มหนึ่ง แบบเรียนเร็วเล่มหนึ่ง ให้ไปขอ  
ท่านก็อืด ๆ ออด ๆ นี่มันของหลวงเอาไปใช้ไม่ได้ ก็เลยไปบอกน้าว่า  
ดาหลวงบอกว่าของหลวงใช้ไม่ได้ น้าให้ไปบอกดาหลวงว่า ของหลวงเขา  
แจกมาให้เด็กเรียนไม่ใช่แจกมาให้ใส่ตู้ ก็ไปบอกอย่างนั้นว่า เขาแจก  
ให้เด็กเรียนนะดาหลวงไม่ใช่เอาแจกให้มาเก็บเข้าตู้ ท่านก็อืดออด  
แล้วก็ไปเปิดหีบมาให้เล่มหนึ่ง บอกว่าเรียนดีดีนะ อย่าให้ขาดนะ อย่า  
ให้เลอะเทอะนะ ของหลวงไม่ใช่ของกู ท่านก็รักษาของหลวงดีเหลือเกิน  
ก็ไปเริ่มเรียนตามแบบเรียนเร็วเล่มหนึ่ง มีการผันอักษรอะไรต่ออะไร  
เรียนกันที่วัด



## ชีวิตเด็กวัด

ชีวิตเด็กวัดนี้มันเป็นอย่างไรสมัยนั้น ตื่นเช้าก็ต้องไปบิณฑบาต กับพระ หัวปิ่นโต แต่ในสมัยนั้นไม่มีปิ่นโตจะหิ้วหรอก เรียกว่าใส่กระตังไม้ไผ่ เอาถ้วยมาใส่หลาย ๆ ใบ แล้วเด็ก ๒ คนก็หามไป หามตามหลังพระ เดินตามหลังไป พระเดินไปทางไหนก็หามไป แล้วเมื่อชาวบ้านใส่ข้าวใส่แกง ก็ใส่ถ้วยเล็ก ๆ นั้น เอากลับมาวัด มาถึงวัดก็เอาน้ำใส่กา พระทุกรูปมีกาใส่น้ำ กาที่มีพวย เวลาบวชต้องมีกาน้ำทุกรูป มีกาน้ำแล้วก็มีถ้วยน้ำ ถ้วยน้ำโดยมากไม่ใช่กระป๋อง มักจะทำด้วยไม้ไผ่ เอาไม้ไผ่มาตัดออกแล้วก็ขูดเกลาให้ดี นั้นแหละถ้วยน้ำ มันดีสำหรับเด็กวัด ไม่แตกตกเท่าไหร่มันก็ไม่แตก เด็กวัดทำตกก็ไม่แตก สำหรับใส่น้ำเรียงไว้เป็นแถว ปลูกเสื่อให้พระนั่งเป็นแถว แล้วก็จัดใส่สำหรับ แกงแบ่งไป เมื่อมาหมดแล้วก็แบ่ง ๆ สำหรับละก้อย่างเอาไปวางไว้ วางเรียบร้อยก็ตีระฆัง พระก็มาฉัน ตาหลวงนั่งหัวแถว นั่งเป็นแถวไป มาถึงก็นั่งเรียบร้อยเสร็จแล้วเราก็เข้าไปประเคน

เด็กทุกคนต้องเข้าไปประเคน ประเคนเสร็จแล้วไปไหนไม่ได้ต้องนั่งอยู่นั้น พระฉันก็ต้องนั่งเฝ้าดูไปพระจะได้เรียกใช้ ทุกคนจะต้องมานั่งประจำองค์พระ สุดท้ายแต่ละที่นั่งหน้าองค์ไหนก็ได้เพื่อจะรับใช้ใกล้ชิด พอ



พระฉันเสร็จก็ยกสำรับไปล้อมวงกันรับประทาน เด็กวัดมักจะมีลูกไม้ อะไร เป็นปลาเป็นของดี ๆ ตัวโต ๆ ก็จับใส่จานเลย เอามาใส่จานตนเลยเลย ไม่ให้เพื่อนกิน โอ้เราถ้าเล็กกว่าเพื่อนก็มีแต่น้ำแกงหยวกกล้วย ชื่นปลา ตัวโต ๆ มันเอาไปหมดแล้ว มันไม่ให้เรากินหรอก

กั๋งก็เหมือนกันถ้าตัวไหนโตก็เอาไปก่อน เอาไปใส่ลงวนลัทธิไว้ในจานหมด เราก็กินตัวเล็ก ๆ ไปตามเรื่อง กินกันไป บางทีเด็กโต ๆ เองนั้นแหละ กินกันไปกินกันมากก็ไม่รู้เรื่องอะไร ลูกขึ้นวางมวยกันแล้ว ต่อยกันโครมคราม ๆ อาจารย์ดาหลวงก็เรียกมาตีเอาไม้ที่เหน็บข้างที่นั่งข้างที่นั่งท่านมีเป็นกระบอก ในกระบอกมีไม้เรียวเยอะ ไม้เรียวลองจ๋ามก็มี จ๋ามเดียวก็มี วางไว้ พอเสียงเอะอะก็ชักไม้เรียวหวดที่เสื้อ

พวกนักมวยเมื่อได้ยินเสียงก็เหมือนได้ยินสัญญาณระฆัง หยุดทันที มานี่ ๆ มานั่งหมอบเป็นแถว มันเรื่องอะไรกัน ไ้้นมันต่อยผมก่อน ผมก็ต้องต่อยมันบ้าง ต่อยด้วยกันผิดทั้งคู่ คาลตัดลิ้นเลย ผิดทั้งคู่ กูจะต้องเขียนคนละ ๓ ที มาไม่ได้เตรียมตัวถูกเขียนก็เจ็บแบบนั้น แต่ถ้ารู้ล่วงหน้าเตรียมตัวมันไม่ค่อยเจ็บ มันเอากาบหมากไล่ไว้ข้างใน เอา กาบหมากตัดแล้วเอามารองตรงสะโพก เอาผ้าคลุมเดินเข้ามาเขียน เลียงดั่งผับ เอ..ทำไมผ้ามันดั่งอย่างนี้ อาจารย์ก็รู้เหมือนกัน ก็เรียกให้เอามา เอากาบหมากออก แทนที่จะเขียน ๓ ที กลายเป็น ๖ ทีไป เพราะว่ามึงมันก็กลมากูจึงลงโทษ ๖ ทีเลย ทีหลังก็ไม่กล้าทำอย่างนั้น



เมื่อกินข้าวเสร็จแล้วเด็กวัดก็กระโดดน้ำ เพราะใกล้วัดมีศาลสอง  
เขาเรียกว่าวังขี้เหล็ก น้ำลึก น้ำเย็น เด็กก็กระโดดน้ำกัน เล่นน้ำกัน  
เสียงฉาวเลย ตอนนั้นอาจารย์ท่านก็พักเหมือนกัน พอฉันแล้วอาจารย์  
ท่านก็จับ เราก็ไปกระโดดน้ำกันไปตามเรื่อง โดดน้ำลักพักพออาจารย์ตื่น  
ก็มาเรียกให้เขียนหนังสือ ให้นั่งเป็นแถวบนโรงฉัน นั่งเขียน อาจารย์  
ก็นอนเอกเขนก บางทีท่านก็หลับไปเหมือนกัน เราเขียนเสร็จก็ลบ  
ลบแล้วก็เอาไปฝังแดด

มีกลเม็ดในการฝังกระดานนี้ให้มันแห้งช้าหน่อย คือเอาน้ำใส่ไว้  
บนกระดาน อาจารย์บอกว่าทำไมไม่เขียนหนังสือ กระดานยังไม่แห้ง  
ครับผม กระดานยังไม่แห้งครับผม ก็แกล้งใส่น้ำไว้มันก็ไม่แห้งนะซี ลูกไม่  
มันมีเสมอ เด็กวัดมันต้องมีเรื่องอะไรแปลก ๆ กระดานแห้งแล้วก็ต้อง  
มาเขียน อ่านดัง ๆ

สมัยก่อนเข้าไปในวัดจะได้ยินเสียงพระ เณร เด็กอ่านหนังสือ  
เสียงดังๆ พระท่องสวดมนต์ เณรก็ท่อง ยะธา อัชชะ มยา ปญฺหังชาโย  
เด็กวัดก็ กะ กา กิ กิ ฯลฯ ว่ากันใหญ่ ต่อมาก็อ่านหนังสือออก อ่าน  
เรื่องพระอภัยมณี เรื่องลักษณาวต์ เรื่องอะไรต่ออะไร เรื่องนิยายทั้งนั้น  
เอามาอ่าน อ่านดัง ๆ เขาเรียกว่าสวดหนังสือ อ่านอย่างนั้นเป็นการ  
อ่านออกเสียงไปด้วยในตัว อ่านทำนองภาษาปักษ์ได้ แต่ว่าอาตมาอ่าน  
แบบเรียนเร็วเล่ม ๑ ก็ผันไม้เอก โท ตรี ได้ ขา ข่า ข้าย ชี ชี้ ชี ฯลฯ

คา คำ ค้า ฯลฯ กา ก่า ก้า ก๊า ก๋า ฯลฯ มันมีบทสนทนาทั้งนั้น ก็อ่านหนังสือ  
ออก อ่านหนังสือเป็น อยู่วัดก็ต้องทำอย่างนั้น

ถ้าวันไหนเป็นวันอุโบสถคนเขาก็มาร่วมบุญสุนทาน พระต้อง  
ลงโบสถ์ตอนเย็น หน้าที่ของเด็กก็ไปเหลาไม้ก้านมะพร้าว ก้านมะพร้าว  
เอามาเหลาให้เรียบร้อย หาดอกไม้มาเสียบ ดอกบานไม่รู้โรย ดอก  
พังกวย ดอกพุทธรักษา มีปลุกไว้รอบ ๆ โบสถ์ เราก็ก็นำเอามาร้อย  
เป็นช่อเป็นก้านเตรียมไว้ถวายพระ พระก็องค์ต้องร้อยให้พอ พอร้อยเสร็จ  
แล้วพระเดินลงโบสถ์เราก็นั่งเป็นแถวหน้าโบสถ์คอยถวายดอกไม้ที่  
เตรียมไว้ พอถึงก็แบ่งถวายตาหลวง องค์รอง องค์นั้นองค์นี้ ถวายเสร็จ  
แล้วก็กราบ กราบ ๓ ครั้ง ท่านก็เข้าโบสถ์ไป

พอพระเข้าโบสถ์แล้วเด็กวัดก็ใจร้ายอีกที เพราะว่าพระเข้าโบสถ์  
แล้ว ‘สวดปาฏิโมกข์’ กว่าเจ็ดจบตั้งชั่วโมง เป็นสวรรค์ของพวกเราละ  
ก็เล่นก็พากัน เล่นซ่อนหา เล่นกระโดดโลดเต้น เสียงเอ็ดตะโรกัน  
พระท่านก็ได้ยินแต่ออกมาไม่ได้เพราะต้องฟังปาฏิโมกข์ พวกเราก็เล่นกัน  
เต็มที่ พอพระสวดเสร็จท่านก็ออกมา ตอนพระออกมาก็ต้องไปยืนรอ  
หน้าโบสถ์ พอพระออกมาต้องนั่งลงกราบ ๓ ครั้ง แล้วเดินตามพระขึ้นกุฏิ

น้ำโอ่งใหญ่ ๆ ต้องช่วยกันหามน้ำมาใส่โอ่ง ช่วยกันผ่าฟืน  
ช่วยกันหุงข้าว ต้มแกง ตอนเพล ใครอยู่วัดนี้เรียกว่าเรียนคหกรรมศาสตร์  
ไปด้วยในตัว เพราะหุงข้าวเป็น แกงเป็น แกงเหลียงเขาใส่อะไรบ้าง...รู้



แกงกะทิจะต้องทำอย่างไร แกงบอน แกงหยวกกล้วย แกงลูกขนุน แกงน้ำเต้า ฟักทอง อะไรก็รู้จัก แกง..ทำเป็น เด็กทำเป็นทุกคน เด็กอาวูโลก็ดูแลเด็กน้อย ๆ แนะนำ ช่วยกันทำช่วยกันต้ม ช่วยกันแกง ทำอาหารถวายพระตอนเพล

ถ้าพระไปไหนก็เป็นลูกศิษย์ไป เช่นพระไปบึงสกุสวัดโน้น ไปบึงสกุสไปคอยรับสตาจ์ เขาเรียกมาแจก วัดท่าราช ๕ รูป เอ้า!เด็กไป ไปถึงไม่ใช่เขาจะให้หันทีนะ เขาต้องถามเด็กคนนี้ หรือวัดท่าราชต้องเช็คเหมือนกันกลัวผิดพลาดเดี๋ยวเด็กปลอมเข้ามารับ พระบอกว่าใช้ก็แจกไปถือไป พระท่านไม่จับสตาจ์ ถือมา มาถึงวัดก็เอาไปแจก พระท่านก็บอกว่าเอาไปไว้ตรงนั้น ไปไว้ใต้เสื่อ ใต้อะไรต่ออะไร ไว้ในหีบชอกไว้ตรงนั้นตรงนี้ ไปตามเรื่อง เวลาพระต้องการอะไร จะให้ไปซื้ออะไร เอานี้ไปซื้อน้ำตาลมาสักกิโลสักซัง สมัยนั้นไม่ใช่กิโล น้ำตาล ๑ ซังซื้อมาตมน้ำร้อน

ตอนเย็น ๆ นี้น้มน้ำร้อน ใบชาที่ไม่มี ใบชุมเห็ดใบใหญ่ ๆ ชุมเห็ดใหญ่เอามาลนไฟให้ร้อน ๆ พอหมด ๆ เสร็จแล้วก็ใส่ลงไปในน้ำร้อน เอามาถึงก็ถวายพระ เอาถ้วยชามา น้ำตาลประเคนเข้าไป ท่านก็ชงน้ำตาลกับน้ำร้อนฉันกันคุยกันไปตามเรื่อง เป็นกิจที่เด็กวัดจะพึงกระทำ

เวลาพระสวดมนต์ตอนเย็นเด็กวัดก็นั่งข้างหลังพระหมด ไปเที่ยวเล่นไม่ได้ในตอนนั้น สวดมนต์เย็นไปไหนไม่ได้ พระสวดพาหุง

ถวายพรพระอะไร อาตมาฟังจนจำได้ต้องไปนั่งฟัง คือฟังทุกคืน ๆ ว่าได้ ไม่ได้ท่องหรือ ถวายพรพระอิติปิโส ภาควา อะระหังสัมมา ฟังทุกคืน จำได้ ท่องให้คนอื่นฟังได้ พาหุสวดถวายพรพระนี้จำได้หมดตั้งแต่สมัยเป็นเด็กวัด เพราะได้ฟังทุกคืน ๆ นาน ๆ จึงจะไปนอนบ้านสักทีหนึ่ง ถ้าไปนอนบ้านนี้ก็ต้องไปลาว่าคืนนี้จะไปนอนบ้าน ท่านก็ให้ไป กลับแต่เช้า หรือว่าไม่ต้องกลับรออยู่ที่บ้าน พอพระไปบิณฑบาตก็เดินตามขบวนกันไป พาของไปถวายพระกันไปตามเรื่อง

ชีวิตเด็กวัดในสมัยนั้นอยู่กันวัดหนึ่งก็มาก เพราะว่าเด็กผู้ชายก็ต้องมาอยู่วัดกันทั้งนั้น เป็นลูกศิษย์เด็กวัดรุ่นนั้นยังไม่ตายก็มีหลายคน ไปเจอกันพบกันก็ เออ...ดีใจ เรียกว่าเหมือนนักเรียนเก่าได้มาเจอกัน เขาก็คุยกันเป็นกันเอง แม้จะว่าอะไรเขาก็ว่าอย่างนั้นอย่างนี้ ดันเป็นอย่างนั้น ดันเป็นอย่างนี้ ปักขได้เขาเรียกว่า ‘ตัน’ พระนี่เขาเรียกว่าตัน ตนนั้นแหละ แต่เขาใส่มือโตะเข้าไปเป็น ‘ตัน’ ไป ถ้าเรียก ‘ตัน’ นี่เรียกเป็นกันเอง

ถ้าเรียกท่านเจ้าคุณท่านพระครูมันห่างออกไป ไม่ใช่คุ้นเคยกัน ถ้าพบใครบอกว่า อ้าว! ตันมาไหม อันนี้สบายใจมันเป็นเพื่อนกันถ้าใช้คำอย่างนั้น มันรู้สึกว่ามีสมาธิเป็นกันเองมีตนเสมอกัน แล้วก็นั่งคุย นั่งอะไรกันสดชื่นรื่นเริง อยู่วัดชีวิตเด็กวัดสมัยก่อนก็เป็นอย่างนั้น

ต่อมาก็จะไปอยู่โรงเรียนแล้ว ตอนนั้นมีวิกฤติการณ์ขึ้นในชีวิต หน้อยคือมันเป็นลม ลมชัก ชักเวลาอื่นไม่ว่า ชักเวลากินข้าว เพื่อนจะว่า



ทุกที บอกว่าไอ้นี้ตะกละเอี่ยมข้าวจนเป็นลมว่าอย่างนั้นแหละ เป็นเวลา กินข้าวก็มี คือนั่ง ๆ แล้วตามันมิดขึ้น มิดแล้วมันก็ลึกลงไป น้ำลาย ฟุ้งปาก เป็นบ่อย ๆ เป็นเวลาอื่นไม่น่าเกลียด เป็นเวลากินข้าวนี้... น่าเกลียด ความจริงก็ไม่ได้โง่มากอยากได้อะไรแต่มันเป็นขึ้นในขณะนั้น ก็เป็นปัญหา ที่นี้คุณโยมก็ไปเที่ยวหาหูกหายามารักษา พอดีก็ไปเจอ หลวงลุงเป็นลูกพี่ลูกน้องกับโยมหญิง ท่านบวชเป็นพระ ท่านเป็นหมอยา เก่ง เรื่องยาท่านเก่งทีเดียว เอาใจใส่คนไข้มาก

ถ้าใครป่วยนี้มาบอกท่านไป ต้มยาให้กินนั่งดู หมอนี่ไม่พินเปลี่ยน ต้มใหม่ ต้มทันที ต้ม ๒ หม้อ ๓ หม้อ แล้วก็นั่งดูกลางคืนตึกตื่นไม่กลับ วัด...นั่งดูคนไข้ พอสร้างลูกขึ้นนั่งได้จึงกลับวัดแล้วก็ต้มหม้ออื่นให้ต่อไป ยาท่านเก่ง โยมบอกท่านว่าเด็กมันไม่สบายมันเป็นลมชัก ท่านก็บอกว่า เอามาให้กู กูจะรักษาเอง ก็เลยย้ายวัดไปอยู่กับหลวงลุง ให้ท่านได้รักษา ให้กินยา กินยาแก้โรคลมนี้

จำได้ว่ายาแก้โรคลมนี้มันขมที่สุดเลย ขมจริง ๆ เวลากินนี้มันขม ละลายด้วยน้ำร้อน น้ำร้อนด้วยก็ขนาดอย่างนี้จะละลายกินขม แต่หลวงลุง แกเอน้ำตาลแว่นให้ ปากจะได้เวลานั้นน้ำตาลทรายไม่ค่อยมีกินเท่าไร...แพง กินน้ำตาลโตนด ทำเป็นแว่นขนาดนี้ เอามาวางไว้ให้ แล้วบอกกินยา แล้วมึงกินไอ้นี้แหละแก้ม ว่าอย่างนั้นแหละ ก็เลยเห็นน้ำตาลก็ใจมัน ค่อยดีหน่อยกินยาก็รีบเดียวหมด เคี้ยวน้ำตาลทันที เอน้ำเย็นกลืน

เข้าไปค้อยยังชั่วหน่อย ก็รักษาอยู่ที่วัดคูหาสวรรค์ที่พัทลุง แต่ก็ยังไม่หาย ยังเป็นอยู่ ท่านต้องไปจำพรรษาอยู่ที่สงขลา ก็ต้องไปกับท่าน

ไปอยู่สงขลาที่อาหารขาดแคลน หลวงลุงไปบิณฑบาตได้มานี้ได้ข้าวมาสัก ๒ จาน ท่านฉันเสียจานหนึ่งเหลือให้ลูกศิษย์จานหนึ่ง แล้วก็กินกับกุ้งปลาชนิด ๆ หน่อย น้ำแกงไม่ค่อยมี มีกินผัด ๆ กันไปอย่างนั้นแหละ กินไปตามเรื่องแล้วก็ยังกินยาอยู่ เมื่อไปอยู่สงขลาในพรรษานั้นเป็นครั้งแรกแล้วก็หายเด็ดขาดเลย ไม่เป็นอีกเลยจนกระทั่งบัดนี้

ไอ้โรคนั้นมันก็ลาโรงไปไม่มาเกี่ยวข้องกับต่อไป เหมือนกับบอกว่า ฎไปแล้วนะ...อยู่ต่อไปเถอะ จะได้ทำประโยชน์อะไรต่อไป มันก็ไม่ตายด้วยโรคลมชัก แต่ว่าคนที่บ้านนี้เขาเป็นหลายคน ตายในน้ำทุกราย น้ำไม่มากก็ตาย โรคนี้ชักในน้ำแล้วก็ตาย แต่บางคนน้ำพอจมนตัวไม่จมนมูกมันก็ยังตายได้ ตายไปหลายราย ยานี้เรียกว่าศักดิ์สิทธิ์จริง ๆ กินหาย หลวงลุงรักษาจนหาย แล้วท่านก็กลับมาพัทลุงก็ตามท่านกลับมาอยู่กันต่อไป

แต่ว่าวัดนี้มันอยู่ใกล้ตลาด ก็ชอบเที่ยวชอบเตร่ตามประสาเด็กเหมือน ๆ กันทั่วไป ไปไกลกลับมืดเวลาท่านก็เขียน ท่านเป็นคนเจ้าระเบียบ วางข้าววางของเรียบร้อย นั่งพับเพียบอยู่คนเดียวได้ตลอดวัน แหกไม่มีก็นั่งอยู่อย่างนั้น นั่งเฉยอยู่อย่างนั้นแหละ ไอ้เรานี่มันรำคาญลมัยเด็ก ๆ มันก็ต้องไปบ้าง ชนบ้างตามเรื่อง พอเดินลงจากภูิพลลงล้นบึง มาที่นี่ ๆ เอาไม้เรียวเขียนเท้าแล้ว ไอ้เท้านี้มันเดินดัง จำไว้ทีหลัง



อย่าเดินดังต่อไป ดีเสีย ๒ - ๓ เพียว ทีหลังต้องเดินระวังไม่ให้ดัง ท่านคอยกวาดชั้นมาก เจ้าระเบียบแต่ดูเป็นเลื้อยเลย ดูจริง ๆ เวลาไปเที่ยวไหนกลับมาผิดเวลาเรียกมาเขียนเสีย ไม่ใช่เขียนน้อย ๆ นะ มัดโยงกับเขากวางเขียน ๆ

ท่านเจ้าคุณที่อยู่วัดจักรวรรดิ พึ่งสิ้นบุญ นั่งนับ ยานี้เขียน ๓๐๐ บอกว่าอย่างนั้น แหม...ไฉ่เรานับไม่ไหว เจ็บ...เขียนจนมากมาย เขียนจนนับไม่ถ้วน จนเป็นแผลเป็น เป็นที่ระลึกอยู่ที่ตะโพกจนถึงบัดนี้ แล้วเลยหนีไม่เข้าใกล้ ไม่เจอหน้ากันอีกต่อไป เขียนยกนั้นแล้วไม่เจอหน้ากันอีกเลยหลายปี จนไปเรียนโรงเรียนมัธยม

วันหนึ่งกลับบ้านกับเพื่อน เพื่อนเขาอยู่วัดสูงคูหาสวรรค์ บอกว่าไปเที่ยววัดหน่อย อี..หลวงลุงอยู่หรือเปล่า ไม่อยู่ว่าอย่างนั้น มันโกหก โฉนั้ก็เลยไป ไปก็ขึ้นไปกุฏิที่ท่านอยู่ เห็นนั่งอยู่ที่นั่น พอเห็นนั่งอยู่ที่นั่นก็ถอย พอถอยท่านเรียกว่ามานี้ ๆ เหมือนกับเสียงประกาศิต ถอยไม่ได้แล้ว...ตัวสั่น เข้าไปนั่งกราบตัวสั่นสั่น ท่านจับมือบีบทำไมสั่น ผมกลัวกูไม่ใช่เลื่อมึงจะไปกลัวอะไร ว่าอย่างนั้นแหละ แล้วก็ถามว่ามึงจะไปไหนจะไปบ้าน อี..ไม่ต้องไปแหละนอนนี่ คินนี้ก็ต้องนอนที่นั่น พอตอนเย็นท่านก็พาออกไปอาบน้ำ ท่านตักน้ำรดให้ ภูสบู่ภูหัวให้ ภูแล้วบอกว่ากูไม่ได้อาบให้มึงหลายปีแล้วว่าอย่างนั้น ท่านพูดออกมาอย่างนั้น บอกว่ากูไม่ได้อาบน้ำให้มึงหลายปีแล้วมึงไม่มาหากูเลย พูดภาษาอย่างนั้นแหละ



ก็ไม่กล้าตอบอะไร เฉยๆ ท่านก็อาบให้ เช็ดตัวให้เรียบร้อย นุ่งผ้าเสร็จ ก็ขึ้นมา คินั่นท่านบอกว่ามึงจะไปบ้านทำอะไร ไปเอาสตางค์ ไม่ต้องไปเอา สตางค์ที่กูก็มี ก็เลียนอนที่นั่น นอนในห้อง นอนข้างท่านนั่นแหละ ก็นอนหลับไปตามเรื่อง

รุ่งเช้ากินข้าวกินน้ำเสร็จแล้วก็ไปลา บอกว่ามานี้ ๆ ก่อน ไปถึง ไขกุญแจเปิดหีบไม้เล็ก ๆ มึงเอาเท่าไรก็หยิบเอาไปเอง อาตมานี้มัน คนนิสัยไม่ค่อยมักได้ จะเอาไปสัก ๑๐ บาท เงินสมัยนั้นก็ยังมีธนบัตรใบ ๑๐ หลายใบ เป่าไม่ได้เอามาก เอาสตางค์ไป ๕ บาท ใ้เงินบาท ๆ นั้น ๕ บาทท่านยิ้ม เอาเท่านั้นหรือ บอกว่าครบพอแล้วเท่านี้ พอลงมาแล้วก็นึกว่า แหม...กูถ้าเอาสัก ๑๐ บาทก็ดี นึกเสียใจว่าเอาน้อยไปจะเอาเท่าไรก็ได้ เอามาซื้อกางเกงสักตัวก็ยังดี

สมัยนั้นกางเกง ๑ ตัวก็ ๒ บาท เอามาเพียง ๕ บาทเท่านั้นเอง กลับไปเลย เรียกว่าจากกันหลายปีก็มาเจอกันคราวนั้นแหละ ๕ บาท ที่หลัง ก็ดีกันเรียกว่าดีกัน เจอกันแล้วก็ติดกันต่อไปไม่มีอะไร ชีวิตมันเปลี่ยนสภาพ เมื่อไม่อยู่วัดก็ต้องไปโรงเรียน พอไปฝากโรงเรียน เรียนหนังสือชั้นป.๑



## เข้าศึกษาในโรงเรียน

เมื่อเข้าโรงเรียนอ่านหนังสือเก่งกว่าเพื่อนแล้ว เพราะว่าอยู่บ้านนี้อ่านบ่อย ๆ คืออ่านหนังสือให้คนแก่ฟัง คนแก่บอกว่าไอ้หมามาณี ๆ เขาเรียกไอ้หมากันทั้งนั้น ไอ้หมามาณีชีอ่านหนังสือนี้ซิ เอาน้ำมาตั้งไว้ชั้นหนึ่ง เอาน้ำตาลโตนดมาวางไว้ ๒ - ๓ แว่น มึงอ่านค่อแห้งแล้วกินน้ำกับน้ำผึ้ง เราก็อ่านไปเสียงดัง ๆ พระอภัยมณี ลักษณะวงษ์ อ่านให้เขาฟัง พอค่อแห้งบอกว่าขอกินน้ำกินน้ำผึ้งก่อน เลยอ่านหนังสือคล่องเพราะเคยอ่านให้คนแก่ฟังบ่อย ๆ เข้าโรงเรียนนี้เรียกว่าในชั้นอาตมาอ่านหนังสือเก่งกว่าเพื่อน แบบเรียนเร็วเล่มหนึ่งอ่านมาจะจบเล่มแล้ว

ตอนมาอยู่โรงเรียนอ่านคล่อง...พ่อหนูลา พ่อปสาปูลี ที่นาตาหมอลอดตาไปหาเปี ตัวพระเอกในแบบเรียนเร็วเล่มหนึ่งไม่สมบูรณ์ทั้งนั้น หาเปี มือแม่ ตาบอกอย่างนั้นแหละ แต่ละตัวมันไม่ค่อยเรียบร้อยทั้งนั้น อ่านแล้วไม่ว่าอะไรสมัยนั้นไม่ค่อยคิด อ่านเฉย ๆ แต่เมื่อโตแล้วก็มานั่งคิดในเรื่องที่อ่าน ตาตีมือแม่ ตาหวังหลังโกง ตาไปเป่าปี่ หาเปี โอ้ย! คนไม่สมบูรณ์ทั้งนั้น ไฉนเสด็จในกรมท่านเขียนให้เราอ่านพอไปได้ทั้งนั้น แต่มันเรื่องดีทั้งนั้น พอนึกทีหลังมันเรื่องเป็นธรรมชาติทั้งนั้นในเรื่องอย่างนั้น ก็อ่าน ๑.๑, ๑.๒, ๑.๓ ขึ้น ๑.๓ ครูสอน ๑.๓ ยังอยู่ เดียวนี้มาอยู่กรุงเทพฯ คือมาฟังเทศน์ที่นี้หลายครั้งหลายหน แต่ตอนนี้แก่เต็มทีมาไม่ไหวแล้ว

ครูที่เคยสอนชั้นประถมนี้ยังอยู่ ๒ คน มาอยู่กรุงเทพฯทั้งนั้น อยู่กับลูกกับหลาน ได้พบได้ปะกันแล้ว นอกนั้นก็ตายไปหมดแล้ว ครูสอนมัธยมนี้ก็หมดแล้ว ครูมัธยมนี้ตายหมดแล้วไม่มีเหลือสักคนเดียว ตายหมด ครูประถมยังอยู่ ๒ คน ก็นึกถึงครูทั้งหลายที่เคยสอน ที่เคยอบรมบ่มนิสัยมา เล่าเรียนมาก็เรียนมาจนถึงมัธยม ก็ไปอยู่วัดอีก เพราะโรงเรียนอยู่ใกล้บ้านก็ไปอยู่วัด อาจารย์ก็กวตชัน กลางคืนอาจารย์ เทียวเดินดู ตะเกียงเล็ก ๆ ใส่น้ำมันแจกน้ำมันหมดเอามาแจกถือตะเกียง มาแจกให้เต็ม จุดอย่าจุดนอนนะ เรียนหนังสือนะ สิ่งไม่ใช่สิ่งเฉย ๆ ไปเดินตรวจอีก คนไหนนอนติดตะเกียงไว้จะเคาะประตู เออ..หลับแล้วหรือ ทำไมจุดตะเกียงนอน ดับตะเกียงเสียก่อน คอยว่าคอยเตือนแนะนำอยู่ สม่่าเสมอ ไม่ละเลย เด็กตั้ง ๔๐

### บทเรียนจากชีวิตวัยเด็ก

เป็นสิ่งที่ประทับใจอยู่ วันหนึ่งข่าวสารหมด พวกเรากลับมาจาก โรงเรียน เทียวปั่นต้นฝรั่งต้นมะพร้าว อะไรก็ได้ก็กินมันเรื่อยไป อาจารย์ บอกว่า ไ้พวกนี้มันเทียวปั่นต้นไม้ มันไม่หุงข้าวกิน ทำไมละวันนี้ไม่หุง ข้าวกินหรือ เทียวปั่นปายต้นไม้กันอยู่ ไม่มีข้าวสารครับผมอาจารย์ พอ บอกว่าไม่มีข้าวสาร ไม่พุดมากจับย่ามขึ้นสะพายป่าแบกร่มไป คือลำป่านี่



มันอยู่ใกล้ชายทะเล เมืองสมัยนั้นมันอยู่ใกล้ชายทะเล ท่านก็ขึ้นมาประมาณ ๑๕ กิโลเมตร ถึงบ้านเดิมของท่าน บ้านพวกเด็กที่อยู่วัด ไปเที่ยวบอกชาวบ้าน เด็กมันไม่มีข้าวสารจะหุงแล้ว ไปบอก ๆ บอกได้ ๓ - ๔ กระสอบ ถ้าคิดเวลานี้ก็ราว ๒ กระสอบป่าน บรรทุกรถพาไปยื่นถึงข้าวสาร มาแล้ว ไร้ออนเซ็นี่พระบิณฑบาต พอได้แบ่งกันคนละนิดคนละหน่อย กินกันไปตามเรื่อง ท่านก็บอกว่าข้าวสารมาแล้ว อ้าว...พวกเรา ก็หุงหม้อใหญ่อีก ตักแบ่งคนละชาม ๆ

แกงที่แกงมากที่สุดก็คือผักนึ่งกับกะทิ มะพร้าวมันเยอะวัดนั้นแกงอื่นไม่มี มีแต่แกงผักนึ่งน้ำกะทิ ผักนึ่งน้ำกะทิ เด็ก ๆ อ้วนกันไปตาม ๆ กัน น้ำกะทิไขมันมันเยอะ แล้วผักนึ่งก็ปลูกไว้ในหนอง เก็บเท่าใด ๆ มันก็ไม่หมดสักที เก็บมาแกงหม้อใหญ่ไม่ค่อยมีอะไรหรรยกะปิ กะปิปลาไม่ใช่กะปิกุ้ง เอากะปิปลามาก่อนหนึ่งตำ ๆ ๆ ใส่ลงไป ในกระชอนเอาน้ำรดลงไป ให้ส่งแต่น้ำกำงไม้ให้ลงไปผักนึ่ง ตักแกงวงละชาม ๆ สนุกสนานกินอย่างนั้นแหละ

อาจารย์นี้ท่านสงสารเด็ก ถ้าท่านจะไปไหนจะพาใครไปจะถามว่า สอบซ่อมหรือเปล่า ถ้าไม่สอบกก็พาไป เด็กคนไหนสอบซ่อมท่านไม่พาไปไหน ถ้าเวลาสอบไม่พาไป ท่านคอยดูแลเอาใจใส่ เป็นตัวอย่างในชีวิตเหลือเกินทีเดียว ท่านสิ้นบุญไปแล้วหลายปีแล้ว แต่ว่านึกถึงแล้วมันประทับใจ ในความเมตตาอารีเอื้อเฟื้อแผ่ต่อศิษย์ที่อยู่ใต้ปกครอง

ของท่านเอาใจใส่จริง ๆ แม้เด็กนั้นออกไปจากวัดแล้วท่านก็ยังตามไปดู  
ไปแลไปแนะนำ พร้าเดือน ถ้ารู้ว่ามันเปลวไปตีหม้อเหล้าเมามายท่านก็  
เรียกมาตุมาสอน มาว่าตักเดือนแนะนำ อาจารย์สมัยก่อนนี้เป็นอาจารย์  
ที่คอยพร้าคอยเดือนตามสอนจริง ๆ ชีวิตของคนเรานั้นก็ดีขึ้น อยู่วัด  
เรียนหนังสือก็เรียนไป

ต่อมาเขาย้ายเมืองขึ้นมาอยู่ใกล้สถานีรถไฟ เมืองเดี๋ยวนี้อย่ามา  
ก็มีการย้ายโรงเรียนด้วย ชั้นแรกก็เรียนในวัดเพราะโรงเรียนยังสร้าง  
ไม่เสร็จ เรียนในวัด วันหนึ่งเพื่อนที่เรียนด้วยกัน ตายแล้ว...มันทำผิด  
อะไรก็ไม่รู้อาจารย์ในวัดนั้นออกมาเรียกต่อหน้าครูเลย เรียกมาถึงก็พูด ๆ  
แล้วพูดว่าไอ้มันทำผิดต้องขอเขียนหน้าชั้นหน่อย เอาไม้มาเสร็จเลย  
เขียนลูกศิษย์เขียนเลย ๕ ที ไอ้ฉันเอามือกำตะโพกไปนั่งต่อไป อาจารย์  
เรียกว่าตามมาเขียนถึงโรงเรียนเลย ต่อหน้าครูเลย ครูก็ไม่ว่าอะไร  
เพราะครูก็เคยเป็นลูกศิษย์ของท่านองค์นั้นเหมือนกัน เลยไม่รู้จะพูด  
อย่างไร ก็เขียนมันเสีย นี่สมัยก่อนมันเป็นอย่างนี้

แล้วอาจารย์เลี้ยงลูกศิษย์อยู่ที่วัดนี้ ลมมตีว่าลูกศิษย์เรียนจบ  
แล้วต้องไปเรียนต่อสงขลา พาลูกศิษย์ไปเองเลย ไปเที่ยวฝากวัดนั้นวัดนี้  
ในจังหวัดสงขลา เวลาไปนี่ต้องเอาข้าวสารไปด้วย ๑ กระสอบ เพราะว่า  
พระในเมืองสงขลาบิณฑบาตได้น้อย ข้าวสาร ๑ กระสอบ เรียกว่าสินบน  
ถวายสมภารก่อนเสร็จแล้วก็บอกว่าจะมาฝากลูกศิษย์ด้วย สมภารก็



ปฏิเสธไม่ออก ท่านเอาข่าวสารมาให้ด้วยตั้ง ๑ กระสอบ บอกว่า  
เอาไม่เป็นไรหรอก ก็ได้เรียนต่อ ท่านก็หมั่นไปเยี่ยมไปเยือน เอาปัจจัย  
ไปให้ ไปเอาใจใส่ดูแล เวลาเรียนจบชั้นที่ลงขลานั้น มันทันทีเพียง  
ม.๖ ไม่มี ๗ - ๘

บางคนก็ต้องมาเรียนกรุงเทพฯ รู้จักใครก็เขียนหนังสือฝากฝัง  
อะไรมา เอาใจใส่จริง ๆ พระอาจารย์ล้นก่อนเอาใจใส่ลูกศิษย์จริง ๆ  
คอยดูคอยแลตลอดเวลา เราไปอยู่วัดเหมือนกับไปอยู่กับพ่อคนที่ ๒  
เป็นทั้งพ่อเป็นทั้งแม่ เป็นทั้งอาจารย์ ให้ความอุปถัมภ์ค้ำชูในเรื่องอะไร  
ต่าง ๆ ทุกประการ ไม่เดือดร้อน ปัจจัยถ้าไม่มีก็ไม่เรียนท่าน บอกว่าโยม  
หรือคุณแม่ไม่ได้เอปัจจัยมาให้ เออ..มึงต้องการเท่าไร ต้องการ ๑๕ สดางค์  
ไม่ใช่มากมายอะไรสมัยนั้น ๑๕ สดางค์มันมีค่า ท่านก็บอกว่าเอาไปซื้อ  
สมุดซื้อดินลอซื้อนั่นซื้อนี่ให้ชดเชยไปก็ไม่เอาคืนหรอก ให้แล้วก็หมด  
กันไป ไม่ได้เอาคืนอะไร เป็นความเสียสละ

สิ่งเหล่านี้เป็นบทเรียนทั้งนั้น ได้เรียนมาในวัดจากพระทั้งหลาย  
ที่เคยเกี่ยวข้องกันในชีวิตเป็นบทเรียนทั้งนั้น เมื่อเด็กมันรู้ไม่ได้แต่  
เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่แล้วนึกย้อนหลังไปดู อ้อ!แห่มบทเรียนทั้งนั้นที่ท่านทำ  
กับเรา สอนให้เราเสียสละ ให้รักกันให้สามัคคีกัน ร่วมแรงร่วมใจกัน  
ทุกสิ่งทุกอย่าง ท่านสอนให้เราทำ ท่านทำให้เราดูเป็นตัวอย่าง  
ตลอดเวลา

เด็กบางคนลายมือไม่สวย ท่านยังบังคับให้เขียนลายมือไปส่งท่านทุกวัน ๆ วันละหน้ากระดาษ...เขียนลายมือ เข้าต้องเขียนลายมือให้ดูก่อน เขียนทุกวันจนกระทั่งลายมือคนนั้นสวย ท่านกวดย่างนั้น นี่มันเป็นเรื่องประทับใจ พระสมัยก่อนกับเด็กนี้ท่านเอจจริงเอจจัง ช่วยเหลือเจือจุน เด็กก็ต้องเคารพนับถือ ถ้าว่าท่านไปดูไปว่าเรื่องอะไรต้องทำตาม เพราะว่าซาบซึ้งในความเคารพ ในความที่ท่านทำกับเรามาตั้งแต่เด็ก ๆ น้อย ๆ นี่เรื่องอย่างนี้เป็นของเก่าเอามาคิดดู นึกดูแล้วมันเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความสบายใจในชีวิตว่า แหม...เรานี่หุดหวิดมาหลายครั้ง มันหุดหวิดจะลำบาก

คราวหนึ่งต้องข้ามเรือ ออกจากวัดนี้ต้องข้ามเรือทุกวัน ๆ ไปเรียนหนังสือ เรื่อนั้นเขาเรียกว่าอีโป้ง ลำมันลั่นเล็กนั่งได้ไม่กี่คน วันนั้นลงมากไปหน่อย คว้าเลยเรือล่ม อาตมาอยู่ในนั้นด้วย ว่ายน้ำยังไม่เป็น เวลานั้นยังไม่ได้เรียนวิชาลูกเสือ ว่ายไม่เป็น จมลงไป แท้มันไปแตะอะไร นิดหนึ่งเหมือนกับตอไม้ยื่นเท้าเดียว ยืนอยู่เท้าเดียวมือพุงไว้ น้ำเตียมนี้พอดีตรงคางพอดีเอามือทำไว้อย่างนี้ ถ้าพลาดลงไปก็จมแหละ เรายังว่ายน้ำไม่เป็น จะอยู่อย่างนี้จนเพื่อนมาช่วยได้ เอาขึ้นไป

นึกในใจว่า แหม!กูถ้าไม่ได้ไ้ตอไม้ันตายแน่วันนี้ แล้วมันก็เหยียบลงบนตอพอดีเลยด้วยนะ ไ้เท้าขวามันเหยียบบนตอไม้ แท้ซ้ายมันก็ว่ายน้ำอยู่อย่างนั้นแหละ มันไม่ตาย มันทำท่าลำบากจะจมน้ำแต่



ก็ไม่จมนะ อยู่พอดี ๆ พอถึงปลายคางพอดี เพื่อนก็ลงไปเอาตัวขึ้นมาได้ เรียบร้อย ไม่เป็นอันตราย มันหวดหวิดอย่างนั้น ไม่เป็นไร เรื่องสมัยเด็ก ๆ นี่เอามานึกดูแล้ว เราเนี่ยมันหลุดรอดมาได้หลายครั้งหลายหน แต่ไม่เป็นไร ไม่อันตรายหนักหนา

ครั้งหนึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถม ไปเล่นบาร์เต๊ยวราวดึงข้อดึงอะไร มันก็ได้ดี อันนี้พอขึ้นไปแล้วมือหนึ่งจับไว้ จะตีไหนลงมาพอดีมือมันหลุดเลย มันหลุดถ้าหัวดำมันก็เรียบร้อยไม่ต้องมาเทคนิคให้โยมฟัง แต่ว่ามันไม่ได้เอาหัวลงมันเอาคางลง นี่แผลยังอยู่จนบัดนี้แหละ แล้วพินก็ทะเลเลย ริมฝีปากตรงนี้ยังมีแผลอยู่ทะเลเลย ไม่เป็นไร หวดหวิดคอหัก ไม่เป็นไร เอาคางลงคางรับ พินมันก็ดำตรงนี้แหละ ทะลุไป เวลากินน้ำรั่วออกทางนี้อยู่หลายวันกว่าจะมิดแผลได้

กลับไปบ้านโยมถามเป็นอย่างไร ฮี! เล่นบาร์เต๊ยว ไอ้เพื่อนมันก็รับอยู่นั่นแหละแต่มันรับไม่ทัน แต่บุญหนักหนาที่ไม่เอาหัวลง ไม่เอาหัวดำดินเอาคางลงดำดิน เลยอยู่รอดปลอดภัยไม่เป็นอันตราย เรื่องมันหวดหวิดจะแยะแต่มันก็ไม่แยะ มันเป็นบุญเป็นวาสนาอะไรอยู่บ้างเหมือนกัน ที่จะได้มีชีวิตมาได้ทำประโยชน์แก่พระศาสนา มาจนกระทั่งถึงบัดนี้

เอามาเล่าให้โยมฟังเสียหน่อยในวันคล้ายวันเกิด ที่จริงเรื่องมันยังมีเยอะ แต่ถ้าเล่าแล้วเรื่องมันก็ยาวไป เบ็ดเตล็ดยังมีอีกเยอะแยะ ก็นึกว่าจะเขียนสักทีมันก็ไม่ค่อยมีเวลาเสียที ถ้าเขียนทำให้เป็นเล่ม



เรียกว่าชีวิตในวัยเด็ก สภาพสังคมในสมัยนั้น บ้านเมืองสมัยนั้นเป็น  
อย่างไรมันก็น่าเล่าเพราะมันวุ่นวาย บ้านเมืองวุ่นวาย โจรผู้ร้ายชุกชุม  
ปล้นวัวปล้นควายฆ่าชาวบ้าน ปล้นกันยิงปืนกันดังสนั่นหวั่นไหว แต่ก็  
ไม่เป็นไร บ้านที่อยู่ไม่กระทบกระเทือน

คุณโยมบอกว่าเราไม่ต้องไปไหน เรามีบ้านเราต้องอยู่บนบ้านเรา  
ไม่ต้องหนีไปไหน ไม่ต้องไปนอนในกอไฟ นอนบนบ้าน ถ้ามันมาก็ค่อยว่า  
กันไปแต่ก็ไม่มีใครมาเพราะอะไร เพราะอาศัยธรรมะ มานึกได้ทีหลังว่า  
อ้อโยมประพடுத்தธรรม โยมผู้ชายนี้ประพடுத்தธรรมสำคัญก็คือว่า เอื้อเพื่อ  
เพื่อแม่แก่คนทุกคนที่พบปะ ใครมาบ้านให้กินอาหารให้หลับให้นอน  
ต้องการควายไถนาให้ควาย ต้องการวัวให้วัว ต้องการให้ช่วยเหลืออะไร  
ไปช่วยเหลือ เสียเป็นที่รักของคนทั่วไป แม้โจรมันก็เกรงใจถ้ารู้ว่าวัวใคร  
พอบอกว่าของโยมนี่ มันบอกว่าไถนี้ไม่ต้อง อย่าไปยุ่งของแกเราจะเอา  
เมื่อไหร่ก็ได้ เอาไปใช้เมื่อไหร่ก็ได้ อย่าไปลักของแกเลย ไปเอาของคน  
ที่ไม่เคยให้ใคร คนตระหนี่แล้วถูกขโมยเอาหมด ไม่มีเพื่อนมันเอาหมด  
แต่ถ้าเคยให้เคยอะไรมันก็ไม่เอา โดยอาศัยธรรมตามสมควรจึงอยู่รอด  
ปลอดภัย เวลาที่จบเสียแล้ว ความจริงยังมีเรื่องจะเล่าต่อไปอีก

ดังที่แสดงมาก็พอสมควรแก่เวลา ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้





.&.

ဝၣ်မးမိၣ်ၵဲၣ်ခဲၣ်ပိၣ်ပုၣ်



ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็นหลักคำสอน  
ในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจ  
ฟังด้วยดี อย่าไปนึกถึงอากาศที่มันร้อน

คือนึกเรื่องร้อนมันก็ร้อน ถ้านึกว่าไม่ร้อนมันก็ไม่ร้อน นั่งเฉย ๆ  
ไม่ต้องไปพัดมันให้มันวุ่นวายเหนื่อยเปล่า ๆ พัดมันก็เหนื่อย เหนื่อยมัน  
ก็ร้อนอีก ร่างกายเคลื่อนไหวมันก็ร้อนอีก ถ้านั่งเฉย ๆ มันจะไม่ร้อน  
คิดถึงเรื่องที่จะฟังธรรมะ เราไม่คิดถึงเรื่องร้อน ก็จะได้นั่งสบาย เหนือ  
มันออกกันไปตามเรื่องตามธรรมชาติของร่างกาย แล้วมันก็หายแห่งไป  
ตามเรื่องของมัน เรามาศึกษาธรรมะกันดีกว่าจะได้ เกิดความสงบใจ  
จะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป



## กฎของธรรมชาติ

วันอาทิตย์นี้ร้อน หน้านี้เป็นหน้าร้อนก็ร้อนไปทั่ว วันก่อนนี้ไปจังหวัดเลย ไปเครื่องบินลงที่อุดรฯ แล้วก็นั่งรถไป ๒ ชั่วโมงถึงตัวเมือง ก่อนเข้าถึงตัวเมืองเห็นเสาไฟฟ้าที่เป็นคอนกรีตหัก หักเป็นแฉกตั้งหลายต้น แล้วก็ดูบ้านเรือนประชาชนแถวนั้นไม่มีหลังคา ลังกะลิวพลิวหายไปครึ่งหลังบ้าง หายไปหมดบ้าง ถามว่าทำไมเป็นอย่างนี้ เขาบอกว่าลมพัดแรงทำให้เสียหาย

หน้าร้อนนี้มักจะมึลมแรงบ่อยๆ ตามในทุ่ง ลมแรงมันก่อขึ้นในทุ่งนั่นเอง ก่อขึ้นอย่างรวดเร็วแล้วก็พัดไปแผ่ลิบเดียว บางทีก็ไม่ถึง ๑๕ นาทีมันก็หายไป หายไปในทุ่ง นี่เรื่องของธรรมชาติมันเกิดขึ้นมาอย่างนั้น เรียกว่าเป็นเรื่องแปลกประหลาดได้เหมือนกัน

แต่ว่าที่จริงแล้วมันไม่ใช่ของแปลก มันเป็นปรากฏการณ์ของธรรมชาติซึ่งเรายังศึกษาไม่ละเอียด ว่าอะไรมันเป็นอะไรในเรื่องเกี่ยวกับเรื่องนั้น นักอุตุนิยมวิทยาเขาก็คงจะศึกษาอยู่เหมือนกัน ว่าอะไรเป็นเหตุให้เกิดลมอย่างนั้นขึ้นมา เราไม่ต้องศึกษาละเอียดแต่รู้ไว้ว่ามันอาจจะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ก็ได้ เรื่องแปลก ๆ นี่ก็เกิดขึ้นขึ้นได้

ครั้งหนึ่งเขานิมนต์ไปเทศน์ที่วัดตะพานหิน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร คือนายจำตำรวจนอกราชการคนหนึ่งไปชุดศพพวกที่ไป

ตายครึ่งไปทำถนนไปเพชรบูรณ์ เขาฝังไว้ตามนาตามทุ่ง ตามโคก  
 แกไปเที่ยวซูดมาหมด เอามารวมกันเข้าแล้วก็จะทำงานศพ ทำบุญอุทิศ  
 ไปให้...งานใหญ่ นิมนต์อาตมาไปเทศน์ในงานนั้นด้วย ขณะที่ยังไม่ถึง  
 เวลาเทศน์ ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตรในสมัยนั้นมาถึง เข้ามากราบ  
 แล้วก็นบอกว่า “ในการเทศน์วันนี้ใครจะขอร้องสักอย่างหนึ่ง”

“ได้ เจริญพร ขออะไร” ท่านว่า “ขออย่าพูดว่าพวกนี้ไปตาย  
 เพราะท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม เกณฑ์ไปทำถนนไปเพชรบูรณ์”

ก็ตอบท่านว่า “เมื่อขอจะไม่พูดก็ได้” แต่ว่าทำไมให้พูดนี้ไม่เคารพ  
 ความจริง ถ้าไม่เคารพความจริงอาตมาเกรงว่าผีมันจะโกรธ แล้วก็อาจ  
 จะเกิดเรื่องอะไรที่ประหลาด ๆ ขึ้นมา ความจริงไม่ต้องขอก็ได้อาตมารู้ว่า  
 จะพูดอย่างไร อาตมาไม่พูดให้ท่านจอมพลเสีย แต่จะพูดให้มีเกียรติ  
 ยิ่งขึ้นไป

ท่านบอกว่า “อย่าดีกว่า อย่าเอ่ยถึงเลยดีกว่า ไม่ไว้ใจอย่าเอ่ย  
 ถึงเลยดีกว่า”

อาตมาบอกว่า “นี่แหละคือการไม่เคารพความจริงมันจะเสียหาย”  
 ก็พูดไปอย่างนั้นแหละ

เมื่อถึงเวลาเปิดงาน มีคนกล่าวเปิดงานกล่าวจบเรียบร้อย พอ  
 ผู้ว่าฯ เข้าไปจะกดปุ่มเท่านั้นแหละ เกิดลมไม่รู้ว่ามันมาจากไหน พัดตึงตึง  
 ขึ้นมา ฝนเทจ๊ก ๆ ลงมาเลย ผู้ว่าฯ ต้องวิ่งหนีเลย วิ่งหนีขึ้นไปบนศาลา



ฝนตกชั่วโม่งครึ่ง น้ำในวัดท่วมถึงเข่าเลย ตกอย่างแรง ตกจึก ๆ ลงมาเลย อาตมาเลยว้า นี่แหละว่าแล้วฝัมนจะโกรธเอา มันเลยแสดงฤทธิ์เข้าให้จริง ๆ ผู้ว่าก็ขึ้นรถกลับเลยไม่ต้องเปิดโรงลิเก และโรงต่าง ๆ แม้แต่ กระโหลกและกระดูกลอยน้ำเพ่นพ่านไปหมด กระโหลกผีลอยน้ำช่วยกันเก็บมาวางใหม่ พอฝนหายก็ช่วยกันทำ จำตำราจริงนี้เขามีอิทธิพลพอสมควร เลยก็ทำกันต่อไป

พอถึงวันจะเผา เอาอีกแล้ว ท่านผู้ว่า มาอีกแล้วจะเริ่มพิธีเผาเดินเข้าไปจะไปทอดผ้าไตรพอจะทอด ดึง...เอาอีกแล้ว ผู้ว่าต้องวิ่งหนีทั้งผ้าไตรอีกครั้ง ฝนก็เทลงมาเหมือนวันก่อน ตกเปียกหมด บริเวณวัดน้ำเจิ่งถึงหัวเข่าอีกเหมือนกัน อาตมายังอยู่ในงานก็บอกว่า ว่าแล้วไม่เชื่อว่าเราไม่เคารพความจริงฝัมนโกรธ มันคงว่า แหม!เรามาทำงานเพื่อประเทศชาติจะให้พูดยกยอให้เกียรติสักหน่อยก็ได้ ยังไปห้ามพระไม่ให้พูดอีก เลยไม่ให้ผู้ว่าเกี่ยวข้องในงานนั้น ทอดผ้าไตรก็ได้ ไม่ได้ทอด ฝนตก วันนั้นก็ได้เผาตามที่ตั้งใจ เอามาเก็บกันใหม่ เผากลางคืนคนอื่นเข้าไปทอดแล้วก็เผากัน ฝนไม่ตก ตกเอาเมื่อตอน ๑๗.๐๐ น. ตอนจะเผาศพ จนกระทั่ง ๑๘.๔๕ น. ฝนจึงหยุด น้ำเจิ่งบริเวณวัดต้องรอไปเก็บกระดูกและอะไรต่ออะไรอีก รุนวายสับสน

อาตมาไปอยู่ในงานนั้นด้วย นิกรประหลาดใจมันเรื่องอะไรก็ไม่รู้ทำไมมันจึงเป็นไปอย่างนั้น มาคิด ๆ ว่าเรื่องธรรมชาติมันก็แปลก ๆ แต่ว่า

มันมาเกิดเหมาะแก่เหตุการณ์ที่ท่านผู้ว่าฯ จะเข้าไปเปิดงาน และผู้ว่าฯ จะเข้าไปวางผ้าไตรมหาบังสุกุลเลยวางไม่ได้ แปลว่าผีทั้งหลายที่อยู่ในบริเวณนั้นบอกว่า ท่านผู้ว่าฯ อย่ามายุ่ง ถ้าตะโกนออกมาเป็นเสียงก็คงจะได้ยินว่า ท่านผู้ว่าฯ อย่ามายุ่ง ท่านผู้ว่าฯ ก็ต้องไปเท่านั้นเอง มันก็เป็นอย่างนี้ อะไร ๆ มันก็ประหลาด ๆ อยู่อย่างนี้

### ทุกสิ่งเป็นอนัตตา

เรื่องต่าง ๆ ในโลกนี้เราอย่าไปคิดให้มันยุ่ง คิดแต่เพียงว่ามันเป็นปรากฏการณ์ของธรรมชาติ ไม่อยู่ในอำนาจของใคร เป็นอนัตตาคือ ไม่อยู่ในอำนาจของใคร ใครจะไปบังคับ ใครจะไปขอร้องอะไรมันก็ได้ มันเป็นไปตามเรื่อง

แต่ว่าเรื่องที่เป็นบุญเป็นกุศลก็มีเหมือนกัน เช่นในหลวงท่านเสด็จไปไหนนี่ บางทีก็ฝนตกหนักก่อนเสด็จถึง แต่พอจะเสด็จไปถึงฝนก็หยุดตก ไฟโปร่ง เรียบร้อย คนก็ได้นั่งเฝ้า ท่านก็ไปทำพิธีได้สะดวกสบาย บางทีก็ไม่ตกก่อนในหลวงเสด็จ แต่ว่าครึ้ม ๆ ทำให้อากาศครึ้ม ๆ ไว้ ทำให้ประชาชนกลัวเล่นไปอย่างนั้นเองแต่ว่าก็ไม่ตก พอในหลวงมาปฏิบัติงานเรียบร้อย เสด็จขึ้นรถกลับ เหมือนกับว่ามันอันอยู่อย่างนั้นแหละ ปล่อยเทลงมาเต็มไปหมดเลยทีเดียว นี่ก็เรียกว่าประหลาด



เหมือนกัน เขาก็มองไปในแง่ว่าเป็นบุญ เป็นกุศลเป็นบารมี เพราะว่ามันเป็นอย่างนั้นกับในหลวงปอย ๆ ในหลวงท่านมีบารมี คือท่านไปไหน ท่านอธิษฐานว่าอย่าให้มีอะไรเสียหาย อย่าให้เกิดความลำบากในการปฏิบัติงาน ให้อะไรพระลวตมนต์ อธิษฐานทุกวันทุกคืน แล้วมันก็เป็นไปเช่นนั้นได้

คราวหนึ่งที่เชียงใหม่ ท่านจุลา ท่านไปเชียงใหม่ อาตมามารู้เอาเมื่ออยู่พิษณุโลก เลยโทรเลขบอกทางเชียงใหม่ บอกท่านผู้ว่า ให้เชิญพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์มาปาฐกถาที่พุทธสถานแล้วอาตมาก็กลับไปคืนนั้นฝนตกอยู่ที่สันป่าข่อย ใครเคยไปเชียงใหม่รู้ แล้วตกอยู่ที่วัดพระสิงห์ที่เชิงสะพานนวรัตน์ วัดอุปคุตที่พุทธสถานตั้งอยู่นั้นไม่ตก ครีมน้อยอย่างนั้น แล้วคนไม่ใช้น้อยในอาคารนี้เต็มแน่น ยืนอยู่ข้างนอก นั่งอยู่ข้างนอก เต็มแน่นเลย ถ้าฝนตกละก็เกิดเรื่องใหญ่เลย ไม่รู้จะไปทางไหน ก็คงจะเปียกปอนกัน ท่านจุลา ก็แสดงปาฐกถาไปตามเรื่อง ไม่มีอะไรเสียหาย

เวลาอาตมาขึ้นเปิดการแสดงปาฐกถา ก็พูดเปรย ๆ ว่าฝนฟ้าจะตกก็ไม่ว่าแต่ทำให้ไปตกที่อื่นอย่ามาตกที่ตรงนี้ เพราะว่าคนเขาจะทำความงามความดีกัน ก็ไม่ตก ไม่ตกเลย ไม่รู้ว่าบุญใคร แต่ว่าฝนก็ไม่ตกตรงนั้น แต่ว่าพอท่านจุลาแสดงปาฐกถาจบลงแล้ว นั่งรถ ปิดประตูโครมออกจากพุทธสถาน พอพ้นประตูพุทธสถานเท่านั้นแหละ ตกจ๊ก ๆ เลย



เหมือนกับว่าอันไว้อย่างนั้น เทใหญ่ลงมาเลย มันก็แปลกประหลาดเหมือนกัน เรียกว่าไม่ตกในเวลานั้น

คราวหนึ่งไปเทศน์ที่อำเภอสารภี ฝนตกมาก เอ...จะเทศน์อย่างไร ฝนตก ๆ อย่างนี้ใครมันจะมา อีก ๑๐ นาทีจะถึงเวลาเทศน์ ฝนหยุดตกก็มาฟังกันสบาย ๆ เรียบร้อยไม่ตกเลย พอเก็บเครื่องอะไรต่ออะไรขึ้นเรียบร้อย สติ๋นทรอกจากบริเวณพื้นไปนิดหน่อย เทลงมาจ๊ก ๆ อีกเหมือนกัน เลยบอกว่ามันก็รู้จักกาลเทศะเหมือนกัน เวลาพระเทศน์ไม่ตก ไม่รบกวนใครให้ลำบากพ้นจากนั้นแล้วจึงตก เป็นอย่างนี้มีบ่อย ๆ หลายครั้งหลายหนแล้ว เป็นอย่างนั้น

แต่ว่าบางครั้งพูดกันไม่ค่อยจะรู้เรื่องเหมือนกัน แต่ก็ไม่ได้ทหนักหรอก ปรอย ๆ นิดหน่อย ไม่ถึงกับจ๊ก ๆ อะไร ยังพอแสดงธรรมได้ แล้วถ้าตกก็ไม่หนี ยืนเทศน์กลางฝนเหมือนกัน เคยไปพัทลุงที่อำเภอควนขนุน ฝนตก เลยบอกว่าไม่เป็นไรญาติโยมอย่าหนี ฉันจะยืนเทศน์อยู่กลางฝนนี่แหละ แล้วก็เทศน์ ฝนก็ตกไป เรายังเทศน์ไป ญาติโยมก็กางร่มฟังกันไป แต่ว่าพระไม่มีร่มก็เปียกปอนไป ไม่เป็นไรเมื่อจะตกก็ตก แต่เราไม่หนีฝน เราสู้กะมัน ญาติโยมอย่าหนีนะ ฉันก็ไม่หนี วันนี้น้อมเปียกเลยเทศน์กันจนฝนหยุด ฝนหยุดพอดี

นี่เรื่องของธรรมชาติไม่ใช่เรื่องอะไร เอามาแล้วสู้กันฟังเพื่อให้เห็นว่าเรื่องของธรรมชาตินั้นเป็นเรื่องไม่เที่ยง ไม่มีใครจะไปบังคับได้



ขอร้องก็ไม่ได้ ทำอะไรก็ไม่ได้ มันเป็นไปตามเรื่องของธรรมชาติ แม้จะมีเจ้าหน้าที่ทำฝนเทียม บางทีทำแล้วไม่ตกในที่ที่ต้องการ ลมมันเกิดแรงขึ้นมาพัดเมฆพันไปเสีย ไปตกเสียที่อื่นเสียก็มี ได้ประโยชน์แก่คนอื่น แต่คนที่ต้องการน้ำกลับไม่ได้

อันนี้เป็นเครื่องชี้ว่า บางครั้งเราต้องการมันก็ไม่ได้ แต่บางครั้งเราไม่ต้องการมันกลับได้ เราจะเอาสิ่งหนึ่งมันไม่ได้แต่มาได้อีกสิ่งหนึ่งรวมความว่าไม่มีอะไรที่จะสมใจของใครเสมอไป มันไม่มีอะไรสมใจเราได้บ้างเสียบ้าง ได้ดีบ้างได้เสียบ้าง ได้น้อยบ้างได้มากบ้าง มันเป็นเรื่องธรรมดา

### ธรรมะมีไว้แก้ไข

ถ้าเรารู้กฎธรรมดาข้อนี้ไว้เราก็พอปลงพอวาง เวลาทำอะไรเกิดขึ้นก็ปลงได้ วางเฉยได้ คือคิดได้ว่าธรรมชาตินั้นเป็นอย่างนี้ เราอย่าไปทุกข์ร้อนกับธรรมชาติเลย มีอะไรสูญไป เสียไป ก็ยอมมันเสีย ไว้ค่อยแก้ไขกันใหม่ ค่อยทำกันใหม่ต่อไป

เช่นบ้านพังไปก็ต้องสร้างใหม่ มันลำบากใจตอนที่ไม่มีเงินสร้างเท่านั้นเองแต่เราก็ต้องหามา เพราะว่าสิ่งทั้งหลายมันเกิดจากแรงงานจากการกระทำของเรา เราก็ต้องหาไว้ แต่ถ้าหาไม่ได้มันก็ลำบาก เพื่อ

ไม่ให้เกิดความลำบากจะอย่างไร พระพุทธเจ้าท่านก็สอนหลักให้เราจำไว้เพื่อพิจารณา คือให้จำไว้ว่าสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง

### สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง

เรื่องความไม่เที่ยงนี้ได้ประโยชน์มาก ถ้าเราใช้เป็น สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง เวลานี้เราทำงานได้แต่ว่าวันหนึ่งอาจจะทำไม่ได้ เวลานี้เรามีรายได้เดือนละเท่านั้นเท่านี้ แต่ว่าไม่แน่ว่ามันจะได้ดังนี้เสมอไป อาจจะเกิดไม่ได้ขึ้นมาก็ได้ มันมีตัวอย่าง

เรือบิน...บินไปบินมาปกติ ภูเก็ต - กรุงเทพฯ บินอยู่ปกติ นักบินก็เป็นคนเก่งมีความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริตด้วย แล้วก็บินมานาน รู้ภูมิประเทศดี อ้าว!บินไปบินมาร่วงลงไปแล้ว ไปกองอยู่บนภูเขาแล้ว นักบินก็ตาย พนักงานก็ตายไป ทุกคนตาย เด็กที่ทำงานบนเรือบินที่เรียกว่าผู้รับใช้ในเรือบินก็ตายไป

คนที่ตายนั้นมีอยู่คนหนึ่งเขามาวัดนี้อยู่เสมอ ว่างเขาก็มาวัดซื้อข้าวซื้อของมาถวายพระ มาทำบุญสุนทานก็แสดงว่าเป็นคนที่ไม่ประมาทอยู่ในเรื่องนี้ แต่ว่าผลที่สุดหนูคนนั้นก็ถึงแก่กรรมไป พ่อแม่ก็ยังมาทำบุญอยู่ วานนี้ก็มา เข้านี้ก็มา ความจริงจะขอศพมาเผาที่วัดนี้ แต่บริษัทเดินอากาศเขาบอกว่าอย่าแยกไปเลย บริษัทจะตัวเอง จะทำที่วัด



พระศรีมหาธาตุฯ แล้วจะไปเผาที่วัดธาตุทอง แล้วก็มีหนูคนหนึ่ง พ่อเขามาฟังเทศน์อยู่ที่วัดนี้เป็นประจำทุกวันอาทิตย์ พ่อเรียนจบยังทำงานไม่ครบเดือนด้วยซ้ำไป ไปปฏิบัติงานก็เลยตามไปด้วยเหมือนกัน พ่อแม่มักจะเสียใจว่าเข้าทำงานได้นิดเดียวก็ตายไปเสียแล้ว มันเป็นเรื่องธรรมดาที่เราไม่คาดฝันว่ามันจะเกิดมันก็ต้องเกิด มันเป็นไปอย่างนั้น อะไร ๆ ที่เราไม่คิดไม่ฝันนี้ มันเกิดแก่เราได้ เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้เราคิดว่ามันไม่เที่ยง มันอาจจะเปลี่ยนแปลง เป็นอะไรไปก็ได้

ในตัวเราที่เราไม่รู้ว่าจะป่วยด้วยโรคอะไร? เมื่อใด? หรือว่าจะเกิดอะไรขึ้นแก่ตัวเรา เราจะมีชีวิตยืนยาวไปได้สักเท่าใดเราไม่รู้ ไม่รู้ว่าข้างหน้าจะมีอะไร แม้พวกหมอดูที่ทำนายทายทักก็ไม่สามารถจะทายอะไรได้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นแก่ตัวของตัว แก่ครอบครัวของตนหรือแก่คนทั้งหลายที่ไปนั่งดูหมอดูก็ทายไม่ได้ นอกจากว่าไปตามเรื่องถูกบ้างผิดบ้างกันไปตามเรื่อง

ในหนังสือพิมพ์เขาก็มีหมอดูเหมือนกัน อาตมาก็ลองอ่านเพื่อพิสูจนบ้าง เช่นว่าคนเกิดวันนั้น ๆ จะเป็นอย่างนั้น จะเป็นอย่างนี้ อาตมาเกิดวันพฤหัสบดีก็เลยอ่านดูว่าจะเป็นอย่างไร เขาทายว่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ มันก็ไม่ใช่ลัทธิ ไม่ได้ตรงตามที่หมอบอกว่า บางทีจะได้ลาง...เอออย่างนี้มันค่อยยังชั่วหน่อย บางทีมันก็ได้อยู่เหมือนกันแต่ว่าไม่ใช่ลางของตัวเป็นลางที่เขาเอามาทำบุญ บำรุงกิจการนั้นก็กิจการนี้

เขาก็มาให้อยู่บ่อย ๆ ก็ตรงกับหมอย่อยน้อย เรื่องอื่นที่ว่าอย่างโน้น  
อย่างนี้ให้ระวังเรื่องนั้นเรื่องนี้แต่มันก็ไม่มื่ออะไรเกิดขึ้น เราจะไปเชื่อหมอ  
นักก็ได้

แต่ก็ตีเหมือนกันถ้าเขาเตือนเราว่าจะเกิดอันตราย เราจะได้  
ระวัง หรือว่าเขาเกิดว่าจะมีลาภก็อย่าไปยินดีล่วงหน้าพอถึงเวลาแล้ว  
ไม่ได้ก็จะเสียใจว่า แหม...หมอย่อยจะได้ไม่เห็นได้เลย หมออะไรก็ไม่รู้  
ทายผิด ไม่ได้เรื่องอะไร ไปโทษหมออีกอย่าไปโทษเขา หมอเองก็ไม่รู้  
เหมือนกันว่าจะอะไรเป็นอะไร แต่ว่าเราบอกตัวเองไว้ว่าอย่าไปเชื่อนักเพราะ  
สิ่งทั้งหลายไม่ได้เป็นไปตามที่ใคร ๆ ว่า มันเป็นเรื่องที่เป็นไปตามธรรมชาติ

ฝนจะตก แดดจะออก ลมพายุจะเกิด อะไรจะเกิดนี้ไม่มีใครรู้  
ไม่ได้เตรียมตัวไว้ เช่นว่าทางภาคเหนือนี้ เดือนเมษายนมักจะมีลูกเห็บ  
ตกลงมา ถ้าไปตกลงในไร่ยานี้มันเสียหาย ไปยาทะลุหมด ราคาที่ตก  
เจ้าของสวนก็ไม่รู้ว่าลูกเห็บจะตกแต่ถ้ารู้ก็ทำอะไรไม่ได้ ถ้ารู้ว่าลูกเห็บจะ  
ตกจะทำปะรำไปกันไร่ยากี่ทำไม่ไหว เหมือนเอาหญ้าคาไปมุงทุ่งนี้มุงไม่ไหว  
มันก็ต้องปล่อยไป มีอะไรเกิดขึ้นก็ต้องปล่อยไป

ในชีวิตเราแต่ละคนนี้ก็เหมือนกัน เดี่ยวอาจจะเป็นอย่างนั้น อาจ  
จะเป็นอย่างนี้ แต่ถ้าเป็นในทางร้ายเราก็ว่าเคราะห์ร้าย ถ้าเป็นไปในทางดี  
เราก็ว่าเคราะห์ดี เป็นอย่างนั้น ในสิ่งที่ดีเราชอบ แต่ถ้าสิ่งไม่ดีเราก็  
ไม่ชอบ เราชอบก็เป็นทุกข์ในภายหลัง เราไม่ชอบมันก็เป็นทุกข์ทันที



## ไขปัญญาพิจารณาสิ่งทั้งปวง

ทางที่ลูกนั้นควรจะเป็นอย่างไรคืออย่าไปชอบมันเข้า อย่าไปชังมันเข้า เพราะถ้าเราไปชอบมันก็จะเป็นทุกข์ ไปชังเข้าก็เป็นทุกข์เหมือนกัน แล้วจะทำใจอย่างไร

ทำให้มีปัญญา ให้รู้ว่าสิ่งนี้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา แต่ว่าสิ่งนี้ไม่เที่ยงมันอาจจะเปลี่ยนแปลงเป็นอะไรไปอีกก็ได้ เพราะฉะนั้นอย่าไปยึดถือ อย่าไปดีใจ อย่าไปภูมิใจกับสิ่งเหล่านี้ ให้นึกแต่เพียงว่า สิ่งหนึ่งเกิดขึ้นตั้งอยู่ชั่วขณะหนึ่ง แล้วมันก็เปลี่ยนแปลงไป ไม่มีอะไรในโลกนี้ที่จะคงทนถาวรอยู่ในสภาพเดียวแม้สักขณะเดียว อันนี้ถึยิบ เรียกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างถึยิบอยู่ตลอดเวลาแต่ที่เรามองไม่เห็น เพราะคลื่นมันไวมาก มันไวจนเรามองไม่เห็น เราเลยเข้าใจผิดนึกว่ามันเป็นอันเดียว

เช่น คandles ที่ขึ้นจากปล่องโรงสีหรือโรงอะไรก็ตาม เราเห็นว่ามันขึ้นดำไปเราก็นึกว่ามันเป็นอันเดียวกัน ความจริงไม่ได้เป็นอันเดียวกันหรือสายเดียวกัน แต่ว่ามันถึเหลือเกินจนเราไม่รู้ได้ หรือว่าไฟฟ้าที่ติดอยู่ในหลอดนี้ ถ้าเรามองด้วยสายตาธรรมตา ก็มองว่ามันติดอยู่อย่างนั้นตลอดเวลา ความจริงมันไม่ใช่อย่างนั้น มันเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา มันหมุนเร็วจนเราจับไม่ทัน เราจึงเห็นว่ามันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

พระพุทธเจ้าท่านจึงสอนว่า สิ่งทั้งหลายมันเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เรากำหนด  
 รู้ไม่ได้ว่ามันมีความเปลี่ยนแปลง แต่ให้ใช้ปัญญาพิจารณาอย่าง ละเอียด  
 เราก็จะรู้ว่ามันมีการเปลี่ยนแปลง ไหลวนอยู่ตลอดเวลา เมื่อ สิ่งใดไหล  
 วนอยู่เราก็จะไปยึดถือมันก็ได้ ไปจับเอาตอนใดตอนหนึ่งก็ได้

### มีความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

คนเราที่มีความทุกข์ความเดือดร้อนใจก็ตรงนี้ ตรงที่เข้าไปยึดถือ  
 ว่าเป็นของตัวเอง เข้า เป็นของฉัน เข้า พอเข้าไปยึดถือมันก็เป็นทุกข์ไปทันที

แต่ถ้าเรามีปัญญาเราจะไม่เข้าไปยึดถือ เรามองมันด้วยปัญญามอง  
 ว่ามันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกฎ  
 เกณฑ์ของธรรมชาติ เราจะไปจับเอาตอนใดตอนหนึ่งว่าเป็นตัวเป็นตน  
 ที่แท้จริงหาได้ไหม มันเป็นกระแสที่ไหลไปอยู่ตลอดเวลาไม่ใช่เฉพาะแต่  
 สิ่งนั้น แม้แต่ตัวเราเองนี่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะถ้ามันไม่เปลี่ยนแปลง  
 ก็หยุดนิ่ง สิ่งใดหยุดนิ่งสิ่งนั้นไม่มีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอะไร

พัดลมหยุดนิ่ง มันก็ไม่ได้เรื่องแล้ว ไฟฟ้าหยุดก็ไม่มีแสงสว่าง  
 รถหยุดเครื่องหยุด มันก็ตายแล้ว นาฬิกาหยุดมันก็เดินไม่ได้แล้ว  
 โลกหยุดก็คงจะยุ่งกันใหญ่ ถ้าโลกนี้หยุดหมุนก็จะยุ่งกันใหญ่ ดวงอาทิตย์  
 หยุดเดินก็จะยุ่งกันใหญ่ มันยุ่งทั้งนั้น



เพื่อไม่ให้ยุ่ง มันก็หมุนเวียนกันอยู่ตลอดเวลา ไม่ได้อยู่ที่จุดเดิมตลอดไป อาจจะเคลื่อนไปที่ละนิดทีละหน่อย จากจุดนี้ไปสู่จุดนั้น ความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงอันนี้เป็นเรื่องของธรรมชาติที่เราควรจะได้พิจารณาไว้เพื่อเอามาเป็นเครื่องเตือนจิตสะกิดใจ

### ทำจิตให้เป็นอนุสัย

ที่นี้พูดถึงสิ่งภายในคือสิ่งที่เกิดขึ้นในใจของเรา ถ้าเราสังเกตดูสภาพจิตใจของเราแล้วก็จะพบว่ามียะไรเกิดขึ้นแล้วก็หายไป เช่น ความรักเกิดขึ้นแล้วก็หายไป ความชังเกิดขึ้นก็หายไป ความโกรธเกิดขึ้นหายไป ความพยายามเกิดขึ้นหายไป ความโลภเกิดขึ้นหายไป ความหลงเกิดขึ้นหายไป

อะไรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มันก็เกิดดับ เกิดดับอยู่นั่นเอง ฝ่ายดีก็เป็นอย่างนั้น ฝ่ายชั่วก็เป็นอย่างนั้น คือฝ่ายกุศลมันก็เกิด ๆ ดับ ๆ ฝ่ายอกุศลมันก็เกิด ๆ ดับ ๆ แต่เราไม่ได้ศึกษาให้เข้าใจ เรานึกว่ามันมีอยู่ในใจของเรา หรือเรานึกว่ามันซ่อนอยู่ในใจของเรา มันยังไม่มีอะไร มันก็ยังไม่ออกมา การนึกเช่นนั้นไม่ถูกต้อง สิ่งนั้นไม่ได้ซ่อนอยู่ในใจของเรา ไม่ได้ตั้งอยู่ในใจของเรา แต่ว่าเรามีความไวต่ออารมณ์อย่างนั้นเพราะเราคิดเรื่องนั้นบ่อย ๆ เช่น



เราโกรธบ่อย ๆ จิตเราก็ไวต่อความโกรธ

ถ้าเรามีเมตตาบ่อย ๆ จิตเราก็ไวต่อความเมตตา

ถ้าเราโลภบ่อย ๆ หลงบ่อย ๆ จิตเราก็ไวกับสิ่งนั้น

การที่จิตทำอะไรแล้วทำบ่อย ๆ คือคิดบ่อย ๆ มันก็ไวต่อสิ่งนั้น  
สิ่งนี้เรียกว่าเป็นอนุสัย ‘อนุสัย’ หมายความว่าตกตะกอน คือมันตก  
ตะกอนอยู่ในตัวของเรา

คล้ายกับรางน้ำ ท่อระบายน้ำนี้ เราทำท่อระบายน้ำไปแล้วเรา  
มีบ่อไว้เป็นระยะ ๆ บ่อนั้นเพื่อให้มันตกตะกอน ขยะมาก็ตกลงใน  
บ่อนั้น ทราบมากจะตกลงในบ่อนั้น ไม่ไหลไปสู่ปลายทาง เขาเรียกว่ามี  
บ่อไว้เป็นระยะ ที่นี้ก็มีบ่อไว้น้ำก็ขังอยู่นิดหน่อย เราสามารถจะสูบน้ำนั้น  
ขึ้นมารดต้นไม้ได้ ชื่อเครื่องไคโรว์มาตัวหนึ่งก็ติดสายยางเข้า แล้วเอา  
ไปรดต้นไม้ในบริเวณหน้าร้อนให้มันชุ่มชื้น มีบ่อพักอยู่อย่างนั้น

ในจิตเรานี้ก็เหมือนกันถ้าเราโกรธบ่อย ๆ ความโกรธมันก็เพาะตัว  
ขึ้นในใจของเราคือว่าขังอยู่ในใจ เขาเรียกว่าเป็นอนุสัย ตกตะกอนอยู่ในใจ  
ไวต่อความโกรธ ไวต่อสิ่งนั้นไวต่อสิ่งนี้ คนเราทำอะไรมากมันก็เป็น  
อย่างนั้น แล้วเราก็สำคัญผิดว่าเราเป็นอย่างนั้น

ความจริงไม่ได้เป็นอย่างนั้นอยู่ตลอดเวลา มันสงบแล้วมันก็  
ไม่มี แต่ความเคยชินที่เราเคยกระทำ พออะไรมากระทบไม่เป็นที่ถูกใจ  
ความโกรธก็เกิดขึ้นทันที อะไรมากระทบเป็นที่ถูกใจ ความพอใจก็เกิดขึ้น



ทันที แล้วก็ไปติดพันยึดมั่นอยู่ในสิ่งเหล่านั้น อันนี้เป็นเพราะเราทำบ่อย ๆ ทำบ่อย ๆ เพราะเราเพลินไป เราประมาทไป เราไม่รู้ตามสภาพที่เป็นจริงว่าการกระทำอะไรบ่อย ๆ นั้นเป็นการเพาะนิสัยให้เรากระทำสิ่งนั้นง่ายขึ้น เช่นว่าโกรธบ่อย ๆ มันก็โกรธง่ายขึ้น เกลียดบ่อย ๆ มันก็เกลียดง่ายขึ้น สะเพร่าบ่อย ๆ มันก็กลายเป็นคนสะเพร่า ถ้าเราทำอะไรประณีตบรรจง ระมัดระวัง สิ่งเหล่านั้นมันก็เป็นไปในทางนั้น ชีวิตของเราเป็นอย่างนี้

### เป็นอยู่ด้วยจิตที่มีปัญญา

สภาพในจิตใจของเรานี้ก็เหมือนกัน โดยปกติจิตมันก็ว่างอยู่ ไม่มีอะไร ไม่มีอะไรเกิดขึ้น มันก็อยู่ธรรมดาของ มันสงบนิ่งอยู่ ไม่มีอะไร แต่ว่าอะไรมากระทบตา อะไรมากระทบหู มากระทบจมูก มากระทบลิ้น กระทบกายประสาท ความรู้สึกปรุงแต่งก็เกิดขึ้น เรียกว่าเกิดความรู้สึก พอรู้สึกแล้วก็เกิด ‘การปรุงแต่ง’ ว่าชอบสิ่งนั้นไม่ชอบสิ่งนั้น พอใจ สิ่งนั้นไม่พอใจสิ่งนี้ มันก็เกิดขึ้นในใจของเรา เราก็ไปยึดมั่นสิ่งนั้นว่าเป็นของเรา

‘มี’...อะไร ถ้าเราเข้าไปยึดถือ มันก็เป็นทุกข์เพราะความมี

‘ได้’...อะไร ถ้าเข้าไปยึดถือ มันก็เป็นทุกข์เพราะความได้

‘เป็น’...อะไร ถ้าเข้าไปยึดถือเข้าก็เป็นทุกข์เพราะความเป็นในสิ่งนั้น

อย่างนี้เขาเรียกว่า ‘ได้’ ไม่เป็น ‘มี’ ไม่เป็น ‘เป็น’ ไม่เป็น มันก็มีความทุกข์ มีความเดือดเนื้อร้อนใจ ท่านจึงสอนว่า ‘เป็น’ ให้เป็นในเรื่องนี้ พุทธตามภาษาก็อ่า ‘มิติลปะ’ ในการที่จะมี มิติลปะในการที่จะได้ มิติลปะในการที่จะเป็นในเรื่องอะไรต่าง ๆ

คนเราอาจจะเป็นนั่นเป็นนี่ เป็นข้าราชการ เป็นทหาร เป็นตำรวจ ได้เลื่อนยศฐาบรรดาศักดิ์ขึ้นไปเป็นอะไร ๆ ถ้า ‘เป็น’ ไม่เป็นแล้วมันก็เป็นอย่างนี้ ถ้า ‘เป็น’ เป็นไม่เป็นทุกข์อะไร ถ้าเราเป็นไม่เป็นมันก็เกิดปัญหาเหมือนกัน เทียววิ่งเต้นเพื่อขอให้ได้เป็น เรียกว่าเป็นด้วยความต้องการ มีความอยากก่อนที่จะได้เป็น เมื่อได้มาแล้วก็ยิ่งยุ่ง ยิ่งยึดถือใหญ่ในเรื่องนั้น ทำให้เกิดความทุกข์ทางใจต่อไป

ในทางธรรมะท่านจึงสอนว่าให้อยู่ด้วยจิตที่มีปัญญา เป็นอะไรก็เป็นด้วยปัญญา ได้อะไรก็ได้ด้วยปัญญา มีอะไรขึ้นมาก็กู้มันด้วยปัญญา จะไม่เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนใจ

### ธรรมะกับการแก้ไขปัญหาชีวิต

อันนี้เราลองมาถามตัวเราเองที่มีชีวิตอยู่ในชีวิตประจำวันว่า เราเป็นทุกข์ด้วยเรื่องอะไรบ้าง? เรามีปัญหาด้วยเรื่องอะไรบ้าง? ผู้ที่ปฏิบัติธรรมะต้องใช้เวลาว่างเพื่อพิจารณาปัญหาชีวิตในแง่สุข แง่ทุกข์ แง่ได้



แ่งเสีย แ่งมี แ่งไม่มี อยู่บ่อย ๆ เพื่อให้เกิดปัญญาารู้เท่ารู้ทันต่อสิ่งนั้น ตามสภาพที่มันเป็นอยู่จริง ๆ แล้วเราจะได้ไม่ต้องเป็นทุกข์อะไรมากเกินไป หรือถ้าจะเป็นก็เป็นนิดหน่อยเพราะยังตั้งตัวไม่ทัน แต่พอรู้สึกตัวขึ้นมา ก็ปรับตัวได้พอปรับตัวได้ ความทุกข์อันนั้นก็จางหายไปไม่ปรากฏแก่จิตใจของเราต่อไป อันนี้เป็นเรื่องที่ควรปฏิบัติในชีวิตประจำวัน แล้วเราจะได้อยู่อย่างเป็นสุข ไม่เกิดปัญหาสับสนวุ่นวายมากเกินไป

อันนี้เราก็ต้องถามตัวเองว่าเรามีความยุ่งใจอะไรบ้าง? มีความทุกข์ร้อนกร้อนใจในเรื่องอะไรบ้าง อย่าเอาแต่ทุกข์อย่าเอาแต่ร้อนใจ ให้รู้จักผ่อนคลายอารมณ์นั้น ๆ ไม่ใช่เอาแต่ทุกข์อยู่ตลอดเวลา เอาแต่กังวลใจอยู่ตลอดเวลา ถ้าเรามีอะไรเป็นเหตุให้กังวลใจแล้วก็นั่งกลุ่ม ๆ ๆ ๆ อยู่แสดงว่าไม่ฉลาดแล้ว ไม่ฉลาดในการแก้ไขปัญหาชีวิต ไม่ได้ใช้หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับแก้ไขปัญหาชีวิตของเรา พระศาสนาที่เรามีไว้ก็จะไม่เกิดประโยชน์แก่เรา ธรรมะที่เรามาฟังทุกวัน ๆ นี้ก็จะไม่เกิดประโยชน์แก่เราเพราะเราไม่หยิบไปใช้ เราไม่เคยใช้ จึงขอบอกให้เข้าใจว่า

เรียนธรรมะไว้เพื่อใช้แก้ไขปัญหาชีวิต ในชีวิตประจำวันเรามีปัญหาอะไรเกิดขึ้น เราก็ต้องใช้หลักธรรมะเป็นเครื่องแก้ปัญหานั้น ๆ อย่างว่าแต่นั่งทุกข์ นั่งร้อนใจ นั่งกังวลใจ เพราะถ้าทำอย่างนั้นมันไม่หายไปจากความทุกข์ ตัวเรายังทรุดโทรมทั้งกายทั้งใจ อะไร ๆ ก็เสื่อมลงไปตลอดเวลา

## ใช้ธรรมเป็นยารักษาปัญหาชีวิต

ถ้าหากว่าเราเรียนธรรมะไว้ เราก็ต้องพยายามหัดคิดว่าเรามีธรรมะไว้เพื่อทำอะไร เราเป็นลูกศิษย์พระพุทธเจ้าเพื่ออะไร พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ประโยชน์แก่ชีวิตของเราอย่างไร เราจะต้องตั้งปัญหาคถามตัวเองไว้บ่อย ๆ เพราะฉะนั้นเมื่อมีอะไรเกิดขึ้นก็เอาธรรมะมาใช้

เหมือนกับเรามียาอยู่ในตู้มากมายหลายขนาน ถ้าเราเกิดโรคอะไรขึ้นมาแล้วเราไม่ไปเอายาขนานนั้นมากิน ยานั้นจะเป็นประโยชน์อะไรแก่เรา เรานอนครางโอย...โอย ทั้ง ๆ ที่ยาอยู่ใกล้ ๆ เราไม่ใช้มันก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร เมื่อเรารู้สึกไม่สบายเราก็รู้ว่าเป็นอะไร ปวดหัวปวดท้อง หรือว่าเป็นอะไร ยามันมี ยาแก้ปวดหัวมี ทานเสียหน่อย อย่าทานให้มากเกินไป อย่าเป็นหมอเสียเอง ทานเข้าไปมาก ๆ มันก็เหลืออยู่ในร่างกาย ยานี้ถ้าเหลืออยู่ในร่างกายก็ไม่ได้เกิดคุณอะไร

ฉะนั้น ควรไปหาหมอ ให้หมอดตรวจรักษา หมอเขาให้ยามาพอดี เช่นให้มากินวันละ ๖ เม็ด ๒ วัน ก็เท่ากับว่า ๑๒ เม็ด มีอละ ๒ เม็ด ๓ มีต่อวัน ๑๒ เม็ด ๒ วัน ถ้าหายก็ไม่ต้องไปกินอีก ถ้าไม่หายก็ไปบอกให้เขารู้ว่า ยานั้นได้ทานแล้วแต่ยังไม่หาย หมอจะได้ตรวจใหม่ ให้ยาใหม่ต่อไป การให้อย่างนั้นเป็นหน้าที่ของหมอ แต่ว่าเรามียาสามัญประจำบ้าน เป็นยาขององค์การเภสัชกรรมของรัฐบาลซึ่งเขาทำไว้พอดี ๆ



แล้วก็มีคำอธิบายไว้เสร็จแม้นคนไม่รู้อะไรก็ใช้ได้ แต่ว่าก่อนใช้ต้องอ่านเสียก่อนว่า ยานี้ควรจะกินเวลาไหน กินสักเท่าไร แก้วไรคืออะไร แล้วเราก็กิน อย่ากินมาก กินมาก ๆ นึกว่าจะหายไวมันก็ไม่ได้ เราต้องกินแต่พอดี ๆ ตามที่เขาเขียนไว้

เมื่อกินแล้วกินนอนพัก ดูอาการต่อไปว่ามันจะดีขึ้นหรือว่ามันจะเป็นอย่างไร ถ้าหากว่ามันค่อยคลายลงไป เช่นปวดคลายลงไปอาการที่เป็นมันค่อยจางลงไป...ใช้ได้ เมื่อใช้ได้แล้วก็กินอีกสัก ๒ เม็ด ตามเวลา พอเห็นว่าหยุดแล้วก็ไม่ต้องกินอีกเพราะมันหยุดแล้ว เราก็อย่าไปกินเข้าเอาแต่พอดี ยานี้มันก็จะไม่เกิดโทษแก่ร่างกายของเราฉันใด

ในเรื่องธรรมะอันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ท่านตรัสไว้มากมาย เหมือนกับยาสำเร็จรูปที่เราควรจะหยิบมาใช้เป็นเรื่องเป็นราวไป อันนี้ต้องศึกษาต้องทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้ง จนสามารถหยิบใช้ได้ทันทั่วทั้งที่ เรามีไว้แล้วเราก็ใช้ได้ มีปัญหาอะไรควรใช้ยาอะไร ใช้ความคิดอย่างไร ใช้ปัญญาอย่างไร หรือควรทำใจของเราในรูปใด เพื่อให้คลายจากปัญหานั้น ๆ ลงไปนี่เราต้องเข้าใจใช้ แต่ถ้าเราไม่สามารถจะใช้ยาได้ เพราะมีปัญหาคลุ้มคลั่งเหลือเกิน ต้องไปหาผู้รู้ที่มีความเชี่ยวชาญในทางธรรมะมากกว่าเรา ก็คือไปหาพระ พระที่เราเคยมาฟังธรรมอยู่นั้นแหละ มาถึงก็มาปรึกษาว่าควรจะทำอย่างไร เมื่อวานนี้ก็มีลูกาพบุรุษคนหนึ่ง เขามาทูลบอกว่า “ไม่สบายใจ มาหาหลวงพ่อ”

“อ้าวดีแล้ว ไม่สบายใจมาหา ก็ดีแล้ว” เขาก็เล่าอาการให้ฟังว่า เป็นคนขี้ขลาด กลัวในเรื่องอะไร ๆ ต่าง ๆ มีความวิตกกังวล คิดมาก ในเรื่องนั้นเรื่องนี้ ก็อธิบายให้ฟังว่า ให้ลองคิดว่าเรากลัวอะไร เรา วิตกกังวลด้วยปัญหาอะไร สิ่งเหล่านั้นมันเคยเกิดแก่เราหรือเปล่า แล้ว เมื่อมันเกิดนั้น มันมีอะไรที่เราควรจะเป็นทุกข์ ที่เราควรจะร้อนใจ ถ้า ไม่เคยเกิดเรียกว่าเรานั่งฝันในเรื่องที่ยังไม่ถึงมากเกินไป

### ไม่สร้างมโนภาพให้ตนเอง

คนเรามักจะมีอารมณ์ฝัน คือเพ้อนั่นแหละไม่ใช่เรื่องอะไร เพื่อฝัน ไปว่าจะได้ไฉนนั้น จะได้ไฉนนี้ จะสร้างวิมานในอากาศอย่างนั้นอย่างนี้ไป ต่าง ๆ นานา เหมือนกับเพื่อนอนหลับแล้วลูกนั่งพัดลมให้พ่ออยู่ข้าง ๆ แมลงวันมันมาเกาะที่ศีรษะของพ่อ ไอ้ลูกชายก็คิดว่าไอ้แมลงวันตัวนี้ มันรบกวนพ่อมากไปหน่อย เดี๋ยวกูจะต้องทุบแมลงวันตัวนี้ให้ตายเลยทีเดียวนะ ไปเอาขวานมาถือไว้ คอยจ้อง พ่อแมลงวันมาตอมหน้าผากก็เงี้ยวขวาน ‘ป๊ป’ ตีหน้าผากพ่อ พ่อก็ตาย ตีแรง ๆ แมลงวันไม่ตาย แต่ว่าพ่อตาย นี่ก็เพราะว่าเขาไม่รู้ว่าจะใช้อะไรเป็นเครื่องมือปราบแมลงวัน เพียงแต่จะไล่มันก็พอแล้ว แต่เพราะความเขลาไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็เลยตีเอาพ่อซึ่ง กำลังนอนหลับอยู่ เกิดความเสียหายไป อย่างนี้ก็ไม่ได้



พวกนี้เป็นพวกฝันเฟื่องมากเกินไป จะเป็นนั่นเป็นนี่แต่ไม่ลงมือทำ ลักที่เอาแต่ความฝัน เหมือนคนซื้อหอยฝันเรื่อย ฝันเห็นเลขอย่างนั้น ฝันเห็นเลขอย่างนี้ อะไรไปต่าง ๆ นานา แล้วไปซื้อก็ไม่เคยถูกลักที่เพราะมันเป็นเรื่องเพ้อฝันไม่ใช่เรื่องจริงจังอะไร อย่างนี้มันก็มีอยู่เหมือนกัน คนเราอย่าไปเพ้อฝันอะไรให้มันมากมายเกินไป สิ่งใดที่มันยังไม่เกิดอย่าไปกลัวมัน สิ่งใดเกิดขึ้นก็อย่าไปตกใจแต่ควรจะใช้ปัญญาพิจารณาว่า สิ่งนี้มันเกิดขึ้นแล้วแก่เรา เราควรจะทำจัดมันโดยวิธีใด ต้องใช้ปัญญาเป็นเครื่องแก้ปัญหาละนั่น...พิจารณา

เช่นเรากลัวผี มีคนไม่ใช่น้อยกลัวผี เรายกต้องนึกว่าที่เรากลัวผี ๆ เคยเห็นผีบ้างไหม ลองไปถามใครต่อใครดูว่าเคยเห็นผีบ้างไหม ถามคนหนุ่ม..เคยเห็นไหม ถามคนวัยกลางคน...เคยเห็นไหม ถามคนแก่ว่าเคยเห็นผีไหม หรือว่าไปถามพระว่าเคยเห็นผีไหม เขาไม่เคยเห็น

อาตมาก็บวชมานานแล้วยังไม่เคยเห็นผีลักที่ ไปนอนในป่าช้า บอกว่า...มีอะไรก็มาคุยกันบ้างนะ กลางคืนนี้มีอะไรก็มาหรือว่าเรามานอนที่ของท่าน ท่านไม่ชอบ ท่านไม่ชอบใจก็มาปลุก บอกก็แล้วกันจะได้ลุกขึ้น ไปนอนที่ตรงอื่น ฮีไม่มีไม่มาบอก นอนหลับสบาย อากาศเย็นดีเสียด้วยนอนกลางแจ้ง หลับสบายในป่าช้ายุ้งก็ไม่ค่อยมี คือยุ้งมันไปบ้านหมดมันไปปลูก เหมือนคนเราออกจากบ้านไปเที่ยวบาร์ไปเที่ยวไนท์คลับ ตรงไหนว่างยุ้งมันไปตรงนั้น ตรงไหนมีคนมันจะกินอะไร ไม่มีคนนี่ เรายก



แอบไปนอนเจิบ ๆ ไม่จุดไฟจุดอะไร นอนหลับสบาย ยุ้งก็ไม่กัด ผีก็ไม่มา ตามเพื่อนที่นอนที่ต่าง ๆ กัน “เป็นใจเมื่อคืนเจอผีบ้างไหม”

“ไม่เห็นมาสักรายหนึ่ง” อันนี้แสดงว่ายังไม่เคยเห็นผี แล้วเราก็นึกว่าผีมี นึกเอาเอง เทียวฝันไปว่าผียูตรงนั้นผียูตรงนี้ แต่ว่าผีจริง ๆ ก็ยังไม่เคยเห็น

สมมติว่าผีมีจริง ผีนี้คงจะไม่ทำร้ายเรา มันจะทำร้ายเราได้อย่างไร ของไม่มีตัวจะทำร้ายได้อย่างไร สมมติว่าจะทุบหัวเรามันไม่มีเป็นวัตถุ เราจะเจ็บได้อย่างไร หรือว่ามันจะหยิกมันไม่เป็นวัตถุ มันจะหยิกได้อย่างไร มันจะแทงได้อย่างไร หรือจะฟันได้อย่างไร เพราะมันไม่เป็นวัตถุ เพียงแต่เคลื่อนไหว ก็มันเป็นลมเท่านั้นเอง แล้วเราจะไปกลัวทำไมกับสิ่งเหล่านั้น เรียกว่ากลัวไม่เข้าเรื่อง นั่งคิดนั่งฝัน กลัวไม่เข้าเรื่อง

บางทีกลัวไปว่า ผีจะมาทำอย่างนั้นทำอย่างนี้ อันนี้เขาเรียกว่า “มโนภาพ” คือภาพที่เราสร้างขึ้นเอง สร้างขึ้นเองแล้วก็กลัวเอง วังเอง ตกใจเอง สร้างขึ้นทั้งนั้น ใจเรามันหลอกตัวเราทำให้เกิดความหวาดกลัวอย่างนั้น แต่ถ้าเราไม่หลอกตัวเราโดยเราพูดว่า โอ้ย!กลัวอะไร พอเกิดความกลัวขึ้นก็ตั้งปัญหาถามว่า กลัวอะไร

ถ้าได้รับคำตอบจากตัวเองว่า กลัวผี

แล้วก็เคยเห็นผีบ้างไหมล่ะ ผีมันมาแสดงอาการอะไรต่อเรา อะไรบ้าง จริง ๆ นะเห็นไหม



ไม่เคย นอกจากเห็นในจอโทรทัศน์ เรื่องอีนาคพระโขนง หรือว่า เรื่องผีเรื่องอะไรต่าง ๆ

นั่นเขาทำขึ้นมาแสดงให้ดูเป็นภาพที่น่ากลัวอะไรเหล่านั้น มันไม่มีอะไรที่เป็นตัวจริง เราก็ไม่เคยพบเคยเห็น แล้วก็ไม่เคยปรากฏว่า ผีตีใครตาย แต่ว่าปรากฏว่าคนเมาตีคนตาย โจรตีคนตาย แต่ผีจริง ๆ ไม่เคยตีใคร ไม่เคยทำใครให้เดือดร้อนแล้วเรากลับทำไม กลัวสิ่งที่ไม่เคยเห็น กลัวสิ่งไม่เข้าเรื่อง

ถ้าถามผมว่ามีจริง เช่นว่าพ่อแม่เราตายไป แล้วเราเรียกว่า ตายเป็นผี ถ้าเป็นผีมีอยู่จริงพ่อแม่ก็คงไม่ทำร้ายเรา ถ้ามาก็ไม่ทำร้ายเรา เพราะท่านรักเรา ท่านสงสารเรา ถ้ามาก็เรียกว่ามาเยี่ยมมาเยียนมา มอง ๆ แต่ว่าไม่รู้จะพูดอย่างไรกัน มันก็เท่านั้นแหละ ไม่มีอะไรที่น่ากลัว แม้แต่น้อย ถ้าเราคิดด้วยปัญญาเป็นเครื่องประเล้าประโลมใจบ่อย ๆ ความกลัวนั้นมันก็ค่อยจางไป หายไป แล้วที่สุดเราก็ไม่กลัว

คนที่กลัวผีก็คือกลัวความมืดนั่นเอง กลางวันไม่กลัว กลางวันนี้ ไปเดินตรงไหนก็ได้ ไปนั่งตรงไหนก็ได้ แต่ทำไมกลัวกลางคืนเพราะมันมืด ถ้าผีมีจริงกลางวันมันก็มาได้ หรือกลางคืนมันก็มาได้ ไม่ใช่กลางวันผีนอน กลางคืนผีเที่ยวเหมือนกับนกเค้าแมวเมื่อไร กลางวันก็อาจจะมาได้แต่ เราไม่เคยเห็นสักทีแม้ไปนั่งในป่าช้าก็ไม่เคยเห็นแสดงตัวให้ปรากฏ แล้วเราไปกลัวทำไม อันนี้ไม่เข้าเรื่อง

พ่อแม่อย่าไปหลอกเด็กให้ตกใจในเรื่องอะไรต่าง ๆ อย่าไปหลอกว่า “อย่าเข้าไปตรงนั้นนะเดี๋ยวผีมันจะอย่างนั้นอย่างนี้” เพราะความเชื่อเหลวไหลเข้าไปในจิตใจเด็ก ทำให้เด็กเกิดกลัวคลาดต่อสิ่งเหล่านั้น ซึ่งไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร เคยเอาโครงกระดูกมาไว้ที่วัดที่เชียงใหม่ เด็กอายุประมาณ ๔ ขวบ มันเข้าไป มันก็เข้าไปจับดูตรงนั้นจับตรงนี้ ไม่มีอะไร แต่คุณยายนี่ซีอะอะมะเท่งขึ้นใหญ่โต พอเห็นเด็กเข้ามาจับ อู้ย...มานี้ ๆ อย่าไปจับไฉนนั้น เด็กก็เลยตกใจ

อาตมาเข้าไปถาม “โยม...ทำไมเด็กมันไปจับมันก็ไม่เห็นเป็นอะไร”

“ไม่ได้ค่ะ โครงกระดูกผี เดี่ยวมันจะทำร้ายหลานของดิฉัน”

“มันจะทำร้ายอย่างไร เด็กมันเข้าไปจับก็เห็นมันไม่ได้ทำร้ายอะไรไปจับเฉย ๆ มันก็ไม่ว่าอะไร” คุณยายนี่มีความเชื่อฝังอยู่ในจิตใจแล้ว เอาความเชื่อผีดั้นถ่ายทอดให้แก่หลาน ทำให้หลานกลัวไม่เข้าเรื่อง

ถ้าหากว่าเราทำถูกนั้นก็คือเราก็ไปคลำเสียด้วย คลำด้วยกัน แล้วก็บอกหลานด้วยว่า นี่ฝ่าเท้าแล้วไหนฝ่าเท้าหนูดูซิ มันมีหนังหุ้ม คนเรายังเป็นมีหนังหุ้ม มีกล้ามเนื้อ เคลื่อนไหวไปมาได้ แต่ว่าตายแล้วไม่มีหนัง ไม่มีเอ็น ไม่มีเลือดเหลือแต่กระดูก โครงกระดูก หนูลองคลำเท้าของหนูซิ

แกคลำไปมันก็เจอกระดูก คลำมือ คลำดู เป็นข้อ ๆ นี่กระดูกชิ้นหนึ่ง เหมือนกับมือในโครงกระดูกในโครงนี้เป็นชิ้น ๆ แขนก็เป็นชิ้น มี



๒ อัน แขนนี้มี ๒ อัน ตรงนี้มีอันหนึ่งห้อยตุ้งตึง ๆ มันห้อยนึ่งอยู่กับที่ มันไปตีศีรษะใครก็ได้ ไปทำอะไรใครก็ได้ ไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัวอะไร

เราพูดกับเด็กอย่างนั้น เด็กจะไม่กลัวโครงกระดูกที่สมมติว่าเป็นผี อารมณ์เด็กมันก็ดีขึ้น เรามักจะสร้างความเชื่อไว้ในจิตใจของเด็กจนเด็ก กลายเป็นคนกลัวผีไปหมด นี่คือการผิดในการสร้างสิ่งเหล่านั้นขึ้น เราอย่าเอาอะไรมาหลอกเด็ก ถ้าจะพูดกับเด็กก็พูดกันตรง ๆ ใช้เหตุใช้ผล ให้เขาเข้าใจเรื่องความจริงของสิ่งต่าง ๆ แต่อย่าใช้วิธีหลอกไม่ว่าในกรณีใด ๆ เราหลอกกันมาเสียจนชิน จนทุกคนกลัวผีกันไปทั้งนั้น

ในป่าที่ใหญ่ ๆ มีต้นไม้ดึกดำบรรพ์ ๆ เขาว่าผิวยุคนไม่กล้าไปในป่านั้น มันก็ตีไปอย่างหนึ่ง คนไม่ไปตัดต้นไม้ เรียกว่าผิรักษาป่าไม่ได้เก่งกว่า กรมป่าไม้เสียอีก เพราะกรมป่าไม้รักษาไม่ได้ ยิ่งสิ้นไปเรื่อย ๆ ป่าสงวน เหลือต้นเดียวคือไผ่ต้นที่ติดป้ายว่า ‘สงวน’ อยู่นั่นเอง นอกนั้นเตียนหมด แล้ว แต่ว่าป่าไหนผิรักษาแล้วเรียบร้อยคนไม่กล้าเข้าไปยุ่งเลย มันก็ตีไปอย่างนั้น แต่ว่าเขาเรียกว่าผิป่า ป่าปู่ตา ‘ป่าปู่ตา’ หมายความว่า เป็นป่าของปู่ของย่าของตาของยาย อย่าไปตัดไม้อย่างนั้น ให้รักษาไว้

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเยอะ ตรงไหนเป็นพุ่มดึกดำบรรพ์เขาเรียกว่า ป่าปู่ตา ถ้าเป็นป่าปู่ตาคนให้เกียรติ เขาจะไม่ไปทำลายแล้วก็ปู่ตาก็ไม่รังแกใคร ไม่ทำใครให้เดือดร้อน แต่ว่าชาวบ้านเขาช่วยกันรักษา ไม่ใช่ปู่ตา รักษา แต่ความเชื่อในจิตใจของคนช่วยรักษาป่านั้นไว้ ไม่มีใครทำลาย

ป่านั้นจึงอยู่รอด ต้นขนาดอย่างนี้ถ้าตัดล้มลงไปได้ ต้นหนึ่งก็หลายหมื่น พวกโรงเลื่อยก็มันเขี้ยวอยู่เหมือนกัน เดินผ่านป่าที่ไรก็น้ำลายไหล เมื่อไรก็จะได้สักทีแต่เกรงใจชาวบ้าน พวกนั้นไม่กลัวผี แต่มันกลัวชาวบ้านจะประชาทัณฑ์เลยไม่กล้าไปแตะต้อง ป่าก็อยู่ได้

พระที่ชอบสร้างวัดในป่าก็มักจะไปสร้างอยู่ในที่อย่างนั้น เข้าไปได้บางแห่ง แต่เข้าไปข้างในก็ไม่ได้นะ มีอยู่ที่แห่งหนึ่งที่อุบลฯ ไปเที่ยววันนั้น ในป่านั้นพระเข้าไปยุ่งไม่ได้ ชาวบ้านไม่ยอมแต่ไปทำทางเดินจวงกรม จะไปสร้างอะไรก็ไม่ได้ เลยเข้าไปเที่ยว ไปดูว่าศาลปู่ตานี้เก่าแก่เต็มที ฝนก็รั่ว พื้นก็ไม่มี เอาท่านอาจารย์ก็เข้ามาช่วยสร้างศาลปู่ตาเสียใหม่สิ สร้างให้ดี สร้างให้เรียบร้อย สร้างเรียบร้อยแล้ว วันหลังก็นอนฝันไปได้หลอกชาวบ้านนิดหน่อยไม่เป็นไร นอกชาวบ้านว่า แหม...เมื่อคืนนี้ปู่ตามาเข้าฝัน

ชาวบ้านก็ถามว่า เข้าฝันว่าอย่างไรหลวงพ่อ เข้าฝันว่าปู่ตากแดดตากฝนมานานแล้ว รำคาญเต็มที นี่ท่านอาจารย์แกมาช่วยทำบ้านให้ปู่อยู่ค่อยสบายหน่อย แล้วก็ช่วยบอกลูกบอกหลานด้วยว่าอย่ารังแกพระที่เข้ามาอยู่ในป่านี้เลยเพราะว่าท่านมาช่วยรักษาให้ลูกสบายด้วย ชาวบ้านเขาก็เชื่อพระ พระก็เข้าไปอยู่ได้ในป่านี้ ไม่เป็นไร เรียกว่าอยู่กับปู่กับตา รักษาป่าให้ปู่ตาด้วย ก็อยู่ได้

เดี๋ยวนี้ยังอยู่ไม่ได้ เพราะไม่ได้ใช้อุบายอย่างนั้น พระท่านเชื่อไปหน่อย ต้องใช้อุบายบ้าง บางครั้งบางครั้งเราก็ต้องหลอกบ้าง หลอก



อย่างนี้ไม่เป็นอาบัติหรรษา เพราะว่ามันไม่ได้เสียหายอะไร เขาเรียกว่า โทกขึ้นสวรรค์ เขาว่าพูดจริงลงนรกโทกขึ้นสวรรค์ นี่เรียกว่าโทกขึ้นสวรรค์ โทกให้คนดีขึ้นให้ฉลาดขึ้น อย่างนี้ไม่เป็นไร แต่ถ้าโทกแล้ว เสียผู้เสียคนไม่ได้

โทกแบบนี้เขาไม่เรียกว่า ‘มุสาวาท’ แต่เรียกว่า ‘อุบาย’ ในการที่จะสอนคนให้เกิดความเข้าใจอะไรถูกต้องก็ใช้อย่างนั้น ป่านนั้นก็จะเป็นประโยชน์มากขึ้น เพราะพระเข้าไปช่วยคุ้มครองรักษาให้อยู่ได้อย่างสะดวกสบาย

ความเชื่อผิดอย่างนี้เรามักจะสร้างไว้ในใจแล้วก็กลัวขึ้นมา ทีนี้ ก็กลัวหลายอย่าง บางคนกลัวหมด อะไรที่อยู่ในบ้านก็กลัว เช่นว่า หิ้งตั้งพระ ตั้งนาน ๆ หิ้งมันก็เอียงไปหน่อย คือตะปูมันเก่าแล้วก็เอียงไป พอเห็นหิ้งเอียง โอ๊ย! จะล้มจะจมแล้วบ้านนี้ จะอยู่กันไม่ได้แล้ว เกิดกลางสังขรณ์ หิ้งพระเอียงแล้ว โอ๊ย! ไปคิดให้มันมาก ถ้ามีความเชื่ออย่างนี้มากต้องเป็นโรคประสาท

### เฟ่งสิ่งที่อยู่เฉพาะหน้าด้วยปัญญา

มีครอบครัวหนึ่งเป็นโรคประสาท ทั้งสามีทั้งภรรยาเป็นทั้งบ้าน น้องชายบอกว่า โอ้บ้านนั้นมันประสาททั้งบ้านแล้วท่านเจ้าคุณ เพราะว่า

มันเชื่อเหลวไหลทั้งบ้าน จะพูดจาอะไรมันไม่เข้าใจทั้งนั้น มันเชื่อแต่เรื่องเหลวไหลอะไรต่ออะไรเป็นอย่างนั้นไปหมด นี่คือรับไว้ผิดรับมาผิดตั้งแต่เบื่องต้น เลยเชื่อไปในเรื่องอย่างนั้น

บางบ้าน ในบ้านมีอะไรเยอะแยะ เข้าไปไว้ไว้ บูชาพระพุทธรูปก็มี รูปเทวดาเต็มบ้านเลยนั่งไหว้ เวลาไหว้ไม่รู้ว่าจะไหว้อะไร ไหว้ไปอย่างนั้นเอง นี่คือความไม่เข้าใจแล้วก็กลัวด้วยอะไร ๆ ต่าง ๆ ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักทางพุทธศาสนา เราอย่าไปกลัวสิ่งไม่เข้าใจเรื่อง แล้วก็วิตกไปว่าจะเป็นอย่างนั้นจะเป็นอย่างนี้ เอ้อ...อย่าไปทุกข์ร้อนอะไร

บางคนกลัวว่าโลกจะแตก มันจะแตกก็แตกไปซิ โลกแตกจะเป็นอะไรไป โลกจะแตกนี้ไม่ต้องกลัวอะไร กลัวฟ้าจะถล่มบ้าง กลัวอย่างนั้น กลัวอย่างนี้ จนไม่เป็นอันกินอันนอน นี่เขาเรียกว่าหาเรื่องให้เป็นโรคประสาท ไม่ใช่เรื่องอะไรเที่ยววิตกกังวลด้วยปัญหาที่ยังไม่เกิดแล้วจะไปกลัวอะไร อันนี้มีหลักธรรมอยู่ข้อหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าท่านสอนว่า

**อดีตัง นานนาคะเมยยะ      นปปะฏิกังเข อะนาคะตัง**

**ปัจจุปปันนัญจะ โย อัมมัง      ตตตะ ตตตะ วิปัสสตะ**

ให้เพ่งสิ่งที่อยู่เฉพาะหน้า สิ่งใดล่วงแล้วก็แล้วกันไป สิ่งใดยังไม่มาถึงอย่าไปวิตกกังวล

อะไรเกิดขึ้นเฉพาะหน้าจงมองสิ่งนั้น เพ่งสิ่งเฉพาะหน้า อะไรเกิดขึ้นเฉพาะหน้าจงเพ่งสิ่งนั้นด้วยปัญญา เพื่อให้เข้าใจสิ่งนั้นได้ชัดเจน



ตามสภาพที่มันเป็นอยู่จริง ๆ แล้วมันก็ไม่ยุ่ง ที่ยุ่งวิตกกังวลด้วยปัญหาอะไรต่าง ๆ นั้น เรื่องข้างหน้าก็มี เรื่องข้างหลังก็มี พ้นไปแล้ว เอมาคิดอ้อ...เมื่อครานั้นเป็นอย่างนั้น เมื่อครานั้นเป็นอย่างนี้

สมัยหนึ่งฉันเป็นอย่างนั้น สมัยนี้ฉันมันแย่ เอมองเก่ามานั่งคิดให้วิตกกังวล ให้ไม่สบายใจ อย่างนี้ไม่ถูกต้อง มันพ้นไปแล้ว เรื่องเก่ามันพ้นไปแล้ว เป็นเรื่องเรื้อรังแล้วบูดเน่าแล้ว เอมาคิดขึ้นมาทำไม ไปรื้อขึ้นมาทำไม เขาเรียกว่าพื้นฝอยหาตะเข็บ ตะเข็บมันอยู่ในฝอยเอนิ้วชี้เท้าเขี่ย ๆ เขี่ย ๆ ตะเข็บมันก็กัดนิ้วให้นิ้วบวมไป นี่เรื่องอะไร

เหมือนกับเราที่ไปเที่ยวคุ้ยอารมณ์เก่า ๆ เรื่องอดีตที่ผ่านมาสมัยเป็นเด็ก สมัยเป็นหนุ่มเป็นสาว สมัยนั้นสมัยโน้น อะไรต่ออะไร เอมานั่งคิดนั่งฝัน ให้เป็นทุกข์ไม่สบายใจ หรือว่าเราเคยอยู่บ้านหลังใหญ่ แล้วต่อมาก็มาอยู่บ้านหลังเล็ก ก็มาคิดถึงบ้านหลังใหญ่ คิดถึงเรื่องนั้นเรื่องนี้

หรือว่าเราเคยเป็นใหญ่เป็นโตมีอำนาจวาสนา เขาว่าอย่างนั้นวาสนาเป็นอย่างไรก็ยังไม่เข้าใจกันหรอก แต่ก็ว่ากันไปอย่างนั้นแหละ เราก็ตกลงมาจากที่นั่น ไม่รู้จักปลงไม่รู้จักรวาก็นั่งกลุ้มใจ นึกถึงบ้านที่เคยอยู่นึกถึงบิรवार นึกถึงอาหารที่เราเคยรับประทาน นึกถึงความยิ่งใหญ่ในสมัยนั้น แล้วมานั่งอยู่คนเดียว ไม่มีใครไปมาหาสู่ ไม่เหมือนสมัยก่อนใจเหี่ยวใจแห้ง นั่งกลุ้มใจ...เป็นทุกข์



ทุกขเรื่องเก่าที่เราเคยใหญ่เคยโตแล้วก็เล็กสลับลงไป ไม่มีใครมาไถ่คนที่มาหาเราเขาก็มีจุดหมาย เขามีประโยชน์เขาก็มา ถ้าเราเป็นอยู่ในตำแหน่งใหญ่โต เช่นว่าเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง หรือเป็นนายกอะไรอย่างนี้ คนก็มา เขามาเพื่อประโยชน์เขทั้งหมด ไม่ใช่เรื่องอะไรหรอก เขาจะเอาจากเราทั้งหมด เขาจะมาใช้เราทั้งหมด...เขาก็มา คนนั้นมาคนนั้นมา ประจบประแจงยกยอปอปั้น เพื่อประโยชน์เขทั้งหมด

ครั้งเมื่อเราไม่นั่งอยู่ที่ตรงนั้น ประโยชน์เขาไม่มีแล้ว พอประโยชน์เขาไม่มีเขาก็เฉย ๆ เขาไม่มาต่อไปแล้ว เขาจะมาทำไมเขาไม่ได้อะไรแล้ว มันก็ดีไปอย่างหนึ่ง เราจะได้รู้ว่า อ้อ!ไฉนเรานี้เอาแต่ประโยชน์ทั้งหมด พอเราให้อะไรเขาได้เขาก็มาหาเรา แต่พอเราให้อะไรเขาไม่ได้เขาก็ไม่มาหาเราอีกต่อไป จะได้รับความจริงของชีวิต เวลานั้นอยู่บนที่สูงไม่รู้ เพราะมีแต่คนไปมาหาสู่ พอตกลงมานั่งตรงนี้ อ้อ!อ้อโลกมันเป็นอย่างนี้เอง มันไม่มีอะไร เขาไม่มาหาเรา แต่ถ้ามีใครสักคนหนึ่งมาหาเรานั้นแหละ ‘เพื่อนแท้’ ของเรา เรียกว่าเป็นเพื่อนแท้จริง ๆ อุตสาห์มาหามาสู่เป็นอย่างนี้

คนเราที่ถึงชีวิตตกอับ เพื่อนที่ไปเยี่ยมไปเยียนอย่างจริงจังนั้นก็มันแหละ “เพื่อนแท้” ไม่ทอดทิ้ง แต่ว่าบางคนมันไม่สนใจแล้ว สัมไปแล้วว่ามีคนนั้นอยู่ในชีวิตของเราในสมัยหนึ่ง ใช้อย่างนี้ก็เป็นเรื่องของเขายอไปว่าเขาเลยเพราะว่าเขาแสวงหาประโยชน์ เราไม่ให้ประโยชน์แก่เขาก็ห่างไป ไม่มีใครจะมาหาเราต่อไป



คุณพระคนหนึ่งบ้านอยู่แถววัดดาวดึงษ์ เคยอยู่กรมศุลกากร เป็นรองอธิบดี วันตรุษจีนบอกว่ากินไม่ไหว เป็นผาด ๆ ผาดโต ๆ ของเดิม บ้านมากมายก่ายกองเพราะเป็นรองอธิบดีศุลกากร แต่พอออกจากราชการ หายหมด ไ้คนที่เคยมาหาหายหมด มาอยู่ ๓ คนเท่านั้นเอง ๓ คนนี้มาไม่เคยขาด มาอยู่ตลอดเวลา ท่านแก่ชราไปอายุตั้ง ๗๐ - ๘๐ กว่ามันก็ยัง มาอยู่ ไ้ ๓ คนนั้นยังไม่ละไม่ทิ้ง ยังมาอยู่

ท่านบอกว่า นี่แหละไ้ที่มาด้วยใจดีงามจริง ๆ มันมี ๓ คน เท่านั้นเอง นอกนั้นเขามาเพื่อประโยชน์เพื่ออำนวยความสะดวกในเรื่องสินค้ามาขาย แต่พอไม่ได้ความสะดวกเขาก็ไม่มาแล้ว มาอยู่ ๓ คน เท่านั้นเป็นเพื่อนแท้ เมื่อคุณพระตาย เพื่อน ๓ คนนั้นก็ยังมาช่วยงานศพ อยู่ เหมือนกัน มาเป็นหัวเรี่ยวหัวแรง ช่วยเผาช่วยอะไร คนอย่างนี้น่าชม น่าใจ เขาเรียกว่าเป็นเพื่อนแท้ กตัญญูกตเวทีต่อผู้ที่ได้อุปการะแก่ตน อย่างแท้จริง หายาก คนอย่างนี้หายาก

ฉะนั้น เมื่อเราได้พบสภาพเช่นนั้นก็ให้รู้เสียว่า ธรรมชาติของมนุษย์ มันเป็นอย่างนั้น เราอย่าไปวิตกกังวลเลย แต่ควรจะนึกว่าดีเหมือนกัน จะได้นั่งสงบ ๆ ใจเสียที เมื่อก่อนนี้มันต้องรับแขกอยู่ตลอดเวลา มันก็ วุ่นวายใจ ไม่มีใครมาก็ได้นั่งพักผ่อนจะได้คุยกับหลาน ๆ หรือว่าจะได้ทำอะไรตามความพอใจตัวบ้าง เป็นตัวของตัวเองบ้าง นึกพอใจ ถ้านึกพอใจมันก็สบาย แต่ถ้านึกไม่พอใจ แหม...เรานี่คนไม่เหลือवलแล้ว

เราเป็นคนในโลกไม่ต้องการแล้ว พลาดท่าพลาดทางก็รัดคอตาย คิดมาก เป็นทุกข์...คิดมาก เรื่องที่ล่วงแล้วเอามาคิด เรื่องที่ยังไม่ถึงก็เอามานั่งคิดเล่น แล้วก็นั่งกลุ้มใจกลัวว่าจะเป็นอย่างนั้น กลัวว่าจะเป็นอย่างนี้ กลัวลูกคนนั้นจะเป็นอย่างนั้น กลัวลูกคนนี้จะเป็นอย่างนี้ ไม่มีงานทำแล้วมานั่งสร้างความทุกข์ให้แก่ตัวเอง นั่นแหละคือตัวปัญหา

เราผู้มีปัญญาอย่าคิดในรูปอย่างนั้น อะไรเกิดขึ้นเฉพาะหน้าพินให้แหลกไปเลย พินด้วยพระขรรค์คือปัญญา พระขรรค์ปัญญานี้ต้องพินให้แหลกไป พินให้แหลกหมายความว่าแยกแยะ วิเคราะห์วิจัยมันลงไปว่าสิ่งนี้คืออะไร คิดจนกระทั่งว่ามันไม่มีอะไรที่น่าจะเข้าไปยึดถือว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นสัตว์เป็นบุคคลเป็นเราเป็นเขา นึกแยกอย่างนั้นแล้วก็ไม่มีอะไรที่น่าจะเข้าไปยึดถือ มันเพียงแต่ผ่านแว็บมาแล้วก็ผ่านพ้นไป

เหมือนฟ้าแลบ ฟ้าแลบแปลบมันก็หายไป มันหายไปใครจะไปหาฟ้าแลบได้ แลบตรงโน้นแล้วตามไปหา วังกันหอบก็ไม่เจอแล้ว มันแปลบเดียวก็หายไป

อารมณ์ทั้งหลายเหมือนฟ้าแลบ สิ่งทั้งหลายจะเป็นลาภ เป็นยศ เป็นสรรเสริญ เป็นความสุข ที่เกิดขึ้นในชีวิตของเราก็มันเป็นเพียงฟ้าแลบแปลบหนึ่งเท่านั้นเอง เราอย่าไปยึดถือให้มันกลุ้มใจ แต่ให้พิจารณาว่า โอ..ธรรมชาติมันเป็นอย่างนี้แหละ มีเกิดแล้วก็หายไป มีแล้วก็หาไม่



ได้แล้วมันก็หายไป สุขบ้างทุกข์บ้าง ปนคละกันอยู่ตลอดเวลา ใจก็สบาย  
ไม่รุ่มววย ไม่เดือดร้อน อันนี้ขอทำความเข้าใจไว้

ก็สมควรแก่เวลา ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้



## ศิลปะความเป็นลูก

ในครอบครัวมีพระล่องรูปคือ พระพ่อ - พระแม่  
พ่อแม่เป็นพระประจำบ้านของลูก  
เป็นพระที่อยู่ใกล้เราตลอดเวลา  
เราต้องเอาใจใส่ดูแลรักษา ให้ท่านสะดวกสบาย  
ถือว่าท่านเป็นพระ เป็นเทวดา  
เราต้องเคารพบูชา  
เวลาท่านถึงแก่กรรมไปแล้ว  
เราก็ทำบุญกุศลตามธรรมเนียม  
อุทิศบุญไปให้แก่ท่าน  
คนที่หมั่นนึกถึงบุญคุณพ่อแม่  
มักจะไม่นกล้ำทำความชั่วความผิด  
เพราะกลัวพ่อแม่จะร้อใจ  
กลัวพ่อแม่จะเป็นทุกข์  
จึงไม่ทำความชั่วเสียหาย  
คนดีนั้นต้องมีความกตัญญูตเวที  
ต่อบิดา มารดา ครูบาอาจารย์  
และท่านที่มีคุณบุญแก่เรา แม้เล็กน้อย



ธรรมสภา เลขที่ ๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กทม. ๑๐๑๗๐

โทรศัพท์/โทรสาร : (๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕, ๘๘๘๗๙๔๐, ๔๔๑๑๕๘๘,

ธรรมสภาได้รวบรวมหนังสือและสื่อธรรมะต่างๆ ไว้บริการแก่ท่านสาธุชน จาก  
สำนักพิมพ์และสำนักปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ ท่านที่สนใจเลือกชมได้ที่...

ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา เลขที่ ๒ - ๖ ถ.บรมราชชนนี แขวงศาลาธรรมสพน์  
เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐ โทรศัพท์/โทรสาร (๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕



สถาบันบันลือธรรม เป็นองค์กรเอกชนที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อสืบทอดและเผยแพร่  
พระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงราบรื่นเท่านั้น อันเป็นการสานต่อ  
เจตนารมณ์ของท่านเจ้าคุณพระสุธรรมเมธี ป.ธ. ๘ (นายบรรลือ สุขธรรม)  
อดีตเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี เป็นผู้ให้กำเนิดธรรมสภา โดยมีพระเดชพระคุณ  
พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบุญญานันทภิกขุ) เป็นองค์ประธานสถาบันฯ

วัตถุประสงค์ของสถาบันบันลือธรรม

๑. เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา
๒. เพื่อปลูกสำนึกในการกระทำหน้าที่ของตน
๓. เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน
๔. เพื่อส่งเสริมในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

กิจกรรมของสถาบันบันลือธรรม

๑. โครงการ เด็กดีของสังคม เรียนทุกวันเสาร์ ๐๘.๐๐ - ๑๔.๐๐ น.
๒. โครงการ พบพระ พบธรรม ทุกวันเสาร์ ๑๕.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.
๓. โครงการ มอบทุนการศึกษา แก่เด็กผู้รักดีและประพฤติดี
๔. โครงการ อยู่กันด้วยความรัก ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากทั้งกายและใจ

สถาบันบันลือธรรม ได้รับการสนับสนุนจากธรรมสภา และศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา  
ท่านที่เข้าร่วมโครงการต่างๆดังกล่าวไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น ติดต่อสอบถามได้ที่  
๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กทม. ๑๐๑๗๐ โทรศัพท์ : (๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕



เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า สังคมในปัจจุบัน บิดาบาจิดร ฟ้าเห็นจากบุตรหลานมากเพราะปัญหาเศรษฐกิจที่รัดตัว การอบรมบุตรหลานจึงเป็นปัญหาที่พ่อแม่สนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะบุตรหลานจะดำเนินชีวิตไปในทางใดนั้น ครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันมีสิ่งยั่วยุให้บุตรหลานของท่านไปในทางเลื่อม มีเป็นจำนวนมากมาย ซึ่งถ้าบุตรหลานของท่านขาดการชี้นำที่ถูกต้องก็จะเป็นคนที่มีปัญหากับตัวเอง ครอบครัว และสังคมได้

ธรรมกถาของท่านเจ้าคุณปัญญานันทภิกขุ เล่มนี้ จะประกอบด้วยการสร้างจิตใจของบุตรหลานให้มีคุณธรรม เป็นเครื่องประดับประดาจิตใจ วิธีเลี้ยงดูอบรมบุตรหลานของบิดามารดาให้มีความกตัญญูกตเวที และการนำธรรมะมาใช้แก้ปัญหาต่างๆ



ขอกราบขอบพระคุณท่านที่อุปถัมภ์การจัดพิมพ์หนังสือ"รักลูกต้องปลูกนิสัยที่ดี"เล่มนี้ จำนวน ๖๐ บาท  
ท่านสาธุชนที่ปรารถนามีได้ครอบครองสำหรับจัดส่งมอบแด่บุคคลอันเป็นที่รัก. โปรดติดต่อที่  
โทร. (๐๒) ๔๔๑๑๕๘๘, (๐๒) ๘๘๘๗๙๔๐, โทรสาร. (๐๒) ๔๔๑๑๖๐๔, (๐๒) ๔๔๑๑๙๑๗